Registered No. N. 4

वऱ्हाडसमाचार.

Berar Samachar.

वर्ष ४६] आकोला—सोमवार तारीख १ माहे एप्रील सन १९१२ ई० [अंक १३

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचें दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पाठ्दें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल ... क्ों

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या अटींवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्यापैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपयाप्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ठ शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजार.वरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नियमांच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक }
आकोला ९।९।०९ } G. A. Phillips.
एजंट
नं १

मुंबई बँकचें सोनें.

मुंबई बँकचा छाप असलेल्या उत्तम कसाच्या सोन्याच्या चिपा मुंबई बँकच्या आकोले व उमरावती येथील ऑफिसांत विकत मिळतील. गिऱ्हाइकानें जास्त माहिती करितां बँकेंत तपास करावा.

एका चिपचें वजन २६$\frac{3}{4}$ तोळे असतें. साधारण भाव वऱ्हाड समाचार वर्तमानपत्रांत बाजारभाव ह्या सदराखालीं सांपडेल.

मुंबई बँक }
आकोला २१.९.१० } G. A. Phillips.
एजंट
नो० नं० २

चांदीचीं भांडीं.

खरें सचोटीचें दुकान.

आमचें दुकानीं शुद्ध चिनई चांदीचीं सर्व प्रकारचीं सुबक व घाटदार भांडीं विक्रीस तयार असतात. माल काळजीपूर्व...

वक्तशीर व्ही. पी. नें पाठवूं. मालाचे खरेपणाबद्दल जोखिमदार राहूं. एकवार अनुभव घ्यावा.

पुरुषोत्तम रामचंद्र वैशंपायन.
३ आदितवारपेठ, नाशिक
श्री राधावल्लभाजयाति

वर्षफल ।

हमारे पास सिर्फ १ पोस्टकार्ड पर किसी फल या फूल का नाम लिख भेजो हम आप के एक वर्ष का सुख, दुःख लोभ, हानि जीवन मरण, रोग, सन्तान तरक्की, मौकूफी, व्यापार में किस वस्तु स लाभ होगा दिसावरी काम में कैसा लाभ होगा और जो महीना हानिकारक उस का उपाय महीनेवार वर्षफल व्ही० पी० द्वारा २। रुपये में भेज देंगे. हमारे यहां जन्म पत्रादि उत्तमोत्तम बनते है अनेक प्रशंसा पत्र मौजूद हैं, विशेष परिचय के अर्थ ०॥ आना का टिकट भेज कर सूचीपत्र मंगा लीजीये.

मिलने का पताः—
गोस्वामी राधामोहन शर्मा
नं ४ चित्तीखाना आगरा.

नोटीस

सर्वत्र लोकांस या नोटिशीचे द्वारें जाहीर करण्यांत येत आहे कीं, जनाब चीफ कमिशनर साहेब बहादूर मध्यप्रांत यांच्या जुडीशियल डिपार्टमेंट नोटिफिकेशन नंबर १६०३ तारीख १९ सप्टेंबर १९११ यांत प्रसिद्ध झाल्याप्रमाणें दिवाणी कोर्टांनीं निकाल केलेल्या मिसलांची व्यवस्था रक्षण व नाश या संबंधानें नोटिफिकेशन नंबर ३५६३ ता० २६ मार्च सन १९०६ मध्यें जे नियम प्रसिद्ध केले गेले आहेत त्या नियमानुसार ता० २६ मार्च १९०६ चे पूर्वीचे सर्व नियम रद्द समजले जाऊन पूर्वीच्या जुन्या मिसलांची व्यवस्था केली जाईल करितां सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं ज्यांनीं ज्यांनीं जुन्या मिसलामध्यें महत्वाचे कागद दाखल केले असतील ते परत घेण्या करितां ता० १ मे सन १९१२ चे आंत आमचे कोर्टांत अर्ज दाखल करु[illegible] आपले कागद परत घेऊन जावे असें वे[illegible] सदर्हू कागदांचा नवीन नियम[illegible] [illegible] जाईल. कळावें.

अकोला
[illegible] जानेवारी १९१२ इ.

A. D. Barr.
डिस्ट्रिक्ट व सेशनजज्ज
नं० ४४ पश्चिम वऱ्हाड

खात्रीचीं औषधें विक्रीस तयार.

जोगळेकर आणि कंपनी लिमिटेड आकोला.

यांचें दुकांनीं जोगळेकर आणि कंपनी यांनीं तयार केलेलीं खात्रीलायक व सशास्त्र औषधें विक्रीकरितां तयार आहेत तरी ग्राहकांनीं अनुभव घेऊन खात्री करून घ्यावी.

सूतशेंखर	दर तोळा	५
चंद्रपुटी प्रवाळ	”	२॥
सूर्यपुटी प्रवाल	”	२
अग्निपुटी प्रवाळ	”	१
नागाच्या गोळ्या	”	२
महायोगिराज गुग्गुळ	”	२
खोकल्याच्या गोळ्या	”	२
पोलादभस्म	”	३
लक्ष्मी विलास	”	१५
त्रिभूवन किर्ती	”	२
श्वास कुठार.	”	२
सुवर्णमालनीवसंत	”	६॥
लघुमालनीवसंत	”	२
समिर पन्नग	”	५
रससिंदुर	”	३
चंद्रोदय		१५
हिंगाष्टक चुर्ण	बाटली	०=
डोळयांचें अंजन	”	
मोठी	”	।=
लहान	”	-।-
लिनिमेंट आयोडिन	”	।॥।
टि. आयोडिन	”	।=
महावातास्त्र तेल	”	
मोठी	”	॥≡
मध्यम	”	।-॥
लहान	”	०≡
उसांचा शिर्का	”	।≡
मध बाटली.		
मोठी	”	।=
लहान	”	०=॥
सिनसावर तेल	”	।॥।
ग्लिसराईन बाटला.		०≡
गजकर्ण अर्क	”	।=
गजकर्ण मलम	”	०≡॥
शंखद्राव.	तोळा	।॥।
कुंचल्यादि वटी	”	।॥।
हिंगणबेटाचे तेल	”	०=
नारायण चुर्ण	”	०=
[illegible]ब इझार		०=
[illegible]ाट	तोळा	२॥
[illegible]शुक्ति	”	२
[illegible]चुर्ण	”	०=
[illegible]ादी चुर्ण		
[illegible]ावर चुर्ण	”	०=

[illegible]प्रमाणें औषधें विक्रीस तयार आहेत.
[illegible] १।१।१२
जोगळेकर आणि कंपनी लि.
नो० नं० २१ आकोला.

नोटीस

नोटीस बेशमी टीकाराम वल्लद गंभीर[illegible] सदु वल्लद गंभीरजी व जगदेव वल्ल[illegible] परशराम जात कुणबी हल्लीं राहणार भटो[illegible] ता० मुर्तीजापूर जि० आकोला यांनाः

खाली सही करणार याजकडून कळ[illegible] विण्यांत येते कीं तुह्मी आमचे भाऊब[illegible] असल्यामुळें माझ्याशी आपण त्रिवर्ग [illegible] आणखी कांहीं इसम मिळून म[illegible] विनाकारण छळतां व माझ्या वाड्या[illegible] येऊन मला मारण्यासही तयार होता आ[illegible] माझे घराच्या पाठीमागें तुमचें [illegible]र असल[illegible] मुळें माझ्या घराच्या भिंती खणून मात[illegible] वगैरे घेऊन उलट भांडण्यास तय[illegible] होता. या करितां या नोटिशीनें आपणा[illegible] असें कळविण्यात येते कीं या उपर आ[illegible] मला विनाकारण माझेवर कुभांड रचून त[illegible] वगैरे केल्यास मी तुमचे वर कोर्टांत व[illegible] चालवीन व तुमचा बंदोबस्त करील व ळ[illegible]
ता० २१-३-१२ सही

गणपत सूर्यभान जात कुणबी राहण[illegible]
भटोरी ता० मुर्तीजापूर [illegible]
नो० नं० १५८ आकोला नि० आं[illegible]

नोटीस

नोटीस बेशमी— विश्वनाथ वा॥ नां[illegible] रंगारी राहणार खामगांव यांसः—

आह्मी खालीं सही करणार याज[illegible] नोटीस देण्यांत येते कीं आमचा बाप [illegible] यांचे आह्मी मूलें. गणपत, [illegible] संपत व जानकीराम असें असून आम[illegible] मैत झाला. त्यास बरेंच दिवस झाले[illegible] सजनपुरी येथील शेत सर्वे नं० १४ [illegible] ३० गुंठ ८ आकार रु० ६॥।.। [illegible] शेताचे खातें आह्मा भावांचें नांवें [illegible] वा॥ जानजी याचे असून ते आपण[illegible] तर सदर्हू शेतें आपले जवळ किंवा [illegible] वडीला जवळ कोणते तऱ्हेनें अ[illegible] संबंधाचें जे कांही कागदपत्र वगैरे [illegible] ते आह्मास पंच लोकांसमक्ष दाखव[illegible] घेणें वगैरे कर्ज असल्यास रीतिप्रमा[illegible] राजी आहों. सदर्हू नोटिशी प्रमा[illegible] पावल्यापासून ८ दिवसांचें आंत [illegible] वगैरे जे कांहीं असतील ते दाख[illegible] केल्यास सदर्हू शेत आह्मी तुह्म[illegible] देणार नाहीं, व ज्या दिवसां प[illegible] वाहत आहा त्या दिवसांपासून [illegible] संबंधानें दावा करून कोर्ट व नो[illegible] तुह्मा पासून घेतला जाईल. कळ[illegible]
१६।३।१२ इ०

१ संपत व० जानजी
१ जानकीराम व० [illegible]
हातची.
नो. नं. १५९

मराठा शिक्षण परिषद्.

श्चिम वऱ्हाड मराठा शिक्षणसमाजाची दुसरी वार्षिक सभा.

श्चिम वऱ्हाड मराठा शिक्षण समाजाची वार्षिक सभा ता० ७।४।१९१२ रोजीं आकोला येथें वतनदार छाप-ाचे ऑफिसांत भरणार आहे तरी सकल [illegible] मराठा बंधूनीं येण्याची कृपा करावी. कायक्रमणिका अलाहिदा केली आहे.

आपला कृपाभिलाषी
नामदेव सदाशिव पाटील वकील
आकोला.
व्हाईस प्रेसिडेन्ट म० शि०
समाज पश्चिमवऱ्हाड

महाराष्ट्रीयांची धर्मवृत्ति.

'विविधज्ञानविस्तारा'च्या नं. २ च्या ार अंकांत पुण्याचे प्रो० भानु यांनीं ा सुमारे [illegible]भर वर्षांत महाराष्ट्रीयांच्या वृत्तींत झालेल्या क्रांतीचें स्थूलदृष्टीचा लोचन केलें आहे. त्यांची अशी सम- आहे कीं महाराष्ट्रीय समाज नास्तिक- , संशयवाद, अतिरिक्त धर्माभिमान इ० ्यांवरून जात जात शेवटीं लोक- कारी व नीतीच्या पायावर उभ्या राह- ्या 'परिशुद्ध हिंदुधर्माकडे'च वळत हे. 'आजलाही आमचा धर्म जिवंत ऊं लागला आहे' असें प्रो. भानु यांस टत आहे. हा 'परिशुद्ध हिंदुधर्म कोणता, ला अवश्य अशीं कोणतीं मतें व ्चार आहेत, या गोष्टीचा स्पष्ट खुलासा [illegible] कोठें केला नाहीं व तो करतां ें शक्यही नाहीं असें आह्मांला वाटतें. ारण ज्या 'परिशुद्ध' हिंदुधर्माचा पगडा खेर आमच्या लोकावर बसला आहे व ढेही तो राहील असें रा. भानु यांस टत आहे त्याचीं मुख्य तत्वें कोणतीं व ोणते आचार अवश्य आहेत या संबंधानें द्वान लोकांत जबरदस्त मतभेद आहे हें ालीकडे 'लीडर' पत्रांत याविषयावर सिद्ध झालेल्या विद्वानांच्या विचारांवरून ोणालाही दिसून येईल. सध्याचा हिंदु- र्म ह्मणजे ज्याला कांहीं रंगरूप नाहीं, द्धेला ठाव नाहीं, मताला दिशा नाहीं, याला कांहीं व्यवस्थितपणा नाहीं व निर्बंध ाहीं असा नाममात्र धर्म होय. हाच र प्रो. भानु यांचा परिशुद्ध धर्म असेल र आमचें कांहीं ह्मणणें नाहीं. वेदांता- लीं किंवा उपनिषदांचीं परब्रह्मपर तत्वें ेवळ विचाराच्या दृष्टीनें मान्य असलीं री आचाराचा पाठिंबा त्याला जोंपर्यंत िळाला नाहीं तोंपर्यंत त्याला धर्मत्व येत ाहीं. कारण 'आचारःप्रथमोधर्म' असें हिंदु र्मशास्त्रच सांगत आलें आहे. शिवाय हिंदुधर्मांत निरनिराळ्या काळीं निरनिराळ्या धर्मप्रवर्तकांकडून इतकीं चालनें मिळालीं आहेत कीं अमक्याच एका काळच्या धर्माला 'परिशुद्ध हिंदुधर्म' असें नांव देऊन बाकीच्यांवर अशुद्धत्वाचा आरोप अप्रत्यक्षपणें करणें हें निवळ धाडसाचें कृत्य आहे.

प्रार्थना समाज व आर्यसमाज यांच्या- संबंधानें प्रो० भानु यांनीं केलेलीं कित्येक विधानें व काढलेलीं अनुमानें चुकीचीं आहेत. महाराष्ट्रांत इंग्रजी अंमल सुरू होण्यापूर्वीं महाराष्ट्रांत धर्म विषयक अज्ञानाचें व धर्मवेडाचें साम्राज्य माजून राहिलें होतें असें जें त्यांचें ह्मणणें आहे तेंही चुकीचें आहे. 'धर्म वेड' हा शब्द इंग्रजींतल्या फॅनॅटिझम या शब्दाचा वाचक आहे. या अर्थानें धर्मवेड आमच्या लोकांत कधींच नव्हतें. बौद्ध व जैन लोकांनीं प्रत्यक्ष आमच्या श्रुतीवर जे रानें हल्ले केले त्यावेळीं सुद्धां हिंदुधर्मी लोक धर्मवेडे बनून अत्याचार करण्यास कधीं प्रवृत्त झाले नाहींत, मग ज्याकाळीं सर्वच प्रकारें महाराष्ट्राला दुर्बळता आली होती अशा पेशवाईच्या अस्ताच्या काळीं महा- राष्ट्रीयात 'धर्मवेड' कोठून असणार? त्या- काळीं धर्मासंबंधाचें अज्ञान होतें ही गोष्टही खरी नाहीं. पेशवाईंत विद्वान शास्त्री पंडितांना चांगला राजाश्रय मिळाल्यामुळें धर्मशास्त्रांत प्रावीण्य संपादलेले अनेक प्रसिद्ध विद्वान त्याकाळीं होते. त्यांच्या एकदशांश इतकें अध्ययन केलेले सुद्धां लोक आतां दिसत नाहींत शिवाय हरिदास, पुराणिक वगैरेंचे प्रयत्नही सामान्य लोकांत धर्म- ज्ञानाचा प्रसार करण्यासाठीं चालले होते. आतां त्यांचाही लोप बहुतेक झाला आहे व आह्मांला हिंदुधर्माची माहिती आतां करून घेणें झालें तर प्रमाणभूत असा धर्मपाठ देणारा शास्त्री क्वचित्च दिसतो. असें असतां पूर्वीच्या काळाला प्रो० भानु धर्मविषयक अज्ञानाचा व धर्मवेडाचा काळ ह्मणतात हें आश्चर्य आहे. प्रो० भानूंचा परिचय अलीकडच्या धर्मपंथांच्या इतिहासाशीं कितपत आहे हें आह्मांला ठाऊक नाहीं. पण तो विशेष नसावा असें दिसतें. ते ह्मणतात कीं 'ज्या धर्माचा पाया वैदिक सिद्धान्तांवर उभारलेला नाहीं....... त्या धर्माचें बीज येथें (महाराष्ट्रात) रुजावयाचें नाहीं.' प्रार्थनासमाज हा ब्राह्मणसमाजाचा अनुयायी पंथ आहे व सत्तर ऐंशी वर्षां- पूर्वीं राजाराम मोहनराय, महर्षि देवेंद्रनाथ टागोर वगैरे जे ब्रह्मसमाजाचें आद्यप्रवर्तक झाले त्याची वेदावर दृढ श्रद्धा असून त्या श्रद्धेच्या पायावरच 'आदि ब्रह्मसमाज' त्यांनीं उभारला ही गोष्ट प्रो० भानु यांना अवगत नसली तरी ब्रह्मसमाजाच्या इतिहासांत नमूद आहे. वैदिक सिद्धान्ताच्या पायावर उभारल्या गेलेल्या 'आर्यसमाजाची डाळ येथें शिजली नाहीं याचें कारण श्री दयानंद स्वामींची टवाळ पुणेकरांनीं उड- विलेली टर येवढेंच नमून त्या समाजांत होमहवन वगैरे कर्मकांडाविषयक आचारांचें बरेंच बंड आहे व आमचे महाराष्ट्रीय लोक कर्मकांडाला कंटाळलेले आहेत हें होय. फार कशाला? प्रो० भानु यांच्या 'परिशुद्ध हिंदुधर्मा'चे आचारही महाराष्ट्रीयांत कितीसे पाळीत आहेत? आचार ह्मटला ह्मणजे कांहीं जबाबदारी अंगावर येते ती आमच्या लोकांना नको आहे. आमचा हल्लींचा धर्म केवळ विचारात्मक आहे, आणि उपनिषदांतर्गत ह्मणा, वैदिक ह्मणा, किंवा प्रार्थनासमाजाचा ह्मणा, विचारात्मक धर्म एकच आहे, त्यांत भेद असलाच तर तो फारच थोडा आहे.

आमची तर अशी समजूत आहे कीं प्रो० भानूंचा निवळ विचारात्मक परिशुद्ध हिंदुधर्म व प्रार्थनासमाजाचा अथवा गीतेचा धर्म यांच्यांत अत्यंत साम्य-किंबहुना एक- रूपता असल्यामुळें प्रार्थनासमाज क्षयाच्या- पंथाला लागला तरी 'आमचा परिशुद्ध हिंदुधर्म' वर वर डोकें काढीत चालला आहे अशी बढाई मारण्यास खरोखर फार थोडी जागा आहे. प्रार्थना समाजाचीं मतें पुष्कळ सुशिक्षितांस मान्य आहेत. पण इतर धर्म- पंथाप्रमाणें याही धर्मपंथाला कांहीं विशेष स्वरूप प्राप्त झालें आहे व त्या विशेष स्वरूपामुळें त्यानें आपणास हिंदुधर्माच्या वर्तुळांतून बाहेर ठेविलें असल्यामुळें प्रार्थ- नासमाजाचे सभासद होणें ह्मणजे हिंदुध- र्माचा त्याग करणें, हिंदुधर्मी मातापितराच्या व इष्टमित्रांच्या निकट व्यवहारास मुकणें होय अशी समजूत लोकांची झाली आहे. समाजाच्या रजिस्टरात नांव नोंदाविण्यापासून अध्यात्मिक फायदा काय तर कांहीं नाहीं. तेव्हां निष्कारण त्या भानगडींत कोण पडतो? अशामुळें प्रार्थना समाजिस्टांची संख्या वाढती दिसत नाहीं पण त्यांच्या विचा राशीं जुळते विचार ज्याचे आहेत अशांची संख्या फार मोठी आहे. मग या वर्गाला तुह्मी 'परिशुद्ध हिंदुधर्मी' ह्मणा कीं दुसरें एखादें नाव द्या.

प्रो. भानु यांनीं राजनितीचा व आमच्या धर्मसुधारणेचा जो संबंध जोडून दिला आहे त्याचें यथार्थत्व आमच्या बुद्धील अद्याप पटत नाहीं याला आमचा नाइ- लाज आहे. राजनीतीच्या डावामुळें धर्म- सुधारणेला साडेसातीचे ग्रह आल्याचें प्रो. भानु लिहितात हें कोणत्या घटनेला उद्देशून आहे तें कळत नाहीं. ब्रिटिश सरकारनें आमच्या लोकांच्या धर्मविषयक बाबतींत हात घालून त्यांची पीछेहाट केल्याचें उदा हरण आह्मांला तरी दिसत नाहीं.

धर्मासंबंधानें विचार करतांना प्रो. भानु यांनीं थिऑसफीला निष्कारण वादांत ओढलें आहे. थिऑसफी हा धर्मपंथ नाहीं, तत्वज्ञान विषयक पंथ आहे, कोणत्याही धर्माच्या माणसाला आपल्या विशिष्ट धर्माचा त्याग न करतां थिऑसोफिस्ट होतां येतें या गोष्टी व त्याचप्रमाणें अलीकडे निघालेले गणपति-उत्सव व मेळे धर्माभिमानाला पुष्टी देणारे झालें नसून व्यक्तिविषयक निंदा, उच्छृंखलपणा, आणि विकारांची खळबळ याना मात्र उत्तेजन देण्यास कारण झाल्या हा ताजा अनुभव प्रो० भानु यांच्या डोळ्यांसमोर असतां त्यांनीं धर्मवृत्तींचा वि- कास करणाऱ्या गोष्टींत त्यांची गणना करावी याचें आह्मांस आश्चर्य वाटतें.

सारांश, प्रो० भानु यांचा हा लेख पूर्ण शोधाअंतीं व विचारपूर्वक लिहि- लेला दिसत नाहीं. त्याचें मन कांहीं गोष्टीसंबंधानें पूर्वग्रहानीं दूषित झालें आहे, व कांहीं ठिकाणीं आपले विचार स्पष्टपणें मांडण्यास त्याची लेखणी कचरली आहे. असें होण्याचीं कारणें काय तीं त्याचीं त्यानाच माहित. पण प्रो० भानु यांची कीर्ति ऐकून आपणास त्यांच्या धर्मवि- चारांचा अलभ्य लाभ घडेल अशा उमेदीनें जो कोणी सदर लेख वाचील त्याची निराशा झाल्यावांचून राहणार नाहीं येवढेंच आमचें ह्मणणें आहे.

वऱ्हाडसमाचार.

चैत्र शुद्ध १५ शके १८३४

ना. गोखले यांचा नैतिक विजय.

हिंदुस्थानांत प्राथमिक शिक्षण सार्वत्रिक करण्यासाठीं तें फुकट व सक्तीचें कर- ण्याविषयीं ना० गोखले यानीं वरिष्ठ कायदे कौंसिलात जें बिल आणिलें होतें तें ३८ विरुद्ध १३ मतें पडून नामंजूर झालें. हें बिल नामंजूर झाल्याबद्दल पुष्कळांच्या तोंडून खेदाचे उद्गार निघालेले आह्मीं ऐकले आहेत. ना० गोखले यांनीं हातीं घेतलेलें कार्य देशाच्या अत्यंत हिताचें होतें ही गोष्ट कोणीही नाकबूल करीत नाहीं. सध्या आमच्या देशाला काय हवें आहे तें एका शब्दांत सांगा असें कोणी ह्मटलें तर 'शिक्षणप्रसार' असें उत्तर एका शब्दात देतां येईल. राजकीय उन्नति, औद्योगिक उन्नति, समाजसुधारणा धर्मसंस्कृति वगैरे कोणतेंही सुधारणेचें अंग घेतलें तरी त्याचा पाया शिक्षण हाच आहे. इंग्लंड, फ्रान्स, जर्मनी, अमेरिका जपान, वगैरे सर्व राष्ट्रांनीं लोकशिक्षणाच्या द्वारेंच आपली उन्नति करून घेतली आहे आणि हिंदुस्थानचा भाग्योदयही शिक्षणाच्याच द्वारें होणार हें निश्चित आहे. या सगळ्या गोष्टी सरकारी अधिकारी कबूल करीत आले आहेत, व गेल्याच आठवड्यांत शि- क्षणासाठीं अश्रुतपूर्व व अगदीं अनपेक्षित अशा मोठाल्या देणग्या हिंदुस्थानसरकारनें शिक्षणासाठीं यंदाच्या बजेटांत दिल्याचें प्रसिद्ध झालं आहे. असें असतां प्रांतिक सरकारांपैकी बहुतेक सर्वांनीं ना० गोखले यांच्या शिक्षणविषयक बिलाला प्रतिकूलता दाखवावी व सरकारी अधिकारी आणि त्यांच्या कच्छपीं लागलेले बिनसरकारी सभासद यांचें बहुमत होऊन तें बिल नामंजूर व्हावें याविषयीं कित्येकांना आश्चर्य वाटत आहे. वस्तुतः यात आश्चर्य मुळींच नाहीं. सध्याचे स्टेटसेक्रेटरी लॉर्ड क्र्यू व व्हाइसराय लॉर्ड हार्डिंज यांचीं स्वतःचीं मतें ना० गोखले यांच्या बिलाला प्रतिकूल असणें संभवनीय नाहीं. शिक्षणासंबंधानें त्यांनीं जें प्रस्तुत युगांत परिवर्तन घडवून आणिलें आहे त्यावरून ना० गोखले यांच्या बिलला त्यांची पूर्ण अनुकूलताच असली पाहिजे. तथापि स्वतःचीं मतें कांहींही असलीं तरी सरकारी कामांत प्रांतिक सरकारांच्या मतांना बाजूला सारून त्यांना आपला हेका चालवितां येत नाहीं. आणि प्रांतिक सरकारचे बहुतेक प्रतिनिधि जुन्या कॉन्सर्वेटिव्ह पक्षाचे असल्यामुळें त्यांची दृष्टि आकुंचित असल्याचें नवल

नाहीं. ही दृष्टी किती आकुंचित आहे हें त्यांनीं ना० गोखले यांच्या बिलाला प्रतिकूळ होण्याचीं जीं कारणें दाखविलीं आहेत त्यांवरूनच कळणार आहे. ना० गोखले यांचें बिल पास झाल्यास लोकांत असंतोष फैलावेल, शिक्षण फुकट करण्यासंबंधाचें बिल पास झाल्यास तो मोठा विजय समजणाऱ्या लोकांना शिक्षणाची किंमतच कळत नाहीं असें ह्मणावें लागेल, पुष्कळ लोकांना थोडें शिक्षण मिळण्यापेक्षां थोड्या लोकांना पुष्कळ शिक्षण मिळणें अधिक श्रेयस्कर आहे इ० इ० त्याचे आक्षेप मूर्खपणाचे नसले तरी विक्षिप्तपणाचे आहेत यांत शंका नाहीं. या सर्व आक्षेपांना ना० गोखले यांनीं समर्पक उत्तरें पूर्वीच दिलीं आहेत. हे सर्व आक्षेप ना० गोखले यांच्या बिलाविषयीं भलभलते गैरसमज करून घेतल्याशिवाय निघणारे नाहींत. शिक्षण सर्वत्र मुफत व सक्तीचें करा असें ना० गोखले यांचें मुळींच ह्मणणें नाहीं. पण जेथें खुद्द लोकांनाच असें वाटेल कीं आपली सुधारणा होण्यास तें अवश्य आहे तेथें तें सक्तीचें करण्याविषयीं सरकारच्या मंजुरीची अड काठी असूं नये येवढेंच ना० गोखले यांचें मागणें होतें. खुद्द लोकच स्वतःवर सक्ती करून घेण्यास तयार झाल्यावर असंतोष माजण्याची भीती कोठें उरते तें कळत नाहीं. बडोद्यासारख्या संस्थानांत कांहीं भागांत शिक्षण मुफत व सक्तीचें केल्यापासून लोकांनीं सरकारविरुद्ध बंड केलें आहे किंवा कायदा हातांत घेऊन शांततेचा भंग केला आहे असा अनुभवही नाहीं. ना० गोखले यांच्या बिलाविरुद्ध दुसरा मोठा आक्षेप ह्मणजे खर्चाची अडचण हा होय. प्राथमिक शिक्षण सक्तीचें करावयाचें ह्मणजे त्याच्या बरोबर तें मुफत करावयास हवें, आणि मुफत करावयाचें ह्मणजे खर्चाची मोठीच बाब आहे. होय आहे एकंदर हिंदुस्थानांत सर्वत्र शिक्षण सक्तीचें केल्यास कमींत कमी ४ कोट रुपये अधिक खर्च लागेल असा ना. गोखले यांचा अंदाज आहे. हा अंदाज चुकीचा आहे; तो सहा कोटींहून कमी लागणार नाहीं असें दुसरे कित्येक ह्मणतात. हें दुसरें ह्मणणें कबूल केलें तरी त्यापासून ना. गोखले यांच्या पक्षाला कमीपणा कसा येतो तें कळत नाहीं. हिंदुस्थानची राजकीय, सामाजिक, औद्योगिक वगैरे सर्व प्रकारची उन्नति जर एका शिक्षणप्रसारावर अवलंबून आहे तर तिच्यासाठीं चार कोट रुपये काय पण चाळीस कोटि रुपये द्यावे लागले तरी ते द्यावयास नकोत काय? शिक्षणाच्या अभावीं आरोग्याचे नियम न कळल्यामुळें लक्षावधि लोक हिंदुस्थानांत साली साल मरत आहेत. इतक्या लोकांच्या प्राणांपेक्षां चार सहा कोट रुपये ज्यास्त किंमतीचे आहेत असें कोण ह्मणेल? हे इतके रुपये कोठून आणावयाचे असा प्रश्न आक्षेपक करतात. त्याला उत्तर हें कीं या खर्चापैकीं कांहीं भाग परदेशी मालावर अधिक जकात बसवून सरकारला भागवितां येणार आहे; कांहीं भागाचें ओझें लोक स्वतः सोसण्यास तयार होतील, आणि कांहीं भागासाठीं सरकारनें पाहिजे तर कर्ज काढावें. रेल्वे, इरिगेशन, वगैरे कामासाठीं सरकार नेहमीं मोठाल्या रकमा कर्ज काढतें. आतां दिल्लीची नवी राजधानी बांधण्याचें काम कर्ज काढूनच व्हावयाचें आहे. देशाच्या अत्यंत हिताची गोष्ट-किंबहुना सर्व प्रकारच्या उन्नतीचा मूलमंत्र किंवा गुरुकिल्ली-जो शिक्षणप्रसार त्या प्रीत्यर्थ पांच दहा कोट रुपये कर्ज काढावे लागले तर त्याबद्दल हिंदुस्थान सरकारास कोणी दोष देणार नाहीं. या सगळ्या गोष्टी आतां बोलण्यांत अर्थ नाहीं, ना. गोखले यांचें बिल नामंजूर झालें आहे ही गोष्ट हिंदुस्थानाच्या हितार्थ झटणाऱ्या देशभक्तांच्या अंतःकरणाला धक्का देणारी व त्यांची हिंमत खचविणारी आहे असें कित्येकांना वाटत आहे. आह्मांला तसें वाटत नाहीं. ना. गोखले यांच्या प्रयत्नाला लौकिकी दृष्टीनें अपयश आलें आहे ही गोष्ट खरी आहे. तथापि त्यांचा पक्ष सतक्ष आहे, त्यांच्या बिलाचा उद्देश देशाचें महत्तम हित साधण्याचा आहे व त्यांनीं पुढें आणिलेलीं प्रमाणें विरुद्धपक्षाचे कोटिक्रमांना पुरून उरलीं आहेत, इतकेंच नाहीं तर ना० गोखले यांचें हें बिल कौन्सिलांत येण्याच्या अगोदरच त्यांची छाया सरकारच्या शिक्षणविषयक धोरणावर पडून शिक्षणाचे कामीं सढळ हातानें खर्च करण्यास सरकारकडून सुरुवात ही झाली आहे. या सगळ्या गोष्टी कशाचा सूचक आहेत? ना० गोखले यांच्या प्रयत्नाच्या निष्फलत्वाच्या काय? नाहीं. ना० गोखले यांच्या बिलाला कौन्सिलांत लौकिकी दृष्ट्या जरी अपयश आलें असलें तरी नैतिक दृष्टीनें पाहतां त्यांनीं फार मोठा नैतिक विजय संपादला आहे. जें सरकार चार सहा महिन्यांपूर्वीं शिक्षणा रितां खर्च करण्याचे कामीं अतिशय कंजूषपणा करीत असे, तेंच आतां हजारांच्या नव्हे तर लाखांच्या थैल्या दोन्ही हातांनीं युनिव्हर्सिट्या, कॉलेजें, आणि शिक्षणखातें यांच्या अंगावर लोटूं लागलें आहे हा कशाचा परिणाम? आमच्या मतें ना० गोखले यांच्या बिलाच्या चर्चेनें हिंदुस्थानांतल्या सर्व जातींच्या व धर्मांच्या लोकात जी शिक्षणविषयक जागृति उत्पन्न केली तिचें हें दृश्य फळ आहे. या फळाचा हा प्रथम उद्गम पाहिल्यानंतर आणि चोहोंकडून 'आह्मांला शिक्षण पाहिजे,' 'आह्मांला शिक्षण पाहिजे' अशी ओरड झाल्यानंतर हिंदुस्थानसरकारास झोपीं गेल्याचें सोंग करून पडून राहणें शक्यच नव्हतें. लोकांनीं शिक्षणासाठीं केलेल्या ओरडानें सरकारचीं कर्णकपाटें उघडलीं. हें येवढें महत्कार्य ज्या ना० गोखले यांच्या बिलानें केलें, त्याला लौकिकीदृष्ट्या अपयश आलें तरी नैतिकदृष्ट्या तो महान विजयच झटला पाहिजे, [illegible] संपादल्याबद्दल सर्वांनी [illegible] धन्यवाद देणें हें त्यांचें [illegible]

[illegible] सिटी.

बंगाल [illegible] ढाका येथें स्वतंत्र युनिव्हर्सि[illegible] विरुद्ध जीं प्रमाणें आणि [illegible] सयुक्तिक प्रमाणें आणावय[illegible] बंगालच्या फाळणीनें य[illegible] त्मा दुभंग केला होता तर ढाका युनिव्हर्सिटी बंगाली लोकांच्या बुद्धिबळाला दुभागून त्याचें महत्व नाहींसें करणार असें त्यांचें ह्मणणें आहे. या ह्मणण्यांत आह्मांला तरी विशेषसा अर्थ वाटत नाहीं. विलायतेंत सर्वांची एकच ह्मणजे इंग्रजी भाषा व सर्वांच्या बुद्धीला व विचारांना स्फूर्ति देणारें एकच इंग्रजी वाङ्मय असतां दिडशें दोनशें मैलांच्या आंत एकेक युनिव्हर्सिटी आहे. ह्मणून इंग्रज लोकांचें बुद्धिबळ स्कॉटिश किंवा वेल्श लोकांपुढें फिक्कें पडलें आहे अशी तक्रार ऐकिवांत नाहीं. डॉ० राशबिहारी घोस सारख्यांनीं अशी तक्रार पुढें आणावी हें आश्चर्य आहे. यापेक्षां बाबू बिपिनचंद्र पाल यांची तोडजोड आह्मांला अधिक सयुक्तिक वाटते. ते ह्मणतात कीं एक नवी युनिव्हर्सिटी निर्माण झाल्याबद्दल खेद न मानतां उलट संतोष मानावा व सध्याच्या कलकत्याच्या व इतर युनिव्हर्सिट्यांतून ज्या उणीवा दिसत आहेत त्या या नव्या युनिव्हर्सिटींतून काढून टाकण्याविषयीं व नवी युनिव्हर्सिटी परीक्षा घेणारी न करतां विद्यार्थ्यांना शिकविणारी करण्याविषयीं सरकारास विनंती करावी. ही सूचना सरकारसुद्धां मान्य करील अशी ना० लॉर्ड हार्डिंज यांच्या भाषणावरून आह्मांस खात्री वाटते.

विद्यार्थ्यांच्या शक्तीचा ऱ्हास.

विलायतेंतल्या एज्युकेशन बोर्डचे चीफ-मेडिकल ऑफिसर सर जॉर्ज न्यूमन यांनीं तिकडील निरनिराळ्या शाळांतल्या ६० लक्ष विद्यार्थ्यांची वैद्यक तपासणी करून असें निदान केलें आहे कीं इंग्रजी विद्यार्थ्यांपैकीं शेंकडा १० स दृष्टिमांद्य असतें; शेंकडा ३ विद्यार्थ्यांचें श्रवणेंद्रिय रोगी असतें. शेंकडा ४० जणांचे दांत कुजके व किड लागलेले असतात. शेंकडा १० ना क्षयरोग लागलेला असतो व शेंकडा १ हें प्रमाण काळजाच्या रोगाचें असतें. हे सगळे रोग पौष्टिक अन्न न मिळाल्यामुळें वाढलेले आहेत. तेव्हां विद्यार्थ्यांना पोटभर व पौष्टिक अन्न वेळचेवेळीं मिळेल अशी तजवीज लवकर केली पाहिजे; व लोकांत शिक्षणाचा प्रसार झपाट्यानें करून त्यांना आरोग्याची किंमत वाटूं लागेल असे उपाय सत्वर केले पाहिजेत. ज्या इंग्लंडांत यांत्रिक वगैरे कारखान्यामुळें संपत्तीचा प्रवाह बाहेरून सारखा येत आहे व जेथें माणशीं सरासरी उत्पन्न इकडच्या २० पट आहे व जेथें शिक्षणाचा प्रसार ही इकडच्या आठ पटीनें अधिक झाला आहे, व अभ्यासाचें ओझें इकडच्या मानानें फार कमी आहे तेथें जर विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक शक्तीच्या ऱ्हासाबद्दल ही ओरड, तर जेथें लोकांना वर्षभर अर्धपोटी [illegible] उद्योगधंदे सगळे बुडून [illegible] करी यावरच उदरनिर्वाह [illegible] आहे व प्राथमिक शिक्षण [illegible] विषयीं ना० गोखले यांनीं [illegible] तां सगळे अधिकारी [illegible] विरोध करीत आहेत, अशा [illegible] देना किती शोचनीय अ[illegible] युनिव्हर्सिट्यांना गरीब विद्यार्थ्यां[illegible] येतो.

योग्य उपदेश.

मुसलमान जातीचे पुढारी ना. सर आगाखान यांनीं कॉमरेड नांवाच्या मुसलमान पत्रांत आपल्या जातभाईंना पुढील उपदेश केला आहे. ते ह्मणतात कीं आपल्या जाती पुरतें हित पाहण्यांत दृष्टीचा संकुचितपणा दिसतो. बंगालची फाळणी रद्द केल्यापासून मुसलमानांचें थोडेसें अहित झालें असेल, पण त्यापासून जर पांच चार कोट हिंदु लोकांना संतोष होण्यासारखा असेल तर हिंदुस्थानचे नागरिक या दृष्टीनें त्या प्रश्नाचा विचार करून मुसलमानभाईंनी सदर फेरफाराबद्दल ना० लॉर्ड हार्डिंज यांचें अभिनंदन करावें. कारण एकंदर हिंदुस्थानच्या हिताच्या दृष्टीनें हे फेरफार करण्यांत त्यांनीं मोठा मुत्सद्दीपणा केला आहे. या उपदेशाचें मर्म आज जरी मुसलमान बंधूंना उद्देशून लिहिलेलें असलें तरी तें सर्वांनीं सर्व काळीं ध्यानांत ठेवण्यासारखें आहे.

कमिटीनें काय केलें?

ना० आगाखान यांचे सल्ल्यानें गत[illegible] सर विल्यमवेडरबर्न हे कांग्रेससाठीं [illegible] आल्यावेळीं ना० आगाखान, ना[illegible] व वेडरबर्न प्रभृति मंडळींच्या [illegible] हिंदुमुसलमानांमध्यें सलोखा उत्पन्न कर[illegible] साठीं एक कमिटी नेमण्यांत आली होती तिची आठवण होते. या कमिटीनें कोणतें काम केलें त्याचा रिपोर्ट प्रसिद्ध झाल्याचें आमच्या पाहण्यांत नाहीं. अजनही हिंदुमुसलमानांमध्यें पूर्णपणें सलोखा स्थापित झाला नसल्यामुळें कमिटीनें काय काय प्रयत्न केले व तिच्या प्रयत्नांत कितीसें यश आलें हें कळण्याविषयीं पुष्कळांची उत्सुकता आहे. लोकांची ही जिज्ञासा ना० गोखले किंवा ना. सर आगाखान तृप्त करतील काय?

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— गेल्या बुधवार पासून दिवसाची प्रखरता कमी झाली इतकेंच नाहीं तर रात्रीं चांगली थंडी पडते हा फेरफार विशेष सुखावह वाटतो. दैविक ज्वर, उष्णतेचे ताप इत्यादि विकार जरास वाढले आहेत. पाण्याची टंचाई विशेष भासूं लागली आहे.

रा. रा. जे. के. ब्याटन १ ले आडिशिनल जुडिशिअल कमिशनर हे येत्या १३ वे तारखेपासून [illegible] महिने ३ दिवसांच्या रजेवर विलायतेला जात आहेत.

यांच्या गैरहजेरींत रा. रा. एच एफ. हालिफाक्स यांस २ रे आडि. जुडिशिअल कमिशनर नेमण्यांत आलें.

येत्या शुक्रवार पासून उमरावतीस मध्यप्रांत व वऱ्हाड मिळून प्रांतिक थिऑसाफिकल कानफरन्स भरणार आहे. रा. रा. के. नारायणस्वामी, दादासाहेब खापर्डे इत्यादी गृहस्थांचें जाहिरव्याख्यानें होणार आहेत.

नाट्यसंमेलनाचा यंदाचा वार्षिक समारंभ येत्या रविवारपासून उमरावतीस भरणार आहे नाट्यकलेला उच्च स्थानाला नेण्यासंबंधाचा हा प्रयत्न उत्तरोत्तर चांगला यशस्वी होत चालला आहे. रा. रा. मोरोपंत जोशी अध्यक्ष होणार आहेत.

नोटीस

बेशर्मा सुरेभान वा। चंदु लोणारी राहणार टाकळी खोजबुड तालुके बाळापूर यांस:--

खालीं सही करणार अशी नोटीस देतें कीं मी तुझी लग्नाची बायको आहे. लग्न झाल्यास आजमुमारे १०।१९ वर्षे झालीं. लग्न झाल्यानंतर तुह्मी मजला आपले घरीं नेलें नाहीं परंतु माझे भावानें तुमचे घरीं मजला पोहचतें केलें असें असतांहि तुह्मी माझी खाण्यापिण्याची व कपड्यालत्त्याची कांहींएक व्यवस्था केली नाहीं. तेव्हांपासून मी आपलें बापाचें घरीं ३।४ वर्षें मौजे राहेर तालुके बाळापूर येथें राहत असते. तरी मजला माझें पोटाकारितां व कपड्यालत्त्याकारितां झालेला खर्च दरसाल अजमासे ६० रुपयेप्रमाणें चार वर्षांचा खर्च २४० रुपये द्यावा. तसेंच मजला आपण नीटनीतीनें वागवाल अशाबद्दलचा पंचासमक्ष लेखी लिहून द्यावें याप्रमाणें ही नोटीस पोहचल्यापासून १९ दिवसांचें आंत व्यवस्था न केल्यास मजला फारकत द्यावी तीही न दिल्यास हीच नोटीस फारकत समजून दुसरा घरठाव केला जाईल. व नंतर तुमचा नवरेपणाचा हक्क कांहींएक राहणार नाहीं. व तुमची तक्रारही ऐकली जाणार नाहीं. कळावें ही नोटीस देते सही ता० २७-३-१२

सही

बर्मा मर्द सुरेभान लोणारी नि० हातची बांगडी

नो- नं० १६०

नोटीस

नोटीस बनाम सुंदरी मर्द सोनबा सोनार राहणार मौजे डोंगरगांव प्रां० व ता० पुसद जि० यवतमाळ इस-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तूं माझी लग्नाची बायको असन तुजला ऋतु प्राप्त होऊन सुमारे पांच वर्षें झाली आहेत. या अवधींत तुझा व माझा घरांत कोणत्याच प्रकारचा तंटा झाला नसून केवळ तूं आपल्या आईबापाच्या फंदानें सुमारे दोनअडीच महिने झालें. मजला न विचारतां पळून गेलीस तूं स्त्रीजाती असून नासमज आहेस तुला कांहींच व्यवहारीक ज्ञान नाहीं असें समजून तुला नेण्याकरितां तुझ्या बापाच्या घरीं गाडीबैल घेऊन आलो तेव्हां तुझ्या बापानें सांगितलें कीं मी साफ पाठवित नाहीं. यावरून तुझ्याच बापाचे मनांत तुला माझे बरोबर सुखानें संसार करूं देणें नाहीं हे मजला समजून पडले पुढें मी कांहीं कोर्टमार्फत व्यवस्था करणार हे पाहून तूं मजला ता० १६-३-१२ इ. रोजीं पोष्टमार्फत नोटीस देऊन अन्नवस्त्रांबद्दल मागणी केली आहे तरी या जाहिर नोटिशीच्या द्वारें मी तुजला अशी नोटीस करितो कीं ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत भाड्याची गाडीवगैरे करून तूं माझ्या घरीं आल्यास ठीक आहे नाहींपेक्षां कायदेशीर व्यवस्था मजला करावी लागेल. कळावें ता० २१-३-१२ इ. दं० विष्णु वामन उमेदवार पुसद

सही

सोनबा सखाराम सोनार मोरय द० खु०

नो० नं० १६१

नोटीस

नोटीस घेणार गणपत चिमणाची व भगवंत नारायण व रंगनाथ माधवराव कुळकर्णी राहणार सवणे तालुके चिखली यास:--

नोटीस देणार सुंदराबाई जवजे दत्तात्रय कुळकर्णी राहणार सवणे. नोटीस देते ऐसाजेकी माझ्या मनात दत्तक घेणें आहे तरी तो दत्तक तुह्मी देत असल्यास आठ दिवसाचे आंत मला भेटून त्यासही भेटावें. व दत्तक नक्की करावा तुह्मी सदर्हू दिवसाचें आंत नक्की न केल्यास मी आपलें मर्जीप्रमाणें दत्तक घेईन त्याबद्दल तुमचा मजवर कोणतेही प्रकार हक्क चालणार नाहीं. हे स्पष्ट झाले कळावें तारिख २०।३।१२ इ.

सही

सुंदराबाई जवजे दत्तात्रय कुळकर्णी दस्तुर बळवंत रावजी डांगे कुलमुकत्यार

नो. नं. १६२

नोटीस

नोटीस बेशर्मा बनामसव्हरखां वा। नुरमहमदखां जात मुसलमान रोहिला रा. कजबे पुसद प्रगणे व तालुका पुसद जि० यवतमाळ यांस:--

खाली सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं शेखमहमद वा। शेखइमाम जात मुसलमान कसाई रा० कसबे पुसद प्र० व ता० पुसद यानें तुह्मास तारीख १८ माहे एप्रील सन १९११ इसवी रोजीं तारण गहाणखत रुपये ८०० चे लिहून देऊन त्यास दरमहा दर शेकडा दीड रुपयाप्रमाणें व्याज देण्याचे वचन दिलें आहे हल्ली सदर्हू गहाणखतांतील तारण स्थावर माल मौजे लोणी प्र० व ता० पुसद जि० यवतमाळ येथील सर्वे नंबर १६ एकर गुंठे २२ ४३० आकार रुपये १९ चे शेत तुह्मी त्यास बाकीचा तगादा लाविल्यावरून त्यानें आह्मास रुपये १६९० ला तारीख २१ फेब्रुवारी १९१२ इसवी रोजी आह्मास खरेदी देऊन खरेदीखत नोंदून दिलें आहे त्या प्रमाणें आपले गहाणखताचे रुपये आह्मी तुमचे घरीं घेऊन आलो असतां उद्या घेऊं परवा घेऊं अशी सबब सांगतां तरी तुह्मास या नोटिशीच्या द्वारें कळविण्यांत येते कीं तुमचे गहाणखताचे रुपये ८०० व त्याचे दाहा महिनें तीन दिवसाचे दरमहा दीड १॥ रुपया व्याज मिळून रक्कम आज पासून आठ दिवसाचे आंत घेऊन जावें व तारण गहाणखताचा दस्तऐवज आह्मास वापस द्यावा नाहींपेक्षां तारीख २१।२।१२ इसवी पासून आह्मी अगर तुमचा मूळ ऋणको व्याजाबद्दल जबाबदार राहिलो नाहींत कळावें ता० १९ माहे मार्च सन १९१२ इसवी.

द० विष्णु वामन रा० पुसद

सही

पुंडलीक नऱ्होबा ओमनवार कोमटी दस्तुर खुद

नो. नं. १६

दिल्ली दरबार.

मानपत्राचें उत्तर देतानां "हिंदुस्थानची एक सारखी प्रगति होत जावी ही आपली उत्कट इच्छा आहे." असें बादशहानीं ह्मटलें. हिंदुस्थानात शेंकडा ८० पेंशीं लोक शेतकीवर निर्वाह करीतात. तेव्हां त्यांच्या मध्यें अगोदर प्रगति झाली पाहिजे. त्यांची प्रगति होण्यास शेती सुधारली पाहिजे. शेती सुधारण्यास सुधारलेल्या आउतांचा जास्त जास्त प्रसार झाला पाहिजे. हें उघड आहे. आणि ही सुधारलेली शेतकीची आउतें ह्मणजे लोखंडी नांगर कडबा कापण्याचीं यंत्रें, मोटेचीं चाकें, वगैरे वगैरे तयार करण्याचें काम आह्मी करीत आहों. सबब हीं यंत्रें आमच्या कडूनच मागवा. क्याटलाग मागवा.

किर्लोस्करबंधु.

पोष्ट किर्लोस्करवाडी (सं० औंध जिल्हा सातारा).

नो० नं० १२

ठिक ठिकाणी एजंटस् पाहिजेत.

सन लाइफ अशुअरन्स कंपनी ऑफ कानडा

[१८६९]

इंग्लिश सरकारची सत्ता देखरेख सरकारी हुकुमाशिवाय भांडवल गुंतवता येत नाहीं.

भांडवल तेरा कोटी रुपये.

पॉलिसीचे नमूने फारच सुधारलेले आहेत.

पालिसी .... बिन अटीच्या.

पॉलिसी .... बिन तक्रारी.

पॉलिसी .... बिन बुडणारी.

हिंदुस्थानचे मुख्य ऑफिस, हार्नबी रोड मुंबई. } व्य. श्री मुधोळकर मध्यप्रांताचे व वऱ्हाडचे जनरल एजंट अकोला 'प्रांतवऱ्हाड' नो. नं. १३

Oriental Govrnment security LIFE ASSURANCE COMPANY Limited

ESTABLISHED IN 1874.

R. Paterson, Brown, Manager,

HEAD OFFICE—BOMBAY

FUNDS Exceed 4 crores

CLAIMS PAID FOR OVER 3 CRORES
IMMEDIATE SETTLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is when claims arise, that the amount due under the policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them and act in treating the clients with the utmost liberality.

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount to a given um, but it is essential to know how such Funds are invested if in miscellaneous and risky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in terms the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising, through decease of assured lives, and endowment policies matured.

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others by employing portion of their annual income or profits in effecting life policies, at once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet, if he dies early before he had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which his danger is got over. Life being so uncertain, the sooner a man makes up his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay. There are numerous instances in the records of the 'Oriental' where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

INFLUENTIAL AND ENERGETIC AGENTS WANTED. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms and any further information can be obtained on application

M. DESOUZA,
CHIEF AGENT, Nagpur

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH No. No. 14

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें.

इराणी बल

(जोर) मोटारगाडी अडकीवतां येते साखळदंड तोडितां येतो

इनाम रुपये ५०० ! इनाम रुपये ५०० !

प्राचीन इराणच्या रुस्तम व अस्पाद यार वगैरे बहादुर पहिलवानांची शक्ती ज्या योगानें जगविख्यात झाली ती औषधें आह्मी हजारों मेलावरून आणलेली आहेत. गंधक सोडा दोन वस्तूंचे कुशलतेनें समिश्रण केलें ह्मणजे ज्याप्रमाणें फुलपावर दारू (Gun Powder) बनते त्याप्रमाणें सालममिश्री, दाक्षे, बदाम, पिस्ते, डाळिंब, सफरचंद वगैरे अत्यंत शक्तीवर्धक पदार्थाचें सत्व आह्मी शास्त्रीय रीतीनें यंत्रानें बनविलेलें आहे. या पांच सात मेव्याच्या कुशल सामिश्रणानें विद्युतशक्ती व जोर इतका उत्पन्न होतो कीं कसाही कमताकद मनुष्य असला तरी त्यांस तीन दिवसांत शक्ती येऊं लागते दहा बारा दिवस हे खाल्यावर चेहऱ्यावर लाली चढूं लागते व गेलेली ताकद पुन्हां येते. याच्या योगानें धातुपुष्टीही होते. वृद्ध तरुण, स्त्री पुरुष या सर्वांस हा फायदा देणारी व मजेदार वस्तू आहे. दोन महिने आमच्या सांगण्याप्रमाणें जर याचें सेवन झालें तर मनुष्य मोटारगाडी अडवूं शकेल व साखळदंड तोडूं शकेल खात्री पटविण्याकरितां हा जगविख्यात फळाचा मेवा आह्मी समक्ष तीन दिवस फुकट खावयास देऊं या आमच्या मेव्यांत तांबे, पारा रुप्याचा भाग वगैरे रासायनिक द्रव्यें आहेत असें जो कोणी सिद्ध करील त्यास ५०० रुपये बक्षीस देऊं किंमत एक तोळ्याची २॥ रुपये हें पंधरा दिवस पुरतें.

बादशाही गोळी:—

१ गोळी खाल्यानें टिकाव व ताकत माहीती पडते:— किंमत १॥ रु. एक डझनची

इराणी मर्दानी पट्टी.

या एकट्या पट्टीच्या योगानें मुंबईत हजारों माणसांना फायदा झाला आहे. ज्या माणसाच्या शरीरांत ताकद नाहीं. त्या माणसानें ही पट्टी सहा सात दिवस बांधली ह्मणजे यास जवान मनुष्याप्रमाणें ताकद येते. यापासून आग होत नाहीं किंवा फोड येत नाहीं जर कोणास या औषधाबद्दल भरंवसा नसेल तर आह्मी कान्ट्रक्ट करून हें औषध पैसा घेतल्याशिवाय त्यास देऊं गुण आल्यावर पट्टीची किंमत व बक्षिस निराळें घेऊं किं. १० पट्टीची रु. ५ व पाच पट्टीची किं० रु. ३

खानदानी हकीम-सय्यद जाफर हुसेन तबरेजी (इराण)

जाफरी दवाखाना जे. जे. इस्पितलचे समोर जितकराच्या नव्या बिल्डिंगच्या सेनारी पहिला माळा, मुंबई जाफरी दवाखान्यांत.

विहार आनन्दका सागर रंगीन तसबीरे सहित चारो भाग तथा पांचो अंग सचित्र कोख शास्त्र.

अपकी हमसे मंगावो धोकेसे बचो स्त्री पुरुषोंके जात, भेद, लक्षण अनेक देशस्थ स्त्रीनायका, कुमारी प्रकृती, सत्व दुती कुलटा, पातिव्रता, व्यभिचारणी आदिको पहचान, रजोधर्म लक्षण, ऋतुविहार समय सहवास स्थान क्रिया, शैय्यातिथ. कामस्थान सालासगीरि, वर्तीसोआभूषण, वस्त्रतअर्दिवमध्यान पुत्रस्टीकर्म, नपुंसकविद्या, उपदंश प्रमेह आदि अनेक रोगोंकी चिकित्सा औषधि, पशुदे भाषा जाननेकी रीति, मंत्रतंत्र, यंत्र, वशीकरण सुद्धां विद्या आदि अमुल्य विषयक। बंडार किंमत रु०

पं० गंगाप्रसाद इंजीनियर शहापडी अलीग

नो० नं० १९

जाहीरात

खरे गारेचे चष्मे. व खात्रीलायक घड्याळें आमचे येथें मिळतील. एकदा अनुभव घेऊन पहा खात्री न पटल्यास पैसे परत.

पत्ता एम. एम. आणि सन्स पुलाजवळ आकोला

नोटीस

रा० रा० बाबाराव विठ्ठल पिंपरखेड रा० उमरखेड ता० पुसद जि० यवतमाळ

यांस:-

खाली सही करणार ईजकडून जाहीर नोटीस देण्यांत येत कीं मी तुह्मास ता० २१-४-११ रोजीं कुलमुखत्यारपत्र देऊन मुखत्यार नेमले होते. त्यास अजमास ११ महिने झाले. आज पावेतो तुह्मी माझे कामाचा कोणतेच प्रकारें बंदोबस्त केला नाहीं. व माझे मत्ता प्रमाणें वागत नाहीं मी तुह्मांस तुमचे मेहनती बद्दल रुपये कलदार ४०० दिले त्याज बद्दल मजला पावती दिली नाहीं पावती आज देतो उद्या देतो अशा थापा देत आहा. व कोर्टाचे खर्चा करीतां नगदी रुपये २०० व चार सोन्याचे दागिने अजमास रुपये ६०० चे माझे जवळून घेऊन गेले त्याचा कोणते कामास खर्च रिती प्रमाणें काय केला याचा हिशोबही मला देत नाही यावरून मजला आपला संशय झाला आहे कीं तुह्मी माझे विरुद्ध पक्षासी मेळकरून घेऊन माझी नुकसान करणार अशी भिती प्राप्त झाल्यामुळे मी ता० १६-३-१२ इसवी पासून तुमचे कुल मुखत्यारपत्र रद्दकेले आहे. तरी सदहू तारखे पासून तुह्मी आमचे कोणतेही सरकारी अगर खाजगी कामांत हात घालू नये. घातल्यास आह्मांस मंजूर नाहीं. व आमचे जे कांहीं कागद पत्र व मुखत्यारनामा व वरील रुपयाची पावती व खर्चाचा रितीप्रमाणें हिशोब एकंदर आठ दिवसाचे आंत आणून द्यावे न दिल्यास तुमचे वर रितीप्रमाणें कारवाई केली जाईल. कळावें ता० २० माहे मार्च सन १९१२ इसवी दस्तूर हनवंतराव जैवंतराव नागापूरे देशमुख रा० उमखेड दस्तुर खुद.

सही

सहीची नीशाणी जैनोदीन व ऐनोदिन अ० पा० आई गैहिमानबी मर्द महमद लुतफोदिन इचे हातची आंगठ्याची नीशाणी असे द० सदर

नो० नं० १६४

नोटीस

वि० सबजज्ज साहेब बहादूर आकोला यांचे कोर्ट:--

सक्सेशन सर्टिफिकेट नं० ५ सन १९१२

सक्सेशन सर्टिफिकेट मिळण्याचा अर्ज—

अर्जदार

शंकर नारायण जोगळेकर जात ब्राह्मण इन्स्पेक्टर ऑफ स्कुल राहणार आकोला.

सर्वत्र लोकास कळविण्यांत येतें कीं अर्जदार यानें सक्सेशन सर्टिफिकेट मिळण्याबद्दल दिलेला अर्ज आमचे कोर्टात तारीख २२-४-१२ रोजीं नेमिला आहे. तरी त्या तारखेस ज्यांची कांहीं तक्रार असेल त्यानें सकाळीं १० वाजतां आमचें कोर्टात हजर व्हावें. तसें न केल्यास पुढें कोणत्याच प्रकारची तक्रार ऐकली जाणार नाहीं कळावें ता० २६-३-१२ इसवी.

सही

JANKIPRASAD.

सबजज्ज आकोला.

नो० नं० १६५

जाहीर नोटीस

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं रा० रा० काशीनाथ दामोदर फडके मुक्काम आकोला यांस आमचे-- (गोपाळ जनार्दन छापकर) तर्फे जे कुलमुखत्यारपत्र होतें तें आह्मी आज तारखेपासून रद्द केले आहे, या पुढें ते आमचें तर्फे मुखत्यार या नात्यानें कोणतीही कारवाई किंवा लिखापढी करतील तर त्याची जबाबदारी आमचेवर नाहीं कळावें. तारीख ११ मार्च सन १९१२

सही

गोपाळ जनार्दन छापकर सबडिव्हिजनल क्लार्क प. व. डी. मुक्काम बैतुल

नो० नं० १६६

नोटीस.

रा. रा. मणोबा विष्णाजी सैतवाळ रा. बेवत्य ता० आकोला

यांस:--

या नोटीसीनें खाली सही करणाराकडून कळविण्यांत येते कीं तुह्मी तुमची मुलगी आमच्या मुलाला देण्याचें ठरले. व साखरपुडी साखरगंध वगैरे पंचसमक्ष लौकिक संबंध पक्का होऊन लग्न तिथी फाल्गुन वा। ११ येकादसी ठरली होती. तुमचा करार आह्मी देहोपरती गरीबी गरीबी लग्न करावें असा असून आता तुह्मी २०० रु० रोख मागून आमचा विश्वासघात करूं पाहता याबद्दल तुमचा पंचमार्फत बंदोबस्त कां करू नये? याचा लेखी जबाब नोटीस पावल्यापासून ८ आठ दिवसाचे आंत देणे न दिल्यास लग्न प्रीत्यर्थ जो खर्च झाला त्याची नुकसानी नोटीसीसुद्धां कोर्टमार्फत भरून घेतला जाईल. कळावें ता. २०-३-१२

सही

गोपाळजी वा जयरामजी सैतवाळ रा. नांदगाव हल्लीं वस्ती आकोला. दाहीहांडा वेस

नो. नं. १६७

दप्तर--जुनें आणि नवें.

बंगालच्या जुन्या दप्तरासंबंधानें रे० मि० फर्मिंगह्याम यांनीं विलायतेंत एक निबंध नुकताच वाचला. त्यात त्यानीं सांगितलें कीं जुन्या काळचे कागद टिकाऊ, शाई उत्कृष्ठ व लेखकाचें अक्षरही सुवाच्य व वळणदार असे. लोकांना न वाचतां येईल निदान घोटाळ्यात पाडील अशी सही करण्याकडे तेव्हां लोकाची प्रवृत्ति नसे. टाइपराइटरनें इंग्रज लेखकांच्या वळणदार अक्षराची धाण केली अशी एक सबब इंग्रजी लेखकातर्फे पुढें आणतां येईल पण मोडी अक्षरांना जो क्षय लागला आहे त्याचें कारण काय? मोडी टाईपरायटर निघण्यास अद्याप अवकाश आहे. तोंच ही स्थिति! रे० मि० फर्मिंगह्याम यांना जो अनुभव जुने कागद व शाई यांच्या संबंधानें बंगाल्यांत आहे तोच इकडे इतिहास संशोधकांना मराठ्यांचे काळ दप्तरासंबंधानें आलेला आहे असें रा. साने, राजवाडे व पारसनीस हे सांगतील. श्री शिवाजी महाराज व औरंगजेब बादशहा यांच्या मध्यें झालेला पत्रव्यवहार जर आज पाहिला तर तीनशें वर्षांपूर्वींचे ते कागद व शाई अद्याप किती उज्वल व काळाशीं टक्कर देण्यास समर्थ दिसतात! कदाचित् हा पत्रव्यवहार छापखान्याचा काळ येईपर्यंत टिकावयास पाहिजे अशी मुळापासूनच ईश्वरी योजना असेल. नाहीं कोणीं ह्मणावें?

कापूस

सर्व ब्रिटिश इंडियामध्यें जेवढें क्षेत्र कपाशीच्या पेऱ्याखालीं आहे त्याचा एक पंचमांश हिस्सा क्षेत्रांत मध्यप्रांत व वऱ्हाड मिळून कापूस पेरण्यांत येतो. वऱ्हाडाप्रमाणें मध्यप्रांतांतही कपाशीचा पेरा उत्तरोत्तर वाढत्या प्रमाणावर आहे. मध्यप्रांतांतील कापसाचे क्षेत्रापेक्षा वऱ्हाडांतील कापसाचें क्षेत्र सव्वा दोन पटीनें असून ३२ लक्ष ३१ हजार ९०६ एकर आहे. यंदा कापसाचें पीक पुष्कळ बुडालें असल्या कारणामुळें एकंदर ९ लक्ष ३९ हजार कपाशीची गठडी भरेल असा सरकारी अदाजा आहे.

Registered No N. 4

वऱ्हाडसमाचार.

Berar Samachar.

वर्ष ४६] आकोला—सोमवार तारीख ८ माहे एप्रील सन १९१२ ई० [अंक १४

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचें दर

दर ओळीस दीड आणा.

होंडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील यापुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्यां बँकेंत खालीं दिलेल्या अटींवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्यापैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपयाप्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ठ शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पाच हजारावरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नियमाच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक, आकोला २।१०।०९ — G. A. Phillips. एजंट
नं १

मुंबई बँकचें सोनें.

मुंबई बँकचा छाप असलेल्या उत्तम कसाच्या सोन्याच्या चिपा मुंबई बँकच्या आकोले व उमरावती येथील ऑफिसांत विकत मिळतील. गिऱ्हाइकानें जास्त माहिती करितां बँकेंत तपास करावा.

एका चिपचें वजन २६ ३ तोळे असतें. साधारण भाव वऱ्हाड समाचार वर्तमानपत्रांत बाजारभाव ह्या सदराखालीं सांपडेल.

मुंबई बँक, आकोला २१-९-१० — G. A. Phillips. एजंट
नो० नं० २

चांदीचीं भांडीं.

खरें सचोटीचें दुकान.

आमचें दुकानीं शुद्ध चिनई चांदीचीं सर्व प्रकारचीं सुबक व घाटदार भांडीं विक्रीस तयार असतात. माल काळजीपूर्वक वक्तशीर व्ही. पी. नें पाठवूं. मालाच खरेपणाबद्दल जोखिमदार राहूं. एकवार अनुभव घ्यावा.

पुरुषोत्तम रामचंद्र वैशंपायन.
३ आदितवारपेठ, नाशिक
श्री राधावल्लभाजयाति

वर्षफल ।

हमारे पास सिर्फ १ पोस्टकार्ड पर किसी फल या फूल का नाम लिख भेजो हम आप के एक वर्ष का सुख, दुःख लोभ, हानि जीवन मरण, रोग, सन्तान तरेकी, मौकूफी, व्यापार में किस वस्तु स लाभ होगा दिसावरी काम में कैसा लाभ होगा और जो महीना हानिकारक उस का उपाय महीनेवार वर्षफल व्ही० पी० द्वारा २। रुपये में भेज देंगे. हमारे यहां जन्म पत्रादि उत्तमोत्तम बनते है अनेक प्रशंसा पत्र मौजूद हैं, विशेष परिचय के अर्थ ०॥ आना का टिकट भेज कर सूचीपत्र मंगा लीजीये.

मिलने का पत्ता:—
गोस्वामी राधामोहन शर्म्मा
नं ४ चित्तीखाना आगरा.

नोटीस

सर्वत्र लोकांस या नोटिशीचे द्वारें जाहीर करण्यांत येत आहे कीं जनाब चीफ कमिशनर साहेब बहादूर मध्यप्रांत यांच्या ज्युडीशियल डिपार्टमेंट नोटिफिकेशन नंबर १६०३ तारीख १९ सप्टेंबर १९११ यांत प्रसिद्ध झाल्याप्रमाणें दिवाणी कोर्टांनीं निकाल केलेल्या मिसलांची व्यवस्था रक्षण व नाश या संबंधानें नोटिफिकेशन नंबर ३९६३ ता० २६ मार्च सन १९०६ मध्यें जे नियम प्रसिद्ध केले गेले आहेत त्या नियमानुसार ता० २६ मार्च १९०६ चे पूर्वींचे सर्व नियम रद्द समजले जाऊन पूर्वींच्या जुन्या मिसलांची व्यवस्था केली जाईल करितां सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं ज्यांनीं ज्यांनीं जुन्या मिसलामध्यें महत्वाचे कागद दाखल केले असतील ते परत घेण्या करितां ता० १ मे सन १९१२ चे आंत आमचे कोर्टांत अर्ज दाखल करुन आपले कागद परत घेऊन जावे असें न केल्यास मदहू कागदांचा नवीन नियमाप्रमाणें नाश केला जाईल. कळावें.

अकोला
ता० १७ जानेवारी १९१२ इ.

A. D. Barr.
डिस्ट्रिक्ट व सेशनजज्ज
नो० नं० ४४ पश्चिम वऱ्हाड

खात्रीचीं औषधें विक्रीस तयार.

जोगळेकर आणि कंपनी लिमिटेड आकोला.

यांचें दुकानीं जोगळेकर आणि कंपनी यांनीं तयार केलेलीं खात्रीलायक व सशास्त्र औषधें विक्रीकरितां तयार आहेत तरी ग्राहकांनीं अनुभव घेऊन खात्री करून घ्यावी.

सूतशेखर	दर तोळा	५
चंद्रपुटी प्रवाळ	"	२॥
सूर्यपुटी प्रवाल	"	२
अग्निपुटी प्रवाळ	"	१
नागाच्या गोळ्या	"	२
महायोगिराज गुग्गुळ	"	२
खोकल्याच्या गोळ्या	"	२
पोलादभस्म	"	३
लक्ष्मी विलास	"	१५
त्रिभुवन किर्ती	"	२
श्वास कुठार	"	२
सुवर्णमालनीवसंत	"	६॥
लघुमालनीवसंत	"	२
समिर पन्नग	"	५
रससिंदुर	"	३
चंद्रोदय		१६
हिंगाष्टक चुर्ण	बाटली	०=
डोळ्यांचें औषध	"	
मोठी	"	।=
लहान	"	४
लिनिमेंट आयोडिन	"	॥
टि. आयोडिन	"	।=
महावातास्त्र तेल	"	
मोठी	"	।।≡
मध्यम	"	।-॥
लहान	"	०≡
उसांचा शिर्का	"	।≡
मध बाटली.		
मोठी	"	।=
लहान	"	०=॥
पिनसावर तेल	"	॥
ग्लिसरीन बाटला.		०≡
गजकर्ण अर्क	"	।=
गजकर्ण मलम	"	०≡॥
शंखद्राव.	तोळा	॥
कुंचल्यादि वटी	"	॥
हिंगणबेटाचे तेल	"	०=
नारायण चुर्ण	"	०=
इकडेतिकडे जुलाब अग्ना		०=
गृहणी कपाट	तोळा	२॥
मौक्तिक शुक्ति	"	२
शिरोपला चुर्ण	"	०=
चोपचिन्यादी चुर्ण		
आम वातावर चुर्ण	"	०=

येणेंप्रमाणें औषधें विक्रीस तयार आहेत.
ता. १।१।१२
जोगळेकर आणि कंपनी लि.
नो० नं० २१ आकोला.

श्रीराजेश्वर इमारत खातें.

माहे मार्च महिन्याबद्दल तपशिल

जमा — रुपये

१९२॥= मागिल महिन्यातील शिल्लक
१० ता. ५-३-१२
१० त्रिंबक माधव घिरणीकर वकील
१३ ता. ६-३-१२ इ.
५ हरि रामचंद्र रोहिणखेडकर
१० नारायण खंडेराव फडके वकील
८ ता. ७-३-१२ इ.
८ विनायक कृष्णराजवाडे वकील
५० ता. ९-३-१२ इ.
५० दत्तात्रय वासुदेव गोखले
५ ता. १६-३-१२ इ.
५ इनामदार वकील
५० ता. १८-३-१२ इ.
५० केशव गोविंद दामले वकील
४० ता. २२-३-१२ इ.
४० रोख मार्फत शेट मोतिलालजी
१०० ता. ३१-३-१२ इ
१०० दाते वकील यांचे आईनें देऊं केलेली देणगीबद्दल

२७८

४७०॥=

नांवे — रुपये

८९॥=॥। ता. ५-३-१२ इ.
८९॥=॥। सामान व मजूरीबद्दल
॥≡ ता. ६-३-१२ इ
मजूरी व भाडेबद्दल
.॥. तांगाभाडे ता. ९-३-१२ इ.
०=। सहाण ता. १४-३-१२ इ.
४७।=॥ मजूरी ता. १६-३-१२ इ.
७३॥।— मजूरी बद्दल ता. १८-३-१२ इ.
३॥।=॥ ता. १९-३-१२ इ.
सामान, भाडे वगैरे
.।. तांगाभाडे ता. २०-३-१२ इ.
२२॥।= मजूरी ता. २२-३-१२
१।= चिल्लर खर्च ता. २३-३-१२
४१ मजूरी ता. २५-३-१२
२॥= ता. २६-३-१२ इ.
२॥= फर्शीबद्दल भाडे
१॥।= ता. २७-३-१२
१॥।= फर्शीबद्दल भाडे
०—॥। चिल्लर ता. ३०-३-१२
१५४०० ता. ३१-३-१२
१५४०० मजूरी व सामानाबद्दल

४१६॥

५४०= शिल्लक

४७०॥=

शिल्लक जोगळेकर आणि कंपनी लिमिटेड अकोला यांचे ऑफिसात.

नारायण काशीनाथ दाते
परशराम चिंतामण जोगळेकर
व्यवस्थापक
श्रीराजेश्वर कमेटी अकोला

वऱ्हाडसमाचार.

चैत्र शुद्ध ७ शके १८३४

सोन्याचे नाण्याचा प्रश्न.

न्याच्या नाण्यासंबंधानें ना० सर ास टाकरसी यांनीं कौंसिलांत आणिले. ठरावावर व्हावी तशी चर्चा मुळींच ाता तो ठराव त्यांना परत घ्यावा । ही खेदाची गोष्ट झटली पाहिजे. श्न अत्यंत बिकट आहे खरा; आणि च त्याची चर्चा विशेष तयारीनें दांकडून व्हावयास पाहिजे होती. पण ती झाली नाहीं. हिंदुस्थानांत चांदीचें आहे तें बदलून सोन्याचें करण्याचें ान सरकारचे मनांत आज पन्नास आहे. त्यांच्या त्या उद्देशाला पुष्टीकरण च ना० सर विठ्ठलदास यांची मागणी लोकांना स्वतःचें सोनें टांकसाळींत नाणें पाडून घेण्याची मोकळीक रनें द्यावी असें त्यांचें मागणें होतें. सर फ्लीटवुड गायसन यांची या ा अर्थातच संमति होती आणि त्यानीं सर विठ्ठलदास यांच्या संबंधानें स्तुति- उद्गागार काढून आपला संतोष व्यक्तही पण हिंदुस्थानांतल्या नाण्यांत फेर- करणें किंवा टांकसाळींतून नाणें घेण्याची लोकांना मुभा देणें या प्रश्न फायनान्स मिनिस्टरच्याच लह- सुटत नसतात. त्यांना स्टेट सेक्रेटरीची लागत असते. त्यामुळें हा टाक- चा प्रश्न सध्या स्टेटसेक्रेटरी साहेबाकडे ेण्यांत आला आहे. बहुधा हिंदुस्थानच्या रशीला मान देऊन स्टेटसेक्रेटरी । हिंदुस्थानच्या टाकसाळीचीं कपाटें ंकारितां खुलीं ठेवतील. तसें झालें े ना० सर विठ्ठलदास ठाकरसी ा दुसऱ्या ठरावाची ह्मणजे अडीअड- ऱ्या वेळीं उपयोगी पडावी ह्मणून ाची अनामत ठेव इंग्लंडांत व हिंदु- ांत अशा दोन्हीं ठिकाणीं ठेवण्याविषयींच्या ाची अवश्यकता राहणार नाहीं. सध्या स्थिति आहे कीं हिंदुस्थानांत नाण्या ानें काहीं अडचण उत्पन्न झाली तर त्यावेळीं उपयोगी पडावी ह्मणून बरीचशी । सोन्याच्या रूपानें सरकार संग्रहीं त असते. पण हा संग्रह हिंदुस्थानांत ठेवितां विलायतेंत स्टेट सेक्रेटरी साहेब ेपाशीं ठेवतात, व तो नुसता पडून नये ह्मणून हलक्या व्याजाच्या दरानें यतेंतल्या कारखानदारांना कर्जाऊ देतात. यामुळें या संग्रहाचा जो मूळ । त्यालाच बाध येतो. तो असा कीं गीच्या वेळीं उपयोग व्हावा ह्मणून ा केलेला . संग्रह लोकाला कर्जाऊ दिल्यावर अर्ध्यारात्रीं गरज लागल्यास ती कर्जाऊ दिलेली रक्कम थोडीच परत मिळणार आहे ! ही एक गोष्ट आणि दुसरी गोष्ट अशी कीं हा संग्रह हिंदुस्थानांत राहिल्यास हिंदी कारखानदारांना त्यातून रकमा कर्जाऊ मिळूं शकतील आणि सध्या भांडवलावाचून अडून राहिलेल्या अनेक कारखा- न्यांना मदत केल्याचें श्रेय सरकारला मिळेल. हिंदुस्थानांत सोन्याचें नाणें सुरु करण्या- सारखी जर सांपात्तिक स्थिति खरोखर असली तर हा संग्रहही हिंदुस्थानांतच असणें अत्यंत जरुर आहे. लंडन ह्मणजे मुंबई, कलकत्ता किंवा दिल्ली याहून अधिक सुर क्षित जागा आहे अशी गोष्ट नाहीं. लंडनचा व्याप मोठा व व्यापारही मोठा येव- ढ्याच कारणासाठीं सोन्याचें नाणें सुरू असलेल्या कोणत्याही राष्ट्रानें आपला खजिना तेथें नेऊन सावकारींत घातल्याचें एकही उदाहरण सापडणार नाहीं. मग हिंदुस्थान- चाच असा विचित्र प्रकार कां ? या प्रश्नासंबंधानें चांगली जोराची चर्चा कौंसि- लांत व्हावयास पाहिजे होती. पण ती झाली नाहीं. आमच्या हातीं आलेल्या रिपो- र्टावरून देशी सभासदांपैकीं तिघांनींच या विषयांवर भाषणें केलीं असें दिसतें. हल्लीं- च्या रुपयाची खरी किंमत फक्त दहा आणे असतां सरकार त्यावर आपला छाप मारून त्याची किंमत १६ आणे करीत असतें. याप्रमाणें प्रत्येक रुपयामागें सर- कारचा ६ आण्यांचा फायदा असल्यामुळें चांदीचे रुपये पाडण्याविषयीं सरकारला मोह उत्पन्न होणें स्वाभाविक आहे. पण अशा रीतीनें बाजारांत बाजरवापेक्षां ज्यास्त चांदीचें नाणें झाल्यास तिकडूनही अडचणच उत्पन्न होणार आहे. नाण्याचा बाजारभा वाशीं अत्यंत निकट संबंध असल्यामुळें सर- कारचा हा मोह एकंदर बाजारांत घोटाळा उत्पन्न करील अशी जी भीती ना. गोखले यांना वाटत आहे ती यथार्थ आहे. सोन्याचें नाणें जरी बाजारापेक्षां ज्यास्त पाडलें गेलें तरी हरकत नसतें. कारण तें वाटेल तेव्हां अटवून त्याचें सोनें करून परदेशांत पाठ विता येतें. पण चांदीचें नाणें ज्यास्त झाल्यास तें अटवून त्याचे पैसे उभेकरतां येत नाहीं. कारण परदेशांत चांदीला वि- चारतो कोण ? प्रश्न येवढाच आहे कीं ना. गोखले ह्मणतात त्याप्रमाणें सोन्याचें नाणें सुरू केल्यावर व चांदीचे रुपये पाडण्याचें बंद ठेवल्यावर हिंदुस्थानांत जी चांदी जमा होईल तिचे काय करावयाचें? या प्रश्नाचें समाधानकारक उत्तर अद्याप कोणी दिलें नाहीं व तें देणें कठीणही आहे. ना. मुधोळकर याचें ह्मणणें होतें कीं सध्या रुपयाची किंमत एक पंधरांश पौंड ठरविली आहे ती सोन्याच्या नाण्याच्या प्रमाणावरून ठरविली असल्यामुळें तें सोन्याचें नाणेंच प्रत्यक्ष इकडे सुरूं केलेलें ज्यास्त इष्ट आहे. त्याच्या योगानें रुपयाला स्थिरता येईल. ना. मुधोळकरांच्या भाषणांतला ही मुद्दा जितक्या स्पष्ट रीतीनें मांडला जावयास पाहिजे होता तितका तो गेला नाहीं. ना. दादाभाई यांनीं सोन्याचा सगळाच संग्रह हिंदुस्थानांत आणावा असें ह्मटलें. याप्रमाणें तीन देशी सभासदांनीं भाषणें केलीं, पण तिघांचीं तोंडें तीन दिशांना असा प्रकार होऊन ना. सर विठ्ठलदास यांना आपले दोन्ही ठराव परत घ्यावे लागले.

मि० अर्डले नॉर्टन.

वर्तमानपत्रांच्या वाचकांना मि० अर्डले नॉर्टन यांचें नांव चांगलें परिचयाचें आहे. हे प्रथम कित्येक वर्षें मद्रास येथें ब्यारि- ष्टरचा धंदा करीत होते. हैद्राबाद येथील बड्या सरदारमंडळीच्या खटल्यांत यांचें नांव चांगलें पुढें आलें. १८९४ च्या पूर्वीं कित्येक वर्षें ते कांग्रेसला येत असत व सरकारी अधिकाऱ्यांच्या कृत्यांवर चरचरीत टीका केलेलीं यांचीं भाषणें जुन्या कांग्रेस- भक्ताच्या कानांत अद्याप गुणगुणत आहेत. अलीकडे तीनचार वर्षें यांना बंगालसरकारानें राजद्रोहाचे खटले चालविण्यासाठीं मोठी जबर फी देऊन ठेविलें होतें. त्यावेळीं मि० दास (ब्यारिस्टर) व ते यांच्यामध्यें कोर्टासमोर झालेले गमतीचे प्रकारही वाचकांच्या स्मरणांत असतीलच. हे मि० नॉर्टन साहेब हल्लीं परत मद्रास इलाख्यांत गेले आहेत. नुकतेच कुंभकोनम् येथें गेले असतां तेथील त्यांच्या जुन्या वकील वगैरे स्नेह्यांनीं त्यांच्या भाषणाचा योग जुळवून आणिला, आणि त्यावेळीं त्यांनीं आपलें अंतःकरण त्यांच्यापुढें उघडें करून दाखविलें. बऱ्याच वर्षांनीं पुनः कुंभकोनमला गेले असल्यामुळें आयुष्यांतल्या पूर्वींच्या कित्येक आठवणी त्याना झाल्या, तशा त्यांनीं आपल्या स्नेह्यांपुढें मांडल्या. एकदां एका मॅजिस्ट्रेटापुढें खटला चालवित असतां त्यांनीं काहीं कडक शब्द वापरल्यावरून म्याजि- स्ट्रेटानें कोर्टाचा अपमान केल्याबद्दल त्यांना तेथल्या तेथें कैद करण्याची धमकी दिली, पण पीनलकोडांतल्या कोणत्या कलमाखालीं हें करतां येतें तें कलम न सांपडल्यामुळें आणि मि० नॉर्टन यांनीं अशा वेळीं न घाबरतां दिलेल्या रोखठोक जबाबामुळें म्याजि- स्ट्रेट साहेब कसे विरमले तें त्यांनीं मंडळीला सांगितलें. अलिकडे १६ वर्षांत ते कांग्रेसला कधीं गेले नाहींत यावरून त्यांचीं मतें पालटलीं असावीं अशी शंका पुष्कळ जणांना येऊं लागली होती. पण तसा कांहीं प्रकार नाहीं, आपण पूर्वींच्या सारखेच कांग्रेसभक्त आहों असें मि० नॉर्टन यानीं सांगितलें. कांग्रेसला का जात नाहीं या प्रश्नाचें उत्तर त्यानीं असें दिलें कीं अलीकडे कांग्रेसमध्यें दोन पक्ष झाले होते. पैकीं एक पक्ष सरकारनें केलेल्या अन्याया- बद्दल अर्ज्या व विनंत्या यांचा कांहीं उपयोग होत नाहींसें पाहून बांब व सुऱ्या यांचा उपयोग करून पाहावा असें उघडपणें प्रतिपादूं लागला होता. अशा लोकांच्या खांद्याशीं खांदा लावून काम करणें त्यांना पसंत वाटलें नाहीं. मि० नॉर्टन यानीं दिलेलें हें कारण कोणालाही समाधानकारक वाटणार नाहीं. पहिली गोष्ट ही कीं १८९६ सालापासून मि० नॉर्टन यांनीं कांग्रेसला येण्याचें सोडलें, तेव्हां हा पक्ष अस्तित्वांतच नव्हता. काय- देशीर चळवळीचा उपहास करणारा जहालपक्ष १९०० नंतर मुळीं निर्माण झाला; आणि दुसरी गोष्ट या जहालपक्षां- तही बाबचा आश्रय करावा असें ह्मणणारे कोणी कांग्रेसपक्षांत असलेच तर ते हाताच्या बोटांवर मोजण्या इतके थोडे होते, व त्यांचें अंग कांग्रेसच्या व्यवस्थेंत मुळींच नव्हतें ह्मटलें तरी चालेल. खरा प्रकार असा होता कीं मि० नॉर्टन व मिसेस सलिव्हन यांच्या सलगी संबंधानें कित्येक गोष्टी सन १८९४ सालीं बाहेर येऊन मि० नॉर्टन यांच्या नैतिकवर्तनासंबंधानें जबरदस्त आक्षेप घेण्यांत आला होता व अशा माणसाला कांग्रेसचा एक पुढारी ह्मणून उघडपणें मिरवूं देण्याचे संबंधांत मद्रासचे पुष्कळ लोक विरुद्ध होते. एका युरोपियन बाईनें तर मद्रासच्या कांग्रेसमध्यें मि. नार्टन हे बोल- ण्यास उभे राहिले असतां त्या गोष्टीस प्रसिद्धपणें हरकत घेतली व तेव्हांपासून मि० नॉर्टन यांचा आवाज कांग्रेसच्या मंडपांत कोणी ऐकला नाहीं. मि० नॉर्टन याचे संबंधांत झालेल्या या खेदकारक गोष्टीचा पुनरुच्चार करण्याचें आमच्या मनांत नव्हतें, पण त्यांनीं कांग्रेसला आपण कां जात नाहीं या प्रश्नाचें उत्तर देतांना खरी गोष्ट लपवून ठेवण्याचा जो यत्न केला त्यामुळें आह्मांला निरुपायानें ही गोष्ट पुढें आणावी लागली. बाकी मि० नॉर्टन यांचें कांग्रेस विषयींचीं पूर्वींचीं मतें कायम आहेत व लॉर्ड मिंटो व मोर्ले यांनीं केलेल्या सुधा- रणा हिंदुस्थानचा भाग्योदय लवकरच घड- वून आणतील अशी त्यांना उमेद वाटत आहे वगैरे गोष्टी वाचून आह्मांला खरो- खर फार समाधान वाटलें. ना. मि. गो- खले यांच्या कामाची त्यांनीं केलेली प्रशंसा पाहून देशीगृहस्थाच्या गुणांची पारख अद्याप त्यांचे ठायीं आहे हें उघड दिसतें.

लोक आणि पोलीस.

नुकत्या झालेल्या वरिष्ठ कौन्सिलाच्या बैठकीचेवेळीं पोलिसांच्या सुधारणेचा प्रश्न पुढें आला, त्यावेळीं हिंदुस्थानांतलें पोलीस असावें तसें उत्कृष्ट आहे असें सरकारी अधिकाऱ्यांच्यानें सुद्धां ह्मणवेना. पोलिसांच्या विरुद्ध ऐकूं येणाऱ्या कागाळ्या खोट्या ह्मणवेना, तेव्हां त्यांच्या दोषांवर निराळ्या रीतीनें पांघरूण घालण्याचा यत्न ना० मि० मॅन यांनीं करून पाहिला. ते ह्मणाले कीं हिंदुस्थानांतलें पोलीस खराब असेल, पण त्याला सरकारनें काय करावें ? कारण जसे लोक तसे पोलिस असणार ! ज्या समाजांतून पोलीस शिपाई आह्मांला घ्यावे लागतात तो हिंदी समाजच बिघडला असला तर पोलिस तरी अपवाद कसे होतील ? जशी खाण तशी माती ! याप्र- माणें पोलिसांच्या दुर्वर्तनाबद्दल सगळ्या हिंदी समाजाला जबाबदार धरण्याचा ना० मि० मॅन यांनीं हास्यास्पद प्रकार केलेला पाहून त्यांना कौन्सिलच्या बिनसरकारी सभासदां- पैकीं बहुतेक हिंदीगृहस्थांनीं जागच्या- जागीं चांगलें खरमरीत उत्तर दिलें. ना० मौलवी शमसुल हुदा, ना० मि० मझरुल हक, ना० मि० जिना, ना० मि० मदन- मोहन माल्वीय, व ना० मि० शफी या सर्वांनीं सांगितलें कीं पोलिसांच्या दुष्कृत्या- बद्दलची जबाबदारी खरोखर त्या खात्यातल्या

वरिष्ठ अंमलदारांवर आहे आणि हे अंमलदार ह्मणजे इन्स्पेक्टर जनरल, डे० इ० जनरल, सुपरिंटेंडेंट, डे० सुपरिंटेंडेंट वगैरे होत. हे जी दिशा खालच्या कामगारांना दाखवून देतात त्या दिशेनें पोलिस शिपायांना जावें लागतें व हे सगळे वरचे कामगार युरोपियन असतात. तेव्हां तेच वस्तुतः पोलिसांच्या वर्तनाबद्दल जबाबदार आहेत. या वरच्या जागा हिंदी गृहस्थांच्या हातांत असत्या आणि मग सध्याची शोचनीय स्थिति दिसली असती तर या जबाबदारीचा बोजा योग्य न्यायाच्या रीतीनें अप्रत्यक्ष रीतीनें हिंदीसमाजावर टाकणें योग्य झालें असतें. पण सध्या तसा प्रकार नाहीं. अलीकडे डे० सुपरिंटेंडेंटच्या व सुपरिंटेंडेंटच्या कांहीं थोड्या जागा हिंदी लोकांना मिळूं लागल्या आहेत पण इतके दिवस इन्स्पेक्टरची जागाही हिंदी गृहस्थाच्या महत्त्वाकांक्षेच्या पूर्तीची अंतिम मर्यादा सरकारनें ठरविली होती. शिवाय पोलिसखात्यांत भरती करतांना माणसांची जी निवड होत असे व अजूनही होत असते ती पुष्कळ अंशीं सदोष होती व आहे. पोलिस कान्स्टेबलांचा, जमादारांचा, व फौजदारांचा पगार इतका कमी असतो कीं त्या जागीं कुलशीलवान् व सुशिक्षित मनुष्य पोलिसांसारखें काम करण्यास मिळण्याचा संभवच फार कमी असे. अर्थात जे मिळत ते हिंदीसमाजाचे आदर्श समजणें ही मोठी चूक आहे. अगोदरच अशिक्षित आणि कुलशीलहीन, आणि त्यांच्या हातात एवढा मोठा अधिकार सरकारनें दिलेला कीं वाटेल त्यावेळीं वाटेल त्या रीतीनें वाटेल त्या अब्रूदार गृहस्थाची अब्रू घेतां येईल. अशा परिस्थितींत पोलिसाची नीतिमत्ता चांगली राहावी कशी? आणि ती चांगली न राहिली तर त्यात त्य. पोलिस शिपायाचा तरी काय दोष आहे? तो दोष पोलिसांची निवड करण्याच्या व त्याचे पगार ठरविण्याच्या पद्धतीचा आहे हें उघड आहे. अशी वस्तुस्थिति असता ना. मि. मॅज यांनीं त्याबद्दल एकंदर हिंदीसमाजाला जबाबदार धरण्याचा व त्या एकंदर समाजाच्या नीतिमत्तेवर शिंतोडा टाकण्याचा प्रयत्न केला तेव्हां हिंदु व मुसलमान अशा दोन्ही जातींच्या बिन सरकारी सभासदास हा अन्यायाचा प्रकार असह्य व्हावा यांत कांहीं नवल नाहीं.

दूर दृष्टि ठेवा.

हिंदीसमाज व युरोपियन यांच्यामध्यें असावा तसा सलोखा नाहीं ही अत्यंत खेदाची गोष्ट आहे असे उद्गार पुष्कळ विचारी युरोपियनांच्या तोंडून अलीकडे ऐकूं येऊं लागले आहेत. मि० थिओडोर मॉरिसन यांनीं नुकतांच विलायतेतल्या एका मासिक पुस्तकांत लेख लिहून विलायतेंतल्या कारखानदारांना याबद्दल सावधगिरीची सूचना दिली होती. अलीकडे पुष्कळ हिंदी विद्यार्थी उद्योगधंदा शिकण्यासाठीं पु[illegible] करून विलायतेला जात असतात [illegible] युरोपियन व्यापारी व [illegible] त्यांच्याशीं सभ्यतेनें वागत न[illegible] विद्यार्थ्यांना ते कारखान्यांत घेत नाहींत. व कित्येक वेळांतर हिंदी विद्यार्थ्यांना पाहतांच इंग्रज व्यापाऱ्यांना कारणशून्य उसन्न होतो. पण याचा परिणाम असा होतो कीं हे सगळे हिंदी विद्यार्थी इंग्रजी समाजाविषयीं आपला वाईट ग्रह करून घेऊन परत जातात व इंग्रजाचे शत्रु बनतात, किंवा जर्मनी, अमेरिका वगैरे इतर देशांत जाऊन कामधंदा शिकतात. तेथें ते लोक त्याच विद्यार्थ्यांना ममताळूपणानें वागवितात. यामुळें इंग्रज कारखानदार व जर्मन किंवा अमेरिकन कारखानदार यांच्या वर्तनांतला फरक ठळकपणें नजरेस येऊन ते विद्यार्थी स्वदेशीं गेल्यावर यंत्रें व इतर माल यांच्या मागण्या इंग्लंडकडे न पाठवितां जर्मनी व अमेरिका यांच्याकडे पाठवितात. अशा रीतीनें इंग्रज लोक आपल्यावर्तनानें आपल्या शीलाचें व व्यापाराचें असें दुहेरी नुकसान करून घेतात असें मि० मॉरिसन यांनीं ह्मटलेलें पायोनियरसारख्या आंग्लोइंडियन पत्रकारास रुचलें नाहीं. पण सुदैवानें सगळेच आंग्लोइंडियनपत्रकार पायोनियरच्या मताचे नहींत. कलकत्त्यास निघत असलेल्या कॅपिटल नांवाच्या व्यपारी पत्राचे संपादक मि० शर्ले ट्रिमीन यांनीं हिंदुस्थानांत विशेषतः देशी गृहस्थांच्या समागमांत पुष्कळ वर्षें काढलीं आहेत आणि त्यांनीं परवा चेंबर ऑफ कामर्समध्यें बोलतांना मि० मॉरिसन यांच्याच मताचें समर्थन केलें आहे. त्यांचा आपल्या इंग्रज कारखानदार बंधूंना हाच उपदेश आहे कीं हिंदी विद्यार्थी आपले स्वतःच कारखाने काढतील व त्यामुळें आपल्या पोटावर पाय येईल यासाठीं त्यांना तिरस्कारानें दूर ठेवणें हा दृष्टीचा संकुचितपणा आहे. अशानें इंग्रज कारखानदार स्वार्थाला व परमार्थाला दोहोंलाही मुकत आहेत. कारण हिंदी विद्यार्थी इतर देशांत जाऊन उद्योगधंदे शिकून येतात, व कारखाने काढावयाचे ते काढतातच. वाईटपणा घेण्याला मात्र इंग्रज कारखानदार पुढें होतात. यापेक्षां एक ब्रिटिश साम्राज्याचे घटकावयव ह्मणून हिंदी विद्यार्थ्यांवर प्रेम केलें व त्यांच्या उन्नतीचे कामीं त्यांना साह्य केलें तर तें कृत्य स्वार्थ आणि परमार्थ या दोन्ही दृष्टींनीं इंग्लंडला श्रेयस्कर होईल. मि० ट्रिमीने यांचा ही दूरदृष्टि ठेवण्याचा उपदेश त्यांच्या जातभाईना केव्हां पटेल तो पटो.

लोकप्रिय होण्याचा एक उपाय.

सरकारी अधिकारी व लोक यांच्यांत जितका सलोखा व निकट संबंध येईल तितकें इष्ट आहे. इंग्रजी अमदानीच्या आरंभी जे अधिकारी येत असत ते मुद्दाम लोकांत मिळून मिसळून वागण्याचा यत्न करीत व त्यामूळें ते लोकप्रियही होत. अलीकडे कामाच्या ओझ्यामुळें ह्मणा किंवा अधिकाऱ्यांच्या मनाची प्रवृत्ति पालटल्यामुळें ह्मणा तसा प्रयत्न फार थोडे अधिकारी करीत असतात. असे प्रयत्न पुनः होऊं लागणें [illegible] आहे असें सरकारी नोकरींत उच्च [illegible]जावर तीस वर्षें घालविलेल्या सर एफ. एम. पी लेली यांच्या सारख्यांना वाटूं लागलें आहे. कलेक्टर व कमिशनर वगैरे अधिकाऱ्यांनीं लोकप्रियता संपादन केल्याशिवाय राज्यकारभाराचा गाडा सुरळीतपणें चालावयाचा नाहीं हें पाहून या साहेबांनीं अधिकार विनागणी कमिशनाला एक महत्वाची सूचना केली आहे. ती ही कीं जिल्हाधिकारी व कमिशनर यांना सरकारनें दरसाल हातखर्चासाठीं ह्मणून कांहीं रकम द्यावी, आणि गांवांत लोकोपयोगी असें कृत्य करावयाचें झालें ह्मणजे त्याला वर्गणी देणें, गांवच्या लोकांना आपल्या बंगल्यावर चहा घेण्यास बोलावणें, कुस्त्या लावून इनामें वाटणें, इ० गोष्टींना त्यांनीं या पैशांतून मदत करावी. नदींत बुडत असलेल्या माणसाला एखाद्यानें बाहेर काढलें, किंवा एखादा साधुपुरुष दारिद्र्यामुळें उपाशीं मरत असलेला आढळला, कोठें कथापुराणाची समाप्ति असली किंवा दुसरें एखादें परोपकाराचें कृत्य गांवकऱ्यांनीं आरंभिलें तर सरकारी अधिकाऱ्याकडून अशा कृत्याला स्वल्प जरी मदत झाली तरी गांवकऱ्यांना तिजबद्दल मोठा गौरव वाटेल व ती देणगीविषयीं त्यांचे मनात आदर उत्पन्न झाल्यावाचून राहणार नाहीं. सरकारनें ही सूचना खरोखर अमलांत आणण्यासारखी आहे. निदान कांहीं जिल्ह्यांतून पांच वर्षेपर्यंत तरी या गोष्टीचा अनुभव अवश्य घ्यावा.

सरकारचें रेल्वेविषयक धोरण.

नुकत्याच संपलेल्या सुप्रीम कायदेकौन्सिलाच्या बैठकीपुढे आलेल्या प्रश्नांपैकीं बरेचसे प्रश्न औद्योगिक व सांपत्तिक महत्वाचे होते. पण त्यातल्या एका प्रश्नाकडे सरकारचें जावें तितकें लक्ष गेलें नाहीं, निदान तो प्रश्न पुढें आणणारे ना० सर विठ्ठलदास ठाकरसी व ना० रा० ब० मुधोळकर यांच्या मताशीं सरकारी अधिकाऱ्याचें मत जुळलें नाहीं ही अत्यंत खेदाची गोष्ट ह्मटली पाहिजे. तो प्रश्न ह्मणजे रेल्वेनें मालाची ने आण करविण्याविषयीं ठरविलेले दराविषयींचा प्रश्न होय. या प्रश्नाचा आमच्या देशाच्या कारखान्यांशीं अर्थात एकंदर औद्योगिक स्थितीशीं अत्यंत निकट संबंध आहे. सरकारचें रेल्वेविषयींचें जें धोरण आहे त्याचें सामान्य स्वरूप सर्वांनाच मान्य आहे. रेल्वेपासून देशांतलें दळणवळण वाढून व्यापारवृद्धि होते ही गोष्ट कोणीही नाकबूल करीत नाहीं. तसेंच दुष्काळासारख्या प्रसंगीं मनुष्य प्राण्यांचे व गुरांचे प्राण वाचविण्यास रेल्वे फार उपयोगी पडतात या विषयींही शंका नाहीं. ह्मणून रेल्वेकडे योग्य ती रक्कम खर्च करण्यास कोणाची हरकत नाहीं. पण पाटबंधारे व रेल्वे यांच्यांत तुलना केली तर पाटबंधाऱ्यापासून शेतीला विशेष उपयोग असल्यामुळें त्या कामाकडे रेल्वेपेक्षां अधिक रक्कम सरकारनें घालावी असें रयतेचें ह्मणणें आहे. हल्लीं हिंदुस्थानसरकार दरसाल १३॥ कोट रुपये रेल्वेसाठीं इंग्लंडांत कर्ज काढतें. ही सगळी रक्कम किंवा निदान तिचा कांहीं भाग तरी हिंदुस्थानांतल्या हिंदुस्थानांत सरकारला कर्जाऊ मिळण्यास[illegible] खास आहे. व्याजाबद्दल सरकार देण्यास तयार असल्यावर १३॥ कोटि रकम हिंदुस्थानांत मिळू शकणार नाहीं सू[illegible] नाहीं. तसेंच हिंदुस्थानातल्या पुष्कळ[illegible] रेल्वे आतां सरकारच्या मालकीच्या झाल्[illegible] आहेत. त्यांना लागणारा माल या देशांत[illegible] कारखान्यांकडून विकत घेण्याचें सरका[illegible] मनांत आणिल्यास देशी उद्योगधंद्यास [illegible] उत्तेजन मिळेल. तसेंच रेल्वे कंपन्यास[illegible] उद्योग यशस्वीपणानें चालविण्याचें शि[illegible] देशी लोकांस मिळावें ह्मणून रेल्वेवरी[illegible] कांहीं वरिष्ठप्रतीच्या जागा देशी लोकांना दिल्या[illegible] पाहिजेत असा निर्बंधही सदर रेल्वे[illegible] काम कंत्राटानें घेणाऱ्या कंपन्यांना घा[illegible]ण्याची तजवीज होण्यासारखी आहे. सरका[illegible]रनें यांतल्या एकदान तरी गोष्टी आरं[illegible] प्रयोग ह्मणून करून पाहण्यास हरक[illegible] नाहीं.

भौतिक शास्त्राचा पाठिंबा.

मनुष्याच्या मुखाभोंवतीं एक प्रकार[illegible] तेजोमंडल असतें असा थि ओसफि[illegible] पंथातल्या लोकांचा विश्वास आहे. [illegible] अंधविश्वास आहे असें ह्मणून अनेक [illegible] कानीं आजपर्यंत या मताची टर [illegible] आहे. पण भौतिक शास्त्रांतल्या अगदीं अल[illegible] कडच्या शोधानें या मताची सत्यता स्था[illegible] केल्यावर आतां त्या मताविरुद्ध बोलण्या[illegible] कांहीं जागाच उरली नाहीं. डॉ. किल[illegible] हे केंब्रिज युनिव्हर्सिटीचे एक पदवी[illegible] असून लंडनच्या एका मोठ्या इस्पितळ[illegible] विद्युत शास्त्रशाखेवरचे अधिकारी आहे[illegible] हे थि ऑसोफिस्ट नाहींत इतकेंच नाह[illegible] तर स्पिरिच्युआलिजम, दिव्यदृष्टि, शकुन[illegible] मुहूर्त, इ० गोष्टींवर त्यांची पूर्ण अश्र[illegible] आहे. त्यांनीं आजपर्यंत लावलेले शो[illegible] केवळ भौतिक शास्त्रांतले आहेत. ते अ[illegible] ह्मणतात कीं मनुष्याच्या तोंडाभोंवतीं तेजो[illegible] मंडळ असतें ही गोष्ट कल्पनासाम्राज्यांतल[illegible] नाहीं. भौतिक शास्त्राच्या नियमाप्रमाणें प्रयो[illegible] करून पाहणारा कितीही नास्तिक असल[illegible] तरी प्रत्यक्ष प्रयोगाच्या योगानें हें तेजो[illegible] मंडळ त्याला दिसतें. हें दिसण्याला फक्त तीन गोष्टींची अवश्यकता आहे. पहिली गोष्ट—माणसाचें तोंड झांकलेलें नसावें, दुसरी—याच्या मागें काळा पडदा लाविलेला असून प्रकाश मंद असावा; आणी तिसरी ज्या कांचेच्या पडद्यांतून पाहावयाचें त्याला अलकोहॉलमध्यें मिसळलेलें डिकयानीन नांवाचें औषध लावलेलें असावें. हें औषध लावण्याचा उद्देश एवढाच कीं सामान्य दृष्टीला जें दिसणें शक्य नाहीं तें या औषधाच्या योगानें दिसूं लागावें. पाहणारानें प्रथम लहान उजेडाकडे पाहून मग तत्काळ या कांचेच्या पडद्याकडे दृष्टि फिरवावी, [illegible] नंतर पडदा काढून तुमच्या डोळ्यानें बसलेल्या माणसाच्या तोंडाकडे पाहावें ह्मणजे तेजोमंडळ स्पष्ट दिसतें. हें तेजोमंडळ तांबड्या, निळ्या, किंवा पांढुरक्या वर्णाचें असतें. मनुष्य ज्या मानानें सशक्त [illegible] निरोगी असेल त्या मानानें हें तेजोमंडळ कमी अधिक दिसतें

वऱ्हाड प्रांतांतलें शिक्षण.

ता. २४ मार्चच्या अलाहाबाद येथील लीडर' नांवाच्या दैनिक इंग्रजी पत्रांत वऱ्हाडप्रांताच्या शिक्षण विषयक गरजा' विषयावर मुद्देसूद असा लेख आला आहे. तो वाचण्याची आम्ही आमच्या वाचकांस शिफारस करतों. त्या लेखाचा मथितार्थ असा आहे कीं वऱ्हाडप्रांत निजामसरकारपासून कायमच्या करारानें इंग्रज सरकारानें घेतल्यापासून या प्रांताचें दैव उघडेल व खास इंग्रजी अंमलाखालीं असलेल्या इतर प्रांतप्रमाणें या प्रांताची प्रगति होईल अशी बळकट आशा लोकांना लागली होती. पण ती आशा निष्फळ होते की काय अशी भीति वाटण्यासारखीं कारणें घडत आहेत. सरकारनें हिंदुस्थानांत शिक्षणाभिवृद्ध्यर्थ खर्च करण्यासाठीं प्रांतिक सरकारच्या स्वाधीन मोठाल्या रकमा केल्या आहेत. पण त्या यादींत वऱ्हाडच्या वांट्याला कांहीं एक आलें नाहीं. वऱ्हाडांत शिक्षणाची प्रगति अगोदरच पुष्कळ झाली आहे, तेव्हां त्या प्रांताला शिक्षणविषयक मदतीची जरूरी नाहीं. असें मुळींच म्हणता येत नाहीं. कारण या प्रांतांत आर्टस कॉलेज सुद्धां नाहीं. मेडिकल किंवा शेतकी कॉलेज नाहीं. धंदे शिक्षणाची एक शाळा आहे पण द्रव्याभावीं व उत्तेजनाच्या अभावीं तीही स्थिति समाधानकारक नाहीं. व्हर्न्याक्युलर फक्त दोनच ठिकाणीं आहेत व कांहीं थोड्याशी ॲंग्लो-व्हर्न्याक्युलर स्कुलें आहेत. मुलींसाठीं एकही हायस्कूल व कॉलेज नाहीं. इतर्कांच्या शिक्षणविषयक गरजा वऱ्हाडच्या लोकांच्या असता व यापैकीं कित्येक वऱ्हाडचे कौन्सिलांतले प्रतिनिधि ना. रा. मुधोळकर यांनीं सरकारपुढें मांडल्या असता परवाच्या यादींत वऱ्हाडप्रांताला कांहींच रकम मिळूं नये हें आश्चर्य आहे. वऱ्हाडप्रांताचा कारभार म्हणजे आंत बट्ट्याचा व्यापार नाहीं. वऱ्हाडप्रांत चांगला सुपीक आहे. या प्रांताला दुष्काळ सहसा ठाऊक नाहीं. कापसाचा व इतर वसूल बिनदिक्कत सरकारचे पदरांत पडतो. एकंदर उत्पन्न साठलक्ष असून त्यांतून स्वामित्वाच्या हक्काबद्दल दरसाल २९ लक्ष रुपये निजामास दिले तरी बाकी २९ लक्ष रहातें. या उत्पन्नाच्या मानानें खर्च फार कमी आहे. कारण लोक शांत व राजनिष्ठ आहेत. तेव्हां या २९ लक्षांतून उरणारी शिल्लक लोकांच्या शिक्षणविषयक गरजा भागविण्यापुरती रकम सरकारला सहज देतां येईल. पण वऱ्हाडावर स्वामित्व निजामसरकारचें आणि प्रत्यक्ष अंमल इंग्रज सरकारचा असा विचित्र प्रकार असल्यामुळें सरकार सवतीच्या पोराप्रमाणें वऱ्हाडप्रांताला वागवीत असतें. असा लोकांचा गैरसमज झालेला आहे. असा गैरसमज होऊं देणें व वऱ्हाडच्या लोकांसारख्या राजनिष्ठ प्रजेला शिक्षणाचे कामीं इतर प्रांतांचे मागें रहूं देणें या दोन्ही गोष्टी इष्ट नसल्यामुळें सरकार आपल्या चुकीची दुरुस्ती करून वऱ्हाडच्या शिक्षणविषयक गरजा भागविण्याचे कामीं आपली उदार मदत देईल असा विश्वास पूर्ण भरंवसा आहे.

तेव्हां आणि आतां.

विलायतेंत हिंदुस्थानच्या विरुद्ध कोठें कांहीं खुट्ट झाल्याबरोबर त्याचा सविस्तर बातमी रूटरची एजन्सी तारेनें इकडे पाठवितें असते. पण थोड्या दिवसापूर्वीं हिंदुस्थानचे अंडर सेक्रेटरी मि० माँटेग यांचें केंब्रिज येथें महत्त्वाचें भाषण झालें त्याबद्दल रूटरनें एक अवाक्षरसुद्धां इकडे कळविलें नाहीं. कोंबडा झाकून ठेवल्यानें उजाडण्याचें थांबत नाहीं ही गोष्ट त्या एजन्सीला कळावयास पाहिजे होती. हें भाषण अनेक तऱ्हेनें अत्यंत महत्त्वाचें आहे. एकतर लिबरल गव्हर्मेंट आणि कान्सर्वेटिव्ह गव्हर्मेंट यांच्यातला ठळक भेद त्यावरून दिसून येतो. दुसरी गोष्ट खुद्द इंडिया आफिसांत हिंदुस्थानच्या राज्यकारभारासंबंधीं कित्येक बाबींत कसकशीं मतांतरें होत असतात तें त्यावरून कळतें, आणि तिसरी गोष्ट बंगालची फाळणी रद्द केल्याबद्दल लॉर्ड कर्झन साहेबांनीं जी कडकडीत टीका लॉर्डस सभेंत केली तिचाही फोलपणा त्यावरून दिसून येतो. त्यांच्या भाषणांतले सगळेच मुद्दे येथें देणें शक्य नाहीं. पण ठळक ठळक मुद्यांचा संक्षेपतः निर्देश येथें करतों. हिंदुस्थानच्या एकोणिसाव्या शतकाच्या इतिहासांत असा एक काळ होता कीं हिंदुस्थानासंबंधानें विलायतेंतल्या शहाण्यासुर्त्या व उदार मताच्या मुत्सद्यांना सुद्धां खरी माहिती नव्हती. खुद्द लॉर्ड मोर्ले साहेबांनींसुद्धां हिंदुस्थानचे लोक प्रजासत्ताक राज्यसंस्था चालविण्यास पूर्वींपासूनच नालायक ठरलेले आहेत; ते लोक ज्यास्त अधिकाराची मागणी करतात पण ही त्यांची मागणी म्हणजे चांद्याला मागण्यासारखी आहे. पाश्चात्य देशांतल्या सुधारलेल्या संस्थांचें कीं हिंदुस्थानांत रुजूं घालणें म्हणजे अमेरिकेंतल्या थंड प्रदेशांतला ऊबदार कोट घमानें निथळणाऱ्या हिंदुस्थानच्या माणसाचे अंगावर टाकण्यासारखें हास्यास्पद होणार आहे वगैरे उद्गार काढून अस्सल कान्सर्वेटिव्ह व अस्सल लिबरल यांच्यांत हिंदुस्थानच्या लोकांना वागविण्यासंबधानें कांहीं भेद नाहीं असें कृतीनें व्यक्त केलें होतें. पण काल ही मोठा सुधारक आहे. तो हा हा म्हणतां मोठ्या लोकांमध्यें मतांचें परिवर्तन घडवून आणतो ज्या मोर्ले साहेबांनीं वरील उद्गार काढले त्यांनांच हिंदुस्थानच्या कौन्सिलांचा विस्तार करून काळ्या आदमीला खुद्द आपल्या कौंसिलांत जागा दिली! आणि आतां मि० माँटेग यांची मजल यापुढें ही पुढें जाऊं पाहत आहे. कानडा किंवा आस्ट्रेलिया यांना ज्याप्रमाणें स्वतंत्र पार्लमेंट व स्वराज्याचे हक्क प्राप्त झाले तसे आयर्लंडाबरोबर हिंदुस्थानालाही कां मिळूं नयेत असा प्रश्न ते आपल्या मनाशीं करूं लागले आहेत. असाही एक काळ नुकताच येऊन गेला कीं तेव्हां हिंदुस्थानच्या राज्यकारभाराचें धोरण म्हणजे इंग्रज अधिकाऱ्यांची इभ्रत सभाळणें हें होतें. या इभ्रतीसंबंधानें मि० माँटेग काय म्हणतात पहा-'इभ्रतीसंबंधानें म्हणाल तर वा हिंदुस्थाना, तो शब्दच इंग्रजी कोशांत नसता तर बरें होतें. कान्सर्वेटिव्हपक्षाचें 'इंपीरियालिझम' म्हणजे गोऱ्यांचें वर्चस्व काळ्यांवर ठेऊन साम्राज्याच्या मर्यादा वाढवावयाचें धोरण हें त्याचें बाह्य स्वरूप आहे. आम्ही हिंदुस्थानावर राज्य करतो तें कशासाठीं! काळेंबेरें चालविण्यासाठीं? अन्याय दूर करण्यासाठीं? अनुभवानें शहाणपण शिकण्यासाठीं! छे! आमची चूक दिसून आली तरी ती कबूल करावयाची नाहीं, आणि आपलेंच म्हणणें खरें करण्यासाठीं लोकमताला तुच्छ गणावयाचें ही आमची रीत आहे. मि० माँटेग यांच्या भाषणांतला ही भाग उपरोधिक आहे हें सांगावयास नकोच. या लहानशा वाक्यांत लॉर्ड जॉर्ज हामिल्टन व लॉर्ड कर्झन यांच्या कारकीर्दिच्या धोरणांचें चित्र मि० माँटेग यांनीं काढलेलें स्पष्ट दिसत आहे. लॉर्ड कर्झन यांच्या विषयीं मि० माँटेग यांचें मत लक्षांत ठेवण्याजोगें आहे. ते म्हणतात लॉर्ड कर्झन यांचें धोरण आम्ही बदलून टाकलें असा त्यांचा आक्षेप आहे. पण त्यांना धोरण होतें कधीं! मोटारगाडी पसून साकसूक ठेवणाऱ्या चाकरानें मी गाडी चालविली हें म्हणणें जितकें शोभेल तितकेंच लॉर्ड कर्झन साहेबांचें म्हणणें त्यांना शोभतें. राज्यशकट कोणीकडे व कसा न्यावा हे त्यांना मुळींच कळत नव्हतें. कोणीकडून तरी आपल्या कारकीर्दीची पांचसात वर्षें भरावीं आणि सुधारणा करणारा जो कोणी मागून येईल त्याच्या स्वाधीन राज्यसूत्रें करावीं इतकाच त्यांना अधिकार. उठतां बसतां लॉर्ड कर्झन साहेबांची स्तुतिस्तोत्रें गाणाऱ्या टाइम्स ऑफ इंडिया प्रभृति इंग्रजी पत्रांस मि० माँटेग यांच्या भाषणांतला हा उतारा आम्ही अत्यादरपूर्वक नजर करतो. मि० माँटेग यांचें सगळेंच भाषण फार विचारपूर्वक वाचण्यासारखें आणि जोरदार व खुल्या दिलाचें आहे. तें इंडिया पत्राच्या ता० ८ मार्चच्या अंकांत समग्र दिलें आहेत. तें वाचण्याची आम्ही इंग्रजी वाचकांस शिफारस करतो.

वऱ्हाडवृत्त.

हवमान - दिवसा ऊन प्रखर असतें. आणि या तपनामुळें रात्रीं देखील थंडावा उत्तर प्रहराशिवाय वाटत नाहीं. रोगराई म्हणण्यासारखी नाहीं तथापि ऋतूच्या फेरफारामुळें ताप वगैरे आजार अधीक आहेत. पाण्याची ओरड विशेष आहे.

चंद्रग्रहण--गेल्या सोमवारीं रात्रौ चंद्रावर पृथ्वीची छाया नैऋत्य दिशेनें पडली असून सरासरी बिम्बाचा अर्धांश भाग व्यापला होता. स्पर्शापासून मोक्षाला २॥ पासून ३॥ वाजेपर्यंतच काळ लागला. पुष्कळशीं पंचांगें बिम्बग्रासाची दिशा व घटका या संबंधांत चुकलीं आहेत.

रा. रा. ए इट एक्स्ट्रा डिपुटी कानसरव्हेटर-आकोला-फॉरेस्ट यांची सिवनी कडील भागांत बदली झाली. आणि त्यांच्या जागीं रा. रा. पी. इनामती भीमराव एक्स्ट्रा असि. कानसरव्हेटर यांस नेमण्यांत आलें.

'खामगांव मेट्रूस्क्यांक' हा रजिस्टर झाली असून ती खामगांव सब डिव्हीजन मधील ग्रामपेठ्यांना भांडवलाचा पुरवठा करील.

चालू महिन्यापासून खामगांवचे स्मालकाज कोर्ट मोडलें असून मलकापूर तालुक्याचे स्मालकाजचे दावे व सबजजचे दावे या पुढें मलकापुरासच नवीन चालू केलेल्या सबजज कोर्टांत चालतील.

आकोटास व जळगांवास दिवाणी कोर्ट स्थापित करण्यासंबंधानें वाटाघाट चालू आहे. आकोटचा प्रश्न ठरला असून एक दोन वर्षांतच तेथें कचेरी सुरू होईल.

रा. रा. मीर तस्लिम हुसेन तहशीलदार, पुसद यांस २ रे वर्ग माजिस्ट्रेटचे अधिकार देण्यात आले.

डिपार्टमेंटल परीक्षा नागपुरास २९ एप्रिलपासून ५ दिवस चालेल.

इस्टर संमेलन--मलकापुरास मुसलमानी प्रांतिक शिक्षणपरिषद्, आकोल्यास पश्चिम वऱ्हाड मराठा शिक्षण परिषद्, उमरावतीस नाट्यसंमेलन व थिआसाफिकल प्रांतिक परिषद् इत्यादि संमेलनांनीं सुविचारांची लाट सर्वत्र पसरून भावी प्रगति अधिकाधिक प्रशंसनीय होईल.

वे. शा. रा. रा. गणेशभट पिंपरकर हे डोणगावहून कळवितात कीं १७ एप्रिल रोजीं येणाऱ्या सूर्यग्रहणाचा काल इतर पंचांगातून सायंकाळच्या ५ वाजल्यापासून ६॥। वाजेपर्यंतचा दाखविला आहे तो चुकीचा असून तेथें ३ वाजून २४ मिनिटापासून ५॥ वाजेपर्यंतचा आहे. त्यांच्या मतें.

स्पर्श	मध्य	मोक्ष
घट. पळें	घट. प.	घट. प.
२४-११	२६ ५१	२९ ५१

असा निर्णय असून त्याची प्रचिती पाहण्यास तज्ज्ञ लोकांनीं विसरूं नये.

आकोला बाजारभाव.

हुंडी दर्शनी १००८-॥

मुंबई ब्यांकेची सोन्याची चीप दर तोळ्यास २४

चांदीचा		७७॥
जवारी नवी	६०	७५
गहूं		१०६
गहूं बनशी		१२०
चणे		४॥
तेल		८।-
तुप		१३
सरकी		१.१८
कापूस		६६
जरास		१७८
तेल		१७०

जाहीर नोटीस

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें की रा० रा० काशीनाथ दामोदर फडके मुक्काम आकोला यांस आमचे-- (गोपाळ जनार्दन झमकर) तर्फे जे कुलमुखत्यारपत्र होतें तें आम्ही आज तारखेपासून रद्द केले आहे, या पुढें ते आमचे तर्फे मुखत्यार या नात्यानें कोणतीही कारवाई किंवा लिखापढी करतील तर त्याची जबाबदारी आमचेवर नाहीं कळावें. तारीख ११ मार्च सन १९१२

सही

गोपाळ जनार्दन झमकर सबडिव्हिजनल क्लार्क प. व. डी. मुक्काम बैतुल

नो० नं० १५४

नोटीस

नोटीस बेशमी खानगी मर्द नुमहमद वा कसई रा० कसबे मेहकर प्र० व ता० मजकूर जि० बुलडाणे

यांस: —

नोटीस देणार शेख नुमहमद वा शेख रमजान मा कसई रा० कसबे मेहकर प्र० व ता० मजकूर जि० बुलडाणे यांजकडून कळविण्यांत येते कीं तूं याचपत्राचे ता० ११-३-१९१२ चे अंकांत दिलेली नोटीस नंबर १२१ ची पावली तिजवरून असें दिसतें कीं तूं चार लोकांचे फंदानें आपला संसार बुडविण्यास पाहते आहे परंतु हे स्पष्ट समज कीं अशा नोटिशीनें मी तुजला सोडणार नाहीं. तुला माझा संसार करणें भाग आहे तूं माझी लग्नाची बायको आहेस आज पर्यंत तूं माझे घरीं सुखानें नांदत असतां अंदाज ८।९ महीने झाले असतील मी व माझा बाप, व भाऊ वगैरे आम्ही सर्व परगांवी बाजारांत जनावरे खरेदी व विक्री करण्या करितां गेलों असतां तूं आमचे पश्चांत घरांतून डागडागीन्यासह पळून गेलीस त्याजबद्दल मी आजपर्यंत सरकार मार्फत कारवाई करावी परंतु इजतीं करितां मी गप्प राहीलों. आतां ज्या अर्थी तूं लेखी नोटीस दिली आहे त्या अर्थी तूजला सरकार रितीनेंच वळणावर आणणे भाग आहे. सबब या नोटीसीनें तुला तुझे नोटीसीचें उत्तर देण्यांत येतें कीं तूं आपले नोटीसित असे लिहीले आहे कीं ७।८ वर्षांपासून मी तुला नांदवित नाहीं. व तुला एक मुलगी माझे पोटची ७ वर्षे उमरीची आहे तेव्हां पासून तूं आपले आईबापाचे घरीं राहात आहेस हे सर्व खोटें लिहीलें आहे कारण मुलीचे वय ३।३॥ वर्षांपेक्षां जास्त मुळींच नाहीं शिवाय ८।९ महीन्यापूर्वी तूं तर माझेच घरीं होतीस शिवाय कर्ज वगैरे झाले आहे ह्मणून जे लिहीलें आहे. तेही खोटे आहे. कारण जशी तूं आमचे येथून पळून गेलीस तशी तूं आपले आइबापाचे घरीच आहे हे तूं आपले नोटिशींत सुद्धा कबुल केलें तेव्हा कर्ज काढून आइबापाचे घरीं कोणी राहीला आहे असे आजपर्यंत एकही उधाहरण अद्याप घडलेले दिसत नाहीं. दुसरें लग्नसंबंधीं माहेरची देणगी मजकडे राहीली हे हा खोटेंच आहे कारण ती मागेंच तुला दिली आहे एकंदरीत तुला मजबरीं नांदण्याचे नाहीं. ह्मणून तूं हे सर्व खोटें लिहून कळविले आहे. परंतु या अशा तुझ्या लिहीण्यानें मी तुला सोडणार नाहीं तुला माझे घरींच यावे लागेल तरी तुला ही नोटीस पावल्या दिवसा पासून ८ दिवसांचे आंत तूं माझे मुलीसह व डागडागीण्यासह माझे घरीं येऊन राहा मी तुला नांदविण्यास तयार आहों. असे न झाल्यास मला सरकार मार्फत रितीप्रमाणें सर्व तजवीज करावी लागेल कळावें ता० २७-३-१९१२ इ०

सही

नुमहमद वा शेखरमजान द० खु०

नो० नं० १६८

जाहिर नोटीस

खालीं सही करणार यांजकडून तमाम लोकांस व जानु वा राघोजी वरठी

यांस—

या जाहिर नोटीसीनें कळविण्यांत येत आहे कीं, — जानु वा राघोजी वरठी राहणार शेलबाजार ता० मंगरूळपीर जि० आकोला यांनें खालीं सही करणार याजपासून रकम रुपये २२९ सव्वादोनशें घेऊन ता० १९ जुलई सन १९१० इ. रोजीं वरील रकमेचा तारण गाहाण दस्तऐवज करून दिला. व त्यांत मौजे लाठी प्रगणे व ता० मंगरूळपीर जि० आकोला येथील शेत सर्वे नंबर ६६ पैकीं एकर १० गुंठे ८३८ आकार रुपये १४८१२ या शेतांतील पश्चिमेकडील एक द्वितिऔंश हिस्सा तारण दिला आहे. आणि सदर्हु दस्तऐवज अकोला जिल्ह्यांतील मंगरूळपीर सब रजिष्टरचे कचेरींत नोंदून दिला आहे. हा दस्तऐवज माझे घरांतून गाहाळ होण्यास सुमारें एक महिना झाला. तपासकरितां सापडत नाहीं, अशी पक्की खात्री झाली. याजकरितां या जाहिर नोटिशीनें रिणको जानु वा राघोजी याजला व इतर तमाम लोकांस कळवितों कीं, कोणासही सदर्हु दस्तऐवज सांपडला असल्यास त्याचा उपयोग त्यांना करण्यास माझी परवानगी नाहीं. व त्यांनीं केल्यास तो व्यवहार रद्द समजला जाईल. तसेंच रिणकोनें हा तो दस्तऐवज कोणाही पासून घेऊं नये व त्यासच मिळाला असल्यास त्याचें मला रुपये पोंचलें नाहींत व त्याजवर मी शेरा मारून सही करून दिलेली नाहीं. याजकरितां त्यानें मजला दस्तऐवज परत द्यावा. तसें न करितां व मजला रुपये न देतां माझे पश्चात कोणापासून शेरा मारून घेऊन माझे नावची सही करून घेईल व घेतली असेल? तर ती मी केलेली नसल्यामुळें तें कृत्य रद्द समजलें जाईल. ता० १४।३।१२ इ० द० लक्ष्मण केशव केळकर.

सही

पंचम राघोजी वरठी द० खु०

नो० नं० १६९

नोटीस.

नोटीस बेशमी तुकाराम वलद अर्जून राहणार मामुलवाडी ता. मलकापूर

यांस:—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं माझा बाप, चुलते नामे तुकाराम, व सखाराम वल्द अर्जून असे सखेभाऊ असून माझे बापास मरण्यास पांच वर्षे झालीं असून आम्ही सर्व येकत्र राहत होतो कांहीं कारणामुळें चायांचे व माणसांचें जमत नसल्याकारणानें वडिलोपर्जित ईस्टेट अन्यकारणानें वाटणी करून घेऊन त्यापैकीं राहिलेली स्थावर ईस्टेट सर्वे नंबर ७१ यांतील बाभुळबण जवारी खंडी २५ पंचवीस पेवांतील गाड्या २ दमण्या २ कोठा द० ऊ० हात २० व पूर्व पश्चिम हात २५ यातील वाटणी होण्याची राहीली असून वाटण्या करण्यास झटलें असतां करीत नाहीं व आह्मास असे समजलें कीं वर लिहिलेले स्थावर माल विकण्यास काढल्याचें समजते. माझा हिस्सा मजला न देतां विकतां हे बेकायदेशीर करीत अहा हे बरोबर नाहीं करितां तुह्मास कळविण्यांत येते कीं, जवारी, बाभुळबण, गाड्या २ दमण्या २ कोठा वगैरे यांतील माझा हिस्सा वाटून देऊन नंतर विकावे वाटणी झाल्याखेरीज विकूं नये याजबद्दल माझी मनाई आहे असे ८ दिवसांचें आंत नोटीसीप्रमाणें न केल्यास कोर्टात दावा आणून कोर्ट खर्च व नोटीशीचा खर्च तुह्मापासून घेतला जाईल. कळावें ता. २८।३।१२ इ.

दस्तुर रावो रंभाजी

सही

लक्ष्मण वा बापूजी गावंडे रा. मामुलवाडी

नो. नं. १७०

माफीपत्र.

मेसर्स मिनुचर जाल आणि कंपनी मुंबई आणि बाळापूर यांस—

मी खालीं सही करणार सुकलाल बनशीलाल हिंदु रहिवाशी राहणार बाळापूर याजकडून माफीपत्र लिहून देऊन माफी मागण्यांत येते कीं ता० २६ माहे डिसेंबर सन १९११ इ० रोजींच्या वऱ्हाड समाचारच्या अंकांत तुमचेजवळ जमा असलेल्या धर्मादायच्या पैशाचा हिशेब देण्याबद्दल मी तुह्मांस जाहिर नोटीस छापून दिली होती. त्या नोटीशीचें उत्तरादाखल तुमचे सॉलीसिटरांनीं मेसर्स मुल्ला आणि मुल्ला याजकडून आपणांस माफी मागण्याबद्दलची नोटीस मजला आली होती ती नोटीस पाहून मी जें हें कृत्य दुसऱ्या लोकांचे सांगण्यावरून स्वतः त्या गोष्टीच्या परिणामाचा विचार न करितां केलें होते ती माझी चूक झाली आणि त्या झालेल्या चुकीबद्दल मी आपले जवळ नम्रतेनें आणि कांहीं एक शर्त वगैरे न दाखवितां माफी मागत आहे आणि आपण मजला माफी द्याल आणि आपले सॉलीसीटरच्या नोटीसीप्रमाणें कोणतेंही प्रकारचे काम मजवर चालविणार नाहीं अशा पूर्ण आशा बाळगून आपणासही विनंती केली आहे. हें माफीपत्र तुमचे सॉलिसिटराचे मागण्याप्रमाणें मी माझे स्वतः चे खर्चानें वऱ्हाडसमाचार मध्यें छापण्यास तुह्मांस हें लिहीण्यास पूर्णपणें परवानगी देत आहे. या माझ्या झालेल्या चुकीबद्दल मी माझे अतःकरणपूर्वक दिलगीर जाहीर करीत आहे हे माफीपत्र लिहून दिलें सही ता० १४ १२ ई०

सही

सुकलाल बनसीलाल दस्तुर खुद

नो० नं० १७१

नोटीस

नोटीस बेशमी फतेसिंग बाबूजी देशमूख राहणार एकलार ता० जळगांव

यांस: —

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मौजे एकलार येथील सर्व्हे नंबर २६ एकर १७ गुंठे ९ शेतात तुमचा एक चतुर्थांश हिस्सा असून तीन चतुर्थांश हिस्सा माझा आहे सदर शेतांतील दक्षीण भागाची जमीन वाहून घ्याल तर ३॥ एकर उत्तर बाजूनें घ्याल तर ४। एकर--पूर्वेकडील बाजूनें ४ एकर व पश्चिमेकडील बाजूनें ४॥। एकर ह्या प्रमाणें वाटणी करून घेण्यास तयार असल्यास नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांत मोजणीचे वेळीं अपला हिस्सा वाटून घ्यावा. तसें कबूल नसल्यास एकंदर शेताची किंमत काढावी, आह्मी देऊं अगर घेऊं. कांहींच कबूल नसल्यास आह्मी तुमचा हिस्सा वाटेल त्या बाजूला टाकून दऊं. आतां समाईक शेत वहाणार नाहीं. तुमचेकडे आमचा घेणें असलेला चार मण तीन पासरी कापूस व तुरींची मजूरी ॥।= आणे असे नोटीसपावतांच आह्मास द्यावी न दिल्यास फिर्याद करून कोर्टखर्चासह घेऊं कळावें ता. ३१।३।१२ इसवी

सही

किसनराव राजाराम देशमुख द. खु. रा. एकलारे ता० जळगांव

नो. नं. १७२

नोटीस

नोटीस बेशमी गोकरलाल डालचंद अगरवाला राहणार कुरम. यांस—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं कसबे कुरम तालुके मुर्तिजापूर येथील आफुचा मक्ता सन १९११।१२ सालांकरितां रकम रुपये १९२९ ला मी हरासांत घेतला असून त्याप्रमाणें मी ता० १।४।११ पासून कुरम मुक्कामीं सुरूं केलें त्या कामाकरितां मी सदरहु तारखेपासून तुह्मास दुकान चालविण्याकरितां नौकर ठेविलें. पहिली किस्त ॲडव्हान्स ह्मणून रुपये १६९ सरकारांत जमा केलें. व दुकानची विक्री सुरूं व्हावी ह्मणून २ दोनशेंर अफु रकम रुपये ४७ ची विक्रींसाठीं आणून ठेविली. अशारीतीनें माझे हातानें दुकानचे सुरुवातीस रकम रुपये २१२ खर्च झाले व दुकानची व्यवस्था नोकर या नात्याने तुमचे हातांत दिली आणि तुह्मीही आजपर्यंत सरकारची पुढील कीस्ती वेळो वेळीं देऊन माझे दुकानीं आफूची विक्री करीत आलात परंतु आपण मजला नफ्याची रकम काय झाली ती समजून दिली नाहीं आणि मी हिशोब मागीत असतां तोही आज दाखवूं ऊद्यादाखवूं या वरून मजला दुकानचा व्यापार काय आहे ते कळत नाहीं तरी आजपासून ८ आठ दिवसांचे आंत माझे दुकानचा जमाखर्च दाखवून माझी नफ्याची जी रकम शीलक निघत असेल ती हीशोबाचे दिवशी मजला देऊन माझे दुकानच्या व माझे ताब्यांत देऊन माझी पावती घ्यावी असे न केल्यास मजला कायदेशीर मार्ग घ्यावा लागेल आणि आपणास या नोटिसी सुद्धां सर्व खर्च भरून द्यावा लागेल कळावें ता० २६-३-१२ ई०

सही

बद्रीनाथ रामप्रताप मारवडी दस्तुर खुद

नो० नं० १७४

इराणी बल

(जोर) मोटारगाडी अटकीवतां येते साखळदंड तोडितां येतो

इनाम रुपये ५०० ! इनाम रुपये ५०० !

प्राचीन इराणच्या रुस्तम व अस्पाद यार वगैरे बहादुर पहिलवानांची शक्ती ज्या योगानें जगविख्यात झालीं तीं औषधें आह्मी हजारों मैलावरून आणलेलीं आहेत. गंधक सोडा दोन वस्तूंचे कुशलतेनें समिश्रण केलें ह्मणजे ज्याप्रमाणें फुलपावर दारू (Gun Powder) बनते त्याप्रमाणें सालममिश्री, द्राक्षें, बदाम, पिस्ते, डाळिंब, सफरचंद वगैरे अत्यंत शक्तीवर्धक पदार्थाचें सत्व आह्मी शास्त्रीयरीत्या यंत्रानें बनविलेलें आहे. या पांच सात मेव्याच्या कुशल सामिश्रणानें विद्युतशक्ती व जोर इतका उत्पन्न होतो कीं कसाही कमताकद मनुष्य असला तरी त्यांस तीन दिवसांत शक्ती येऊं लागते दहा बारा दिवस हे खाल्यावर चेहऱ्यावर लाली चढूं लागते व गेलेली ताकद पुन्हां येते. याच्या योगानें धातुपुष्टीही होते. वृद्ध तरुण, स्त्री पुरुष या सर्वांस ही फायदा देणारी व मजेदार वस्तू आहे. दोन महिनें आमच्या सांगण्याप्रमाणें जर याचे सेवन झालें तर मनुष्य मोटारगाडी अडवूं शकेल व साखळदंड तोडूं शकेल खात्री पटविण्याकरितां हा जगविख्यात फळांचा मेवा आह्मी समक्ष तीन दिवस फुकट खावयास देऊं या आमच्या मेव्यांत तांबे, पारा रुप्याचा भाग वगैरे रासायनिक द्रव्यें आहेत असें जो कोणी सिद्ध करील त्यास ५०० रुपये बक्षीस देऊं किंमत एक तोळ्याची २॥ रुपये हें पंधरा दिवस पुरतें.

बादशाही गोळीः—

१ गोळी खाल्यानें टिकाव व ताकत माहीती पडतेः— किंमत १॥ रु. एक डझनची

इराणी मर्दानी पट्टी.

या एकट्या पट्टीच्या योगानें मुंबईत हजारों माणसांना फायदा झाला आहे. ज्या माणसाच्या शरीरांत ताकद नाहीं. त्या माणसानें ही पट्टी सहा सात दिवस बांधली ह्मणजे यास ज्वान मनुष्याप्रमाणें ताकद येते. यापासून आग होत नाहीं किंवा फोड येत नाहीं जर कोणास या औषधाबद्दल भरवंसा नसेल तर आह्मी कान्ट्रक्ट करून हें औषध पैसा घेतल्याशिवाय त्यास देऊं गुण आल्यावर पट्टीची किंमत व बक्षिस निराळें घेऊं किं. १० पट्टीची रु. ५ व पांच पट्टीची किं० रु. ३

खानदानी हकीम-सय्यद जाफर हुसेन तबरेजी (इराण)

जाफरी दवाखाना जे. जे. इस्पितलचे समोर जितेकराच्या नव्या बिल्डिंगच्या शेजारी पहिला माळा, मुंबई जाफरी दवाखान्यांत.

नो० नं० १५७

दिल्ली दरबार.

मानपत्राचें उत्तर देतानां "**हिंदुस्थानची एक सारखी प्रगति होत जावी ही आपली उत्कट इच्छा आहे.**" असें बादशहानीं ह्मटलें. हिंदुस्थानांत शेंकडा ८० ऐशीं लोक शेतकीवर निर्वाह करीतात. तेव्हां त्यांच्या मध्यें अगोदर प्रगति झाली पाहिजे. त्यांची प्रगति होण्यास शेती सुधारली पाहिजे. शेती सुधारण्यास सुधारलेल्या आउतांचा जास्त जास्त प्रसार झाला पाहिजे. हें उघड आहे. आणि ही सुधारलेली शेतकीची आऊतें ह्मणजे लोखंडी नांगर कडबा कापण्याचीं यंत्रें, मोटेचीं चाकें, वगैरे वगैरे तयार करण्याचें काम आह्मी करीत आहों. सबब हीं यंत्रें आमच्या कडूनच मागवा. क्याटलाग मागवा.

किर्लोस्करबंधु.

पोष्ट किर्लोस्करवाडी (सं० औंध जिल्हा सातारा).

नो० नं० १२

ठिक ठिकाणी एजंटस् पाहिजेत.

सन लाइफ अशुअरन्स कंपनी ऑफ कानडा

[१८६५]

इंग्लिश सरकारची सक्त देखरेख सरकारी हुकुमाशिवाय भांडवल गुंतवता येत नाहीं.

भांडवल तेरा कोटी रुपये.

पॉलिसीचे नमूने फारच सुधारलेले आहेत.

पॉलिसी .... बिन अटीच्या.

पॉलिसी .... बिन तक्रारी.

पॉलिसी .... बिन बुडणारी.

हिंदुस्थानचे मुख्य ऑफिस, हार्नबी रोड मुंबई. } व्य. श्री मुधोळकर मध्यप्रांताचे वऱ्हाडचे जनरल **एजंट** अकोला 'प्रांतवऱ्हाड नो. नं. १३

Oriental Govrnment security LIFE ASSURANCE COMPANY Limited

ESTABLISHED IN 1874.
R. Paterson, Brown, Manager,
HEAD OFFICE—BOMBAY

FUNDS Exceed 4 crores

CLAIMS PAID FOR OVER 3 CRORES
IMMEDIATE SETTLEMENT OF CLAIMS

If there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is when claims arise, that the amount due under the policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. This the Directors of the 'Oriental' keep well before them and act in treating the clients with the utmost liberality.

UNQUESTIONABLE SECURITY.

It is not sufficient to read that a Company's funds amount to a given um, but it is essential to know how such Funds are invested if in mscellaneous and risky investments or how secured.

The Funds of the 'Oriental' are invested in Government Securities and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in term the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising, through decease of assured lives, and endowment policies matured.

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others by employir portion of their annual income or profits in effecting life policies, at onc create a fund equivalent to the savings of many years.

No mān can be sure how long he will live. and although he may save money yet, if he dies early before he had time to save much, hib wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by whice his danger is got over. Life being so uncertain, the sooner a man makis up his mind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay. There are numerous instances in the records of the Oriental' where the delay of a month or less, has left the family withou the intended provision.

INFLUENTIAL AND ENERGETIC AGENTS WANTED. For term please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms and any further information can be obtained on application

M. DESOUZA,

CHIEF AGENT, Nagpur

CHIEF AGENCY FOR C. P., BERAR & KHANDESH No. No. 14

विहार आनन्दका सागर रंगीन तसबीरें सहित चारो भाग तथा पांचो अंग सचित्र कोख शास्त्र.

असली हमसे मंगावो धोकेसे बचो स्त्री पुरुषोंके जात, भेद, लक्षण अनेक देशस्थ स्त्रीनायका, कुमारी प्रकृती, सत्व दुती कुलटा, पातिव्रता, व्यभिचारणी आदिकी पहचान, रजोधर्म लक्षण, ऋतुविहार मय सहवास स्थान क्रिया, शैय्यातिथ, कामस्थान सालासगारें, वर्तासोआमूशण, वस्त्रतआर्दिवमधान पुत्रस्टीकर्म, नपुंसकविद्या, उपदंश प्रमेह आदि अनेक रोगोंकी चिकित्सा औषधि, पशुदे भाषा जाननेकी रीति, मंत्रतंत्र, यंत्र, वशीकरण सुद्धां विद्या आदि अमुल्य विषयका भंडार किंमत रु०

पं० गंगाप्रसाद इंजीनियर शहापडी अलीगड.

नो० नं० १९

जाहीर नोटीस.

नोटीस घेणार शिवनारायण जव्हारमल मारवाडी साहू दुकान कसबे वडनेरगंगाई ता० दर्यापूर जि० उमरावती

यांस—

खाली सही करणार याजकडून नोटीस देण्यात येते कीं तुह्मी मजला तारीख ३१।१।१२ इ० रोजीं नगदी रोख रक्कम रुपये १०० शंभरचा आकडा लिहून दिला होता. त्यापैकीं ता० ५।३।१२ इ० रोजीं तुह्मी मला नगदी रोख रक्कम रुपये ३३ तेहतीस दिले ते मी भरून पावलों. पावल्या रुपयाबद्दल मी तुह्मास पावती लिहून दिली. बाकी राहिलेली रक्कम रुपये तुह्मी ही नोटीस पावल्यापासून पंधरा दिवसाचे आंत वरील आवड्याचा हिशेब करून वसूल वजा जातां बाकी राहिलेली पूर्ण रक्कम देऊन मजजवळून चुकता पावती घ्यावी वरील मुदतींत तुह्मी रक्कम न दिल्यास तुमचेवर कोर्टांतून दावा आणून दाव्याचा खर्चमुद्धां तुह्मास द्यावा लागेल. ही नोटीस लिहून दिली सही तारीख २० मार्च सन १९१२ इ०

सही

पांडू वा रामजी माळी राहणार वडनेरगंगाई द० खु०

नो० नं० १७३

जाहीरात

खरे गारेचे चष्मे. व खात्रीलायक घड्याळें आमचे येथें मिळतील. एकदा अनुभव घेऊन पाहवा खात्री न पटल्यास पैसे परत.

पत्ता एम. एम. आणि सन्स पुलाजवळ आकोला

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवआत्मरांत छापून प्रसिद्ध केलें.

Registered NoN. 4

वऱ्हाडसमाचार.

Berar Samachar.

वर्ष ४६] आकोला—सोमवार तारीख १५ माहे एप्रील सन १९१२ ई० [अंक १५

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस.........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हां.........२ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचें दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील पावुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक.

ह्या बँकेंत खालीं दिलेल्या अटींवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्यापैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपयाप्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ठ शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजार.वरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नियमाच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक G. A. Phillips
आकोला ९।९।०९ एजंट
नं. १

मुंबई बँकचें सोनें

मुंबई बँकचा छाप असलेल्या उत्तम कसाच्या सोन्याच्या चिपा मुंबई बँकच्या आकोले व उमरावती येथील ऑफिसांत विकत मिळतील. गिऱ्हाइकानें जास्त माहिती करितां बँकेंत तपास करावा.

एका चिपचें वजन २६३ तोळे असतें. साधारण भाव वऱ्हाड समाचार वर्तमानपत्रांत बाजारभाव ह्या सदराखालीं सापडेल.

मुंबई बँक G. A. PHILLIPS.
आकोला २१.९.१० एजंट
नो० नं० २

चांदीचीं भांडीं.

खरें सचोटीचें दुकान.

आमचें दुकानीं शुद्ध चिनई चांदीचीं सर्व प्रकारचीं सुबक व घाटदार भांडीं विक्रीस तयार असतात. माल काळजीपूर्वक वक्तशीर व्ही. पी. नें पाठवूं. मालाचे खरेपणाबद्दल जोखिमदार राहूं. एकवार अनुभव घ्यावा.

पुरुषोत्तम रामचंद्र वैशंपायन.
३ आदितवारपेठ, नासिक
श्री राधावल्लभाजयति

वर्षफल ।

हमारे पास सिर्फ १ पोस्टकार्ड पर किसी फल वा फूल का नाम लिख भेजो हम आप के एक वर्ष का सुख, दुःख लोभ, हानि जीवन मरण, रोग, सन्तान तरेक्की, मौकूफी, व्यापार में किस वस्तु से लाभ होगा दिसावरी काम में कैसा लाभ होगा और जो महीना हानिकारक उस का उपाय महीनेवार वर्षफल व्ही० पी० द्वारा ८। रुपये में भेज देंगे. हमारे यहां जन्म पत्रादि उत्तमोत्तम बनते है अनेक प्रशंसा पत्र मौजूद हैं, विशेष परिचय के अर्थ ०॥ आना का टिकट भेज कर सूचीपत्र मंगा लीजीये.

मिलने का पताः—
गोस्वामी राधामोहन शर्म्मा
नं ४ चित्तीखाना आगरा

नोटीस

सर्वत्र लोकांस या नोटिशीचे द्वारें जाहीर करण्यांत येत आहे कीं, जनाब चीफ कमिशनर साहेब बहादूर मध्यप्रांत यांच्या जुडाशियल डिपार्टमेंट नोटिफिकेशन नंबर १६०३ तारीख १९ सप्टेंबर १९११ यांत प्रसिद्ध झाल्याप्रमाणें दिवाणी कोर्टानीं निकाल केलेल्या मिसलाची व्यवस्था रक्षण व नाश या संबंधानें नोटिफिकेशन नंबर ३९६३ ता० २६ मार्च सन १९०६ मध्यें जे नियम प्रसिद्ध केले गेले आहेत त्या नियमानुसार ता० २६ मार्च १९०६ चे पूर्वींचे सर्व नियम रद्द समजले जाऊन पूर्वींच्या जुन्या मिसलांची व्यवस्था केली जाईल करितां सर्व लोकास कळविण्यांत येतें कीं ज्यांनीं ज्यांनीं जुन्या मिसलामध्यें महत्वाचे कागद दाखल केले असतील ते परत घेण्या करितां ता० १ मे सन १९१२ चे आंत आमचे कोर्टांत अर्ज दाखल करून आपले कागद परत घेऊन जावे असें न केल्यास सदर्हू कागदांचा नवीन नियमाप्रमाणें नाश केला जाईल. कळावें.

अकोला
ता० १७ जानेवारी १९१२ इ.

A. D. BARR.
डिस्ट्रिक्ट व सेशनजज्ज
नो० नं० ४४ पश्चिम वऱ्हाड

खात्रीचीं औषधें विक्रीस तयार.

जोगळेकर आणि कंपनी लिमिटेड आकोला.

यांचें दुकानीं जोगळेकर आणि कंपनी यांनीं तयार केलेलीं खात्रीलायक व सशास्त्र औषधें विक्रीकारितां तयार आहेत तरी ग्राहकांनीं अनुभव घेऊन खात्री करून घ्यावी.

सूतशेंखर	दर तोळा	५
चंद्रपुटी प्रवाळ	”	२॥
सूर्यपुटी प्रवाळ	”	२
अग्निपुटी प्रवाळ	”	१
नागाच्या गोळ्या	”	२
महायोगिराज गुग्गुळ	”	२
खोकल्याच्या गोळ्या	”	२
पोलादभस्म	”	३
लक्ष्मी विलास	”	१५
त्रिभूवन किर्ती	”	२
श्वास कुठार	”	२
सुवर्णमालनीवसंत	”	६॥
लघुमालनीवसंत	”	२
समिर पन्नग	”	५
रससिंदुर	”	३
चंद्रोदय		१५
हिंगाष्टक चुर्ण	बाटली	≈
डोळ्याचें औषध	”	
मोठी	”	।=
लहान	”	+
लिनिमेंट आयोडिन	”	॥.
टि. आयोडिन	”	।=
महावातास्त्र तेल	”	
मोठी	”	॥≡
मध्यम	”	।-॥
लहान	”	≡
उसांचा शिर्का	”	।≡
मध बाटली.		
मोठी	”	।=
लहान	”	=॥
पिनसावर तेल	”	॥.
ग्लिसराईन बाटला.		≡
गजकर्ण अर्क	”	।=
गजकर्ण मलम	”	≡॥
शंखद्राव.	तोळा	॥.
कुंचल्यादि वटी	”	॥.
हिंगणबेटाचे तेल	”	=
नारायण चुर्ण	”	=
इच्छभेदी जुलाब डझन		=
गृहणी कपाट	तोळा	२॥
मौक्तिक शुक्ति	”	२
शितोपला चुर्ण	”	०=
चोपचिन्यादी चुर्ण		
आम वातावर चुर्ण	”	=

येणेंप्रमाणें औषधें विक्रीस तयार आहेत.

ता. १।१।१२

जोगळेकर आणि कंपनी लि.
नो० नं० २१ आकोला.

माफीपत्र.

मेसर्स मिनुचर जाल आणि कंपनी मुंबई आणि बाळापूर यांस—

मी खालीं सही करणार मुकलाल बनशीलाल हिंदु रहिवाशी राहणार बाळापूर याजकडून माफीपत्र लिहून देऊन माफी मागण्यांत येते कीं ता० २६ माहे डिसेंबर सन १९११ इ० रोजींच्या वऱ्हाड समाचाराच्या अंकांत तुमचेजवळ जमा असलेल्या धर्मादायच्या पैशाचा हिशोब देण्याबद्दल मी तुम्हांस जाहिर नोटीस छापून दिली होती. त्या नोटीशीचें उत्तरादाखल तुमचे सॉलीसिटरांनीं मेसर्स मुल्ला आणि मुल्ला यांजकडून आपणांस माफी मागण्याबद्दलची नोटीस मजला आली होती. ती नोटीस पाहून मी जें हें कृत्य दुसऱ्या लोकांचें सांगण्यावरून स्वतः त्या गोष्टीच्या परिणामाचा विचार न करितां केलें होते ती माझी चूक झाली आणि त्या झालेल्या चुकीबद्दल मी आपले जवळ नम्रतेनें आणि कांहीं एक शर्त वगैरे न दाखवितां माफी मागत आहे आणि आपण मजला माफी द्याल आणि आपले सॉलीसीटरच्या नोटीसीप्रमाणें कोणतेही प्रकारचे काम मजवर चालविणार नाहीं अशी पूर्ण आशा बाळगून आपणासही विनंती केली आहे. हें माफीपत्र तुमचे सॉलिसिटराचे मागण्याप्रमाणें मी माझे स्वतः चे खर्चानें वऱ्हाडसमाचार मध्यें छापण्यास तुम्हांस हें लिहिण्यास पूर्णपणें परवानगी देत आहे. या माझ्या झालेल्या चुकीबद्दल मी माझे अंतःकरणपूर्वक दिलगीर जाहीर करित आहे हे माफीपत्र लिहून दिलें सही ता० १-४-१२ ई०

सही
मुकलाल बनसीलाल दस्तुर खुद
नो० नं० १७१

जाहिर नोटीस

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं रा० रा० काशीनाथ दामोदर फडके मुक्काम आकोला यांस आमचे—(गोपाळ जनार्दन ह्मसकर) तर्फे जे कुलमुखत्यारपत्र होतें तें आह्मी आज तारखेपासून रद्द केले आहे, या पुढें ते आमचें तर्फे मुखत्यार या नात्यानें कोणतीही कारवाई किंवा लिखापढी करतील तर त्याची जबाबदारी आमचेवर नाहीं कळावें. तारीख ११ मार्च सन १९१२

सही
गोपाळ जनार्दन ह्मसकर सबडिव्हिजनल क्लार्क प. व. डी. मुक्काम बैतुल
नो० नं० १५४

श्री राजेश्वर इमारत खाते.

माहे फेब्रुवारी महिन्याबद्दल तपशिल.

जमा रुपये

२७३॥=। मागिल जानेवारी १९१२ पैकीं,

१० ता. ४-२-१२ इ.

१० शंकर माधव मोहळकर वकील

२० ता. १३-२-१२ इ.

१५ समेळ वकील

५ विष्णूपंत मराठे वकील

८१॥= ता. १५-२-१२ इ.

८१॥= नाटव्ह कंपनीकडून धर्मादाय खात्यातून मार्फत रा. सा. दामले वकील

४३ ता. १८-२-१२ इं.

२५ दत्तात्रय वासूदेव गोखले

८ विनायक कृष्ण राजवाडे

१० नारायण खंडेराव फडके वकील

४३

१० ता. २३-२-१२ इ.

१० विष्णू दामोधर भट वकील

१६४॥=

४३८।०।

नांवे रुपये

॥-।॥ ता. २-२-१२ इ.

टाक्या व सबल पाजण्याबद्दल रेख हस्ते संतु

३१।०॥। ता. ४-२-१२ इ.

१॥।= सामानाबद्दल

२९।=॥। मजुरांबद्दल फर्सी

३१।०॥।

५०।= ता. ५-२-१२ इ.

५० मुकुंदलाल जागेचे किंमती पैकीं

।= पावती तिकीट ०– तांगाभाडें

६६॥।- ता. ८-२-१२ इ.

०।= तांगाभाडे

६६।= स्टॅयाडली यांस सामानाबद्दल

.।. ता. ९-२-१२ इ. तांगाभाडें

१॥=॥ ता. १०-२-१२ इ.

१॥=॥ सामानाबद्दल हस्ते भयरू

४४।–॥। ता. ११-२-१२ इ.

४४।-॥। मजुरीबद्दल फर्सीचे

।= ता. १२-२-१२ इ.

।= सामानाबद्दल

॥ ता. १३-२-१२ इ.

॥. तांगाभाडें

०– ता. १५-२-१२ इ.

०– पावतीटिकिट बद्दल नेटिव्ह कंपनीं पावती दिलेबद्दल

१। ता. १६-२-१२

१। तांगाभाडें व ॱणी बद्दल

३४०=॥। ता. १८-२-१२ इ.

३४०=॥। मजूरीबद्दल

१३॥।-॥। ता- २६-२-१२ इ.

१३॥।-॥। मजूरीबद्दल

२४५॥=।

१९२॥= शिल्लक

४३८।०।

शिल्लक जोगळेकर आणि कंपनी लि० आकोला यांचे आफिसात

व्यवस्थापक

श्री राजेश्वर कमेटी आकोला.

वऱ्हाडसमाचार.

चैत्र वद्य १३ शके १८३४ परिधावी

हिंदुस्थानांतले मुसलमान

हिंदुस्थानांतल्या मुसलमानांच्या असंतोषाची मीमांसा ह्या विषयावर सध्या विलायतेंतल्या पेलमेलग्याझिट व लंडन टाइम्स या दोन नामांकित पत्रांत चर्चा चालू आहे. सध्या मताभिलाषी स्त्रियांचे अत्याचार, खाणीवाले आणि मजूर यांच्यांत पडलेला लढा, संप, आणि गरीब लोकांची उपासमार, या सारखे अत्यंत जरूरीचे विषयांची गर्दी असतां त्यात हिंदुस्थानांतल्या मुसलमानांची आठवण लंडन टाइम्सला झाली, यावरून लंडनमधील मॉस्लेमलीगच्या अविश्रांत श्रमाचें कौतुक करावेंसे वाटतें. हिंदु व मुसलमान यांच्यांत राजकीय हक्कावरून जो तीव्र विरोध कांहीं ठिकाणीं झालेला दृष्टीस पडतो तो उत्पन्न करण्याचें बरेंचसें श्रेय लंडन टाइम्स पत्राकडे आहे. पण मुसलमान असंतुष्ट झाले असतां तेंच टाइम्सपत्र यांच्या तोंडाला कानीं पानें पुसतें हें पाहण्यासारखें आहे. अलीकडे मुसलमानबंधु जागृत झाले असून हिंदुस्थानांत व विलायतेंत सभा भरवून आज काय शिक्षणविषयक मागणी, उद्या त्रिपोली किंवा पर्शिया संबंधाची सहानुभूतीची भिक्षा, परवा कायदेकौंसिलांत एखादा मुसलमान मेंबर जास्त घेण्याचा अर्ज, असें कांहींना कांहीं मागणें करीत आहेत, हें पाहून टाइम्सपत्र त्यांना उपदेश करतें, 'बाबांनो' ही सभा भरविण्याचा आणि अर्ज करण्याचा छंद तुह्मां सोडून द्या, आणि हा उत्साह तुह्मी स्वतःचा सुधारणा करण्याकडे खर्च करा. त्यांतच तुमचे हित आहे. तुमचें भविष्य तुमचें हातीं आहे; आणि ज्या मानानें तुह्मी त्या दिशेनें ज्यास्त स्वार्थत्याग करून खटपट कराल त्या मानानें तुह्मांस ज्यास्त यश येईल; इतकेंच नाहीं तर मुसलमानांना हिणविण्यासाठीं ह्मणा किंवा त्यांना उत्तेजन देण्यासाठीं ह्मणा 'तुमच्या युनिव्हर्सिटीला लागणारे पसतीस चाळीस लाख रुपये कोठें आहेत?' असा हा प्रश्न टाइम्सनें विचारला आहे. मोर्ले साहेबांचा कौंसिल सुधारणेचा खर्डा बाहेर पडण्याच्यावेळीं ज्या पत्रानें मुसलमानांची वकिली पतकरून आकाशपाताळ एक करून सोडलें होतें तेंच पत्र आतां 'तुमची तुह्मी उन्नति करून घेतली पाहिजे, सरकारकडे तोंड वेंगाडण्यांत काय अर्थ आहे?' अशा मतलबाचें निराशाजनक उत्तर देऊन मुसलमानांना चुगमुरे खात परत लावीत आहे. त्रिपोली व पार्शीया यांच्या संबंधानें मुसलमानांच्या विचारांशीं लंडन टाइम्सची सहानुभूति दिसत नाहीं. पर्शियाचें राज्य कायम राहावें अशी मुसलमानांची इच्छा आहे. उत्तर पर्शियांतून रशियाची फौज माघारी जाण्याचे तयारींत आहे आणि दक्षिण पर्शियांतले ब्रिटिश अधिकारी व्यापाराच्या संरक्षणार्थ जे इलाज करीत आहेत ते पर्शियाच्या हिताचे आहेत असें सांगून पार्शीयाविषयींची मुसलमानांची कळकळ निरर्थक आहे असें भासविण्याचा यत्न टाइम्सनें केला आहे. पण वरील दोन गोष्टींनीं मुसलमानबंधूंच्या मनाचें समाधान होईल असें आह्मांस वाटत नाहीं. त्रिपोली संबंधानें तर येवढें सुद्धां आश्वासन देण्यास तें पत्र तयार नाहीं तुर्कस्थानला त्याच्या शेजाऱ्याकडून त्रास होणार नाहीं, किंवा त्यानें केलेल्या कित्येक कृत्यांचे परिणाम भोगल्यावाचून त्याची सुटका होईल अशी ग्यारंटी ग्रेट ब्रिटनला किंवा दुसऱ्या कोणत्याही राष्ट्राला देतां यावयाची नाहीं असें टाइम्सनें स्पष्टपणें सांगून टाकलें आहे. उघडच आहे. हिंदु व मुसलमान यांच्यांतला प्रश्न होता त्यावेळीं मसलमानांना ज्यांनीं हातीं धरलें त्यांनीं एकंदर ब्रिटिश राज्याचें हिता विरुद्ध मुसलमानांचें हित असा प्रश्न आला तेव्हां त्याच मुसलमानांना दूर लोटावें यांत काय नवल आहे? पण लंडन टाइम्सचें हें धोरण ओळखण्याइतका शहाणपणा अंगीं नसल्यामुळें त्याला आपला दोस्त, व पाठीराखा, ह्मणून कवटाळण्यांतच आमच्या मुसलबंधूंना आनंद वाटत असतो. वाटो बिचारा.

देशी कारागिरांना इषारा

कलकत्याचें 'क्यापिटल' पत्र ह्मणतें कीं अलीकडे हिंदुस्थानांत लहान लहान देशी कारखाने बरेच निघाले आहेत, व ते लोकांच्या गरजा बऱ्या चाईट रीतीनें भागवं लागले आहेत. उदाहरणार्थ, विलायतेहून आलेल्या पार्सलांच्या जुन्या पेट्यांच्या लाकडापासून टांक तयार करण्याचा एक कारखाना निघाला आहे. हे टाके चांगले असल्यामुळें सरकारचा आश्रय या कारखान्याला मिळाला आहे. दुसरा कारखाना स्वस्त किंमतीच्या पेनसिली तयार करीत असतो. याही मालाला बाजारांत चांगला खप आहे. तिसऱ्या एका कारखान्यांत सोन्याच्या टॉकाचें फाउंटेनपेन तयार होतें. हे सगळे उद्योग प्रशंसनीय आहेत. पण यांच्या मालांत एक मोटी गोम आहे ती ही कीं देशीमाल विलायती मालासारखा नीट नेटका व सुबक आणि दिसण्यांत भपकेदार नसतो. युरोपियन कारखानेवाले आपलें गुपित कोणाला सांगत नाहींत; पण निदान पुस्तकांत जी माहिती दिली आहे तिचा तरी आमच्या देशी कारागिरांनीं पूर्ण फायदा घेऊन माल शक्य तेवढा सुबक काढण्याचा यत्न केला पाहिजे. कॅपिटल पत्राची ही सूचना खरोखर ग्रहण करण्यासारखी आहे.

गडबडीचा आठवडा.

ज्याप्रमाणें नाताळाच्या सुट्टीचा आठवडा त्याचप्रमाणें ईस्टरच्या सुट्टीचा ह्मणजे एप्रिल महिन्याचा पहिला आठवडा फार गडबडीचा असतो. गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थानच्या निरनिराळ्या भागांतून ज्या परिषदा भरल्या त्यांची यादी केली तर ती भली मोठी होईल. मुंबईस क्षयरोगासंबंधाची परिषद व नंतर प्रांतिक सामाजिक परिषद डॉ० सर रामकृष्णपंत भांडारकर यांच्या अध्यक्षत्वाखालीं भरली होती. बडोद्यास गुजराथी साहित्यपरिषदेचें अधिवेशन झालें. त्यावेळीं खुद्द श्री. सयाजीराव महाराज यांनीं हजर राहून भाषण केलें. बंगाल्यांत चितागांग येथें बॅरि० रसूल यांच्या अध्यक्षत्वाखालीं बंगालची प्रांतिक राजकीयपरिषद भरली होती. यावेळचें अध्यक्षाचें भाषण विचार करण्यासारखें आहे. काँग्रेससारख्या संस्थांना मुसलमान लोक फारसे जाऊन मिळत नाहींत ह्मणून त्या सार्वजनिक नाहींत असा जो आक्षेप घेण्यांत येत असतो त्यास उत्तर देतांना मि० रसूल ह्मणाले कीं या राजकीय सभांना मुसलमान फारसे जात नाहींत याचा दोष या संस्थकडे नाहीं. त्या जातिविशिष्ट नाहींत त्यांत येण्याला सर्वांना मोकळीक ठेवण्यांत आलेली असते. मुसलमानांत शिक्षणाचा अभाव, सरकारी अधिकाऱ्यांचा रोष होईल ही भीती, व आंग्लोइंडियन पत्रकर्त्यांनीं हिंदु व मुसलमान यांच्यांत पाडलेली फूट वगैरे कित्येक गोष्टी याच्या मुळाशीं आहेत. हिंदु व मुसलमान यांच्यांत धर्मसंबंधी लढा कधीं कधी उद्भवतो ही गोष्ट खरी आहे. पण असे लढे सुन्नी व शिया या दोन मुसलमानी पंथांत किंवा प्रॉटेस्टंट आणि क्याथालिक या ख्रिस्ती धर्माच्या पंथांतही उद्भवतात. पण हिंदु व मुसलमान यांच्यामधल्या तंट्यांनाच तेवढें उपद्रव्यापी व खोडसाळ लोकांकडून राजकीय स्वरूप देण्यांत येत असतें. मि० रसूल यांनीं आपल्या भाषणांत हिंदु व मुसलमान या दोघांविषयींही समदृष्टि ठेवून सलोख्यानें वागण्याविषयीं दोघांनाही कळकळीचा उपदेश केला. याच आठवड्यात कानपूर येथेंही ना. मि. सच्चिदानंद सिंह यांच्या अध्यक्षत्वाखालीं संयुक्त प्रांताची प्रांतिक राजकीय परिषद भरली होती. त्या वेळीं त्यांनाही हिंदुमुसलमानांना सलोखा राखण्याविषयीं विनंति केली. मि० रसूल हे मुसलमान व मि. सिंह हे हिंदु पुढारी असून दोघांचीं भाषणें अगदीं एक सारखीं झालीं यावरून या हिंदुमुसलमानांचे प्रश्नाबद्दल दोन्ही जातींच्या सुशिक्षित पुढाऱ्यांचे विचार कसे एकसारखे आहेत. ते दिसून येतें. याचवेळीं लाहोर येथें हिंदुशिक्षणपरिषदेचें अधिवेशन झालें. लोकांचे प्रयत्न व सरकारची सहकारिता या दोन गोष्टीशिवाय हिंदुस्थानांत शिक्षणाचा प्रसार झपाट्यानें होणार नाहीं, तेव्हां या दोन्ही गोष्टी साधण्याच्या खटपटीस लागलें पाहिजे हा बहुतेकांच्या भाषणाचा मथितार्थ होता. मद्रासेंत धार्मिक व सामाजिक प्रश्नांचा व्यवहारिकदृष्ट्या निकाल लावण्याकरितां जुन्या पंडितांची परिषद भरली होती. कोणत्या प्रश्नांचा कशा तऱ्हेनें त्यांनीं निकाल लाविला तें अद्याप बाहेर आलें नाहीं. या ठळक ठळक परिषदा झाल्या. या शिवाय विवाहसुधारणामंडळाची स्थापना, भारतधर्ममहामंडळा[illegible] विरोध करणाऱ्या संस्कारसमितीची स्थापना,

वगैरे उद्देशे नें भरलेल्या अवांतर सभाही ठिकठिकाणीं झाल्या. सारांश हिंदुस्थानांत शिक्षणप्रसारामुळें जी जागृति झालेली आहे ती आतां बरीच आशाजनक वाटूं लागली आहे, आणि आज नाहीं कालांतरानें तरी ती फलद्रूप होईल अशी अपेक्षा करणें गैरवाजवी होणार नाहीं.

एक गमतीची तुलना.

'रजपूत हेरल्ड' नांवाच्या पत्रानें विलायती सरदार व रजपूत सरदार यांची तुलना करून पुढें लिहिल्याप्रमाणें त्यांच्यातला भेद शोधून काढिला आहे. तें ह्मणतें विलायतेंतल्या सरदार घराण्यांत पूर्वीची शुद्धता राहिलेली नाहीं. रजपूत सरदारांचीं कुळें अद्याप शुद्ध आहेत. विलायतेंतले सरदार मध्यम स्थितींतल्या गरीब लोकांना अप्रिय वाटतात; रजपूत सरदाराविषयींची लोकांची पूज्यबुद्धि अद्याप कायम आहे. विलायतेंत नवे सरदार होतात त्यांची स्थिति बटवाघुळासारखी होते. ह्मणजे जुनीं सरदार घराणीं त्यांना तुच्छ समजून तिरस्कारानें वागवितात, आणि मध्यम स्थितींतल्या आपल्या नातेवाईकांना सोडून हे सरदार वर गेलेले असल्यामुळें ते नातेवाईक आतां त्यांना ढुंकून सुद्धां पुसत नाहींत. इ. इ. विलायतेंतल्या समाजाची रचनाच मुळीं हिंदु समाजाच्या रचनेहून इतकी भिन्न तत्त्वावर झालेली आहे कीं तुलना करण्याला जो थोडासा तरी परिस्थितीचा सारखेपणा लागतो तो या दोघांत मुळींच नाहीं शिवाय अशा तुलना करण्यापासून त्या करणारांचा किंवा वाचकांचा तरी कोणता फायदा व्हावयाचा आहे? रजपूत सरदारांना काळीबाजू नाहीं असें छातीला हात लावून ह्मणण्यास हेरल्ड तयार आहे काय?

वसाहतींतले हिंदी मजूर.

मॉरिशस वगैरे ब्रिटीश वसाहतींतून मुदतीच्या करारानें ह्मणून इकडून नेलेल्या मजुरांची तिकडे काय दुर्दशा होते व त्यांचें संरक्षण करण्याची जबाबदारी हिंदुस्थानसरकारावर कशी येऊन पडते या बद्दलचा ऊहापोह वरिष्ठ कायदेकौन्सिलांत झालेला वाचकांच्या ध्यानांत असेलच. मजुरांच्या कष्टमय स्थितीचें भेसूर चित्र कौंसिलपुढें मांडलें ह्मणजे सरकार ह्मणतें कीं प्रोटेक्टर नांवाचा एक अधिकारी मजुरांच्या तक्रारी ऐकण्यासाठीं आह्मी ठेविला आहे. आणखी आह्मी काय करावयाचें? परंतु हे प्रोटेक्टर वसाहतवाल्यांशीं नात्याच्या संबंधानें, स्नेहसंबंधानें किंवा दोषास्पद अशा अन्य रीतीनें कसे बद्ध असतात, व त्यामुळें ते कसे कर्तव्य पराङ्मुख होतात याचें उत्कृष्ट चित्र पाहावयाचें असेल तर मार्च महिन्याच्या इंडियन रिव्ह्यूच्या अंकांत डॉ० मणिलाल व रा. केतकर यांचे या विषयासंबंधानें दोन लेख अवश्य वाचावे मि. मणिलाल यांनीं तर एका म्याजिस्ट्रेटाची अशी कबूलजबानी उतरून दिली आहे कीं हिंदीमजुरांना न्यायाचा कोणत्याही कोर्टांत न्याय मिळणार नाहीं. मिळालाच तर तो केवळ अंधोपरंपरान्यायानेंच मिळेल. मजुरांचा रक्षणकर्ता कोणी नाहीं. वसाहतवाल्यांच्या सोयीसाठीं मजुरांना तुरुंगांत पाठवावयाचें यंत्र मला बनावें लागलें होतें. खुद्द म्याजिस्ट्रेट जेथें न्यायाचा निकाल देण्याचें कामीं अशी आपली असमर्थता स्पष्टपणें बोलून दाखवितात तेथील स्थिति खरोखर भयंकर असेल त्याची कल्पनाच केली पाहिजे. ही स्थिति सुधारण्याला कांहीं उपाय नाहींत काय? या प्रश्नाचें उत्तर रा. केतकर यांनीं दिलें आहे तें आमच्या दृष्टीनें योग्य आहे. ते ह्मणतात कीं प्रोटेक्टराच्या जागीं इंग्रज नेमिला ह्मणजे त्याचा ओढा नात्यामुळें ह्मणा, स्नेहसंबंधामुळें ह्मणा किंवा कशाही प्रकारें ह्मणा गोऱ्या वसाहतवाल्याकडे जातो, व त्याच्या हातून मजुरांचें संरक्षण मुळींच होत नाहीं. यासाठीं या जागा हिंदुस्थान सरकारच्या पूर्ण विश्वासाच्या व खऱ्या लायखीच्या हिंदी गृहस्थांस द्याव्या. सूचना कांहीं वावगी नाहीं. ब्रिटिशसरकार इंडिया कौन्सिलच्या मेंबराच्या जागीं जर हिंदी गृहस्थास नेमतें तर यःकश्चित् प्रोटेक्टरच्या जागीं हिंदी माणसाला नेमण्याला काय हरकत आहे? निदान पांच वर्षे अनुभव घेऊन पाहण्यासारखी तरी ही सूचना खास आहे.

व्हाइसराय साहेबाची एक गोष्ट.

हिंदुस्थानच्या लोकांना संतुष्ट ठेवणें हा कांहीं मोठासा अवघड प्रश्न नाहीं. ती नुसती एक कला आहे असें कित्येक अनुभवी पाश्चात्य लेखकांनीं लिहून ठेविलें आहे. खरोखर ती कला असेल तर आमच्या सध्याच्या व्हाइसराय साहेबांनीं ती बऱ्याच अंशानें साध्य केली आहे असें ह्मटलें पाहिजे. दिल्ली दरबारसारख्या मोठाल्या प्रसंगीं माणसाची खरी परीक्षा होत नाहीं खरी परीक्षा लहानसान व्यवहारांतल्या नित्याचरणांत होत असते. ना. व्हाइसराय साहेबांच्या नित्याचरणांतला नुकताच एक घडून आलेला प्रसंग वाचण्यांत आला तो असा—एका तरुण पदवीधरानें अगोदर व्हाइसराय साहेबांस पत्र पाठवून भेटीस येण्याची परवानगी विचारली व साहेबांनीं ती दिली प्रत्यक्ष भेट झाल्यावर काय काम आहे असें विचारतांच तो ह्मणाला, 'मला नौकरी पाहिजे.' 'तूं नेहमीच्या मार्गानें अर्ज वगैरे कां केले नाहींस?' या प्रश्नाला त्या पदवीधरानेंही सरळ उत्तर दिलें कीं 'त्या मार्गानें आपल्यापर्यंत माझी दाद लागण्याची आशाच करावयाला नको.' ना. व्हाइसराय साहेबांनीं लागलीच त्याला एक शिफारसपत्र लिहून दिलें. पूर्वीच्या काळीं मोगल बादशहा व मराठेराजे किंवा पेशवे यांना भेटण्याचे संबंधांत कोणाला आडकाठी नसे. त्यामुळें राज्यांतल्या पुष्कळ गोष्टी ज्या एरव्हीं राजाचे कानापर्यंत कधीं जावयाच्या नाहींत त्या त्यांना कळून रयतेच्या खऱ्या स्थितीचें यथार्थ ज्ञान होई. हल्लीं रयत व बादशहाचे हिंदुस्थानांतले प्रतिनिधि ह्मणजे व्हाइसराय यांच्यातलें प्रत्यक्ष दळणवळण बंद पडलें आहे, आणि पोलीस कान्स्टेबलापासून तों चीफ सेक्रेटरी पर्यंत सगळा व्यवहार कागदांनीं रिपोर्टांनीं होत असतो. रिपोर्टांतल्या माहितीवरच सर्वथा भिस्त ठेवल्यामुळें पुष्कळ वेळां असें घडतें कीं वस्तुस्थिति असते एक, आणि रिपोर्टांत वर्णिली असते अगदीं उलट! ना. व्हाइसराय साहेबांनीं पूर्वीच्या हिंदी राजांचें या बाबतींत अनुकरण केलें तर त्यांना रयत व रयतेला ते अगदीं पूर्णपणें ओळखूं लागतील व व्हाईसराय साहेबांच्या लोक प्रीयतेंतही त्यापासून मोठी भर पडेल.

सामाजिक सुधारणेची प्रकृती

मुंबईचें 'इंडियन स्पेक्टेटर' पत्र ह्मणतेः— 'सुशिक्षित हिंदी लोकांत डायबिटीस व त्यासारखे रोग यामुळें होणारी मृत्युसंख्या वाढत्या प्रमाणावर आहे याचें एक कारण त्यांच्यांत होणारीं बिजवरांचीं लग्नें हें आहे. मध्यम वयांत प्रथम पत्नी गत झाल्यावर पुनः लग्न करण्यानें त्यांचें स्वतःचें आयुष्य वाढतें असें कित्येकांना वाटतें पण निसर्ग देवतेला हा गुन्हा खपत नाहीं, आणि कृतापराधाबद्दल दंड ह्मणून त्याला हे रोग होत असतात. अशी खरी स्थिति असून आह्मी सामाजिक सुधारणेची प्रगति होत आहे अशी ओरड करून मधून मधून अभिनंदन करतों, आणि निंदकांचीं तोंडें कशीं बंद करावीं हें सुचलें नाहीं ह्मणजे आह्मी सर्वानुमतें कांहीं ठराव पास करतों; पण हे ठराव असे असतात कीं आह्मी व आमचीं नातवंडें पतवंडें मरून कित्येक वर्षे लोटलीं तरी ते ठराव अंमलांत येण्याची वेळ यावयाला नको. जे ठराव पाळण्याची जबाबदारी कोणावरच नाहीं असे ठराव पास करणें हें काम कोणालाही सहज करतां येण्यासारखें आहे.' गेल्या आठवड्यांत मुंबईस भरलेल्या प्रांतिक सामाजिक परिषदेला आह्मी हा उतारा अत्यंत नम्रतापूर्वक सादर करतों.

श्री० पंडिता जीवन्मुक्ता

या परम साध्वी आणि परोपकारी स्त्रीनें नुकताच स्वर्गवास केला आहे, पण तिची कीर्ति मागें चिरकालपर्यंत राहील. या बाईचें नांव काश्मीर व पंजाब या प्रांतांत प्रसिद्ध आहे. या बाईला वयाच्या विसाव्या वर्षी दुर्दैवानें वैधव्य प्राप्त झालें, आणि तेव्हांपासून तिनें आपलें सारें चित्त, वित्त व देह आपल्या भगिनीवर्गाच्या उन्नतीकडे लावण्याचा निश्चय करून तो निश्चय आमरण पाळला तिनें शहरांतून, गांवांतून आणि खेड्यापाड्यांतून व्याख्यानें देत हिंडावें, लोकांत जागृति उत्पन्न करावी, पैसे गोळा करावे आणि ते मुलींच्या शाळांसाठीं खर्च करावे. तिनें कित्येक विधवाश्रमही स्थापन केले आहेत. या बाईनें आपल्या जन्माचें सार्थक केलें यांत शंका नाहीं. अशी देशसेवा करणारे विधुर ना० गोखले शिवाय करून आपल्या देशांत कितीसे निघतील? या बाईच्या प्रेतयात्रेची मिरवणूक एक मैलभर लांब असून वीस भजनीमेळे प्रेतापुढें भजन करीत चालले होते असें ह्मणतात. ही खरी जीवन्मुक्ता!

जमिनीची सुपीकता

सध्या सरकारी अधिकाऱ्यांचें व लोकांचें लक्ष शेतीच्या सुधारणेकडे विशेष रीतीनें लागत चाललें आहे अशा वेळीं हिंदुस्थानच्या जमिनीची सुपीकता वाढत आहे कीं कमी होत आहे या महत्वाच्या प्रश्नासंबंधानें माहितगार व अनुभवी अशा विद्वान लोकांचे अभिप्राय वाचण्यास मिळणें फार हितावह आहे. डॉ० व्होल्कर यांचे असें मत आहे कीं दिवसेंदिवस हिंदुस्थानची जमीन नापीक होत चालली आहे आणि याला एक प्रमाण ते असें देतात कीं अकबर बादशहाच्या वेळेस दर एकरीं जें पिकांचें प्रमाण ऐन-ई- अकबरी ग्रंथांत दिलें आहे तितकें पीक आतां त्याच जमिनींत होत नाहीं. हें जर खरें असेल तर हिंदुस्थानचें दुर्दैव पुरें ओढवलें असें ह्मटलें पाहिजे. पण सुदैवानें डा० व्होल्कर यांचें ह्मणणें अलीकडे काळजी-पूर्वक जमा केलेल्या माहितीवरून खोटें ठरत आहे. संयुक्तप्रांताचे शेतकी[illegible] डायरेक्टर मि० मोरलँड यांचा अनुभव व्होल्कर यांच्या मताविरुद्ध आहे. मुंबई इलाख्यांतल्या शेतकीचे डायरेक्टर मि० कीटिंग यांनीं ही डॉ० व्होल्कर यांचें मत सप्रमाण खोडून काढलें आहे. ते ह्मणतात कीं अलीकडे पडीत जमिनीचा बराचसा भाग लागवडींत येऊं लागला आहे व नवीन लागवड केलेल्या जमिनींत आरंभीं पिकांचें प्रमाण फारच कमी असतें. तेव्हां त्यामुळें अकबराच्या वेळेपेक्षां सध्याचें प्रमाण जरी कमी दिसलें तरी नवीन लागवडीचा मुद्दा लक्षांत घेतला ह्मणजे डा० व्होल्कर यांच्या समजुतींत चूक आहे. तो भ्रम आहे हें तेव्हांच कळून येईल. मद्रास इलाख्यांत अकबर बादशहाचे वेळीं पिकाचें प्रमाण दर एकरास १३३८ पौंड होतें, तें आतां २००० पौंड झालें आहे. आमच्या वऱ्हाड प्रांतांतल्या वृद्ध शेतकऱ्यांचाही अनुभव असाच आहे. पूर्वीच्यापेक्षां कापसाचें पीक आतां अधिक येतें. पंजाबांत पाटबंधाऱ्यांची सोय झाल्यामुळें जमिनी पुष्कळच पटीनें अधिक सुपीक झाल्या आहेत. पूर्व बंगालचा तोच अनुभव आहे. डॉ० व्होल्कर हे शेतकीच्या कामांत निष्णात आहेत ही गोष्ट खरी आहे. पण त्यांनीं हिंदुस्थानची स्थिति प्रत्यक्ष पाहिली त्याकाळांत व आतांच्या स्थितींत फार अंतर पडलें आहे. शिवाय त्यांचीं मतें जुन्या काळचीं आहेत. तीं सध्याच्या शास्त्रीय पुराव्यापुढें टिकणारीं नाहींत.

आहार आणि बुद्धि.

ब्रिटिश मेडिकल जर्नलच्या ताज्या अंकांत मनुष्याचा आहार व त्याची बुद्धि यांच्यांतल्या संबंधानें शास्त्रीय परिक्षण केलें आहे तें आज पर्यंतच्या बऱ्याच भ्रामक कल्पनांचा निरास करणारें आहे. आपल्यांत व पुष्कळ पाश्चात्य लोकांत ही अशी समजूत चालत आली आहे कीं उपवास केल्यानें बुद्धीची तीव्रता

वाढते, आणि याच्या समर्थनार्थ पूर्वीच्या काळचे ऋषि योगाभ्यासामुळें कसे दिव्य-ज्ञानी असत त्यांचें उदाहरण देण्यांत येत असतें. योगाभ्यासांत अल्पाहार व इंद्रिय दमन या दोन गोष्टी मुख्य आहेत. पण अल्पाहार व उपवास यांच्यातला भेद लोक लक्षात घेत नाहींत. वाजवीपेक्षां ज्यास्त खाल्ल्यानें जशी शरीरास तशी बुद्धीसही जडता येते ही गोष्ट खरी आहे. पण त्या बरोबर हेंही लक्षांत ठेविलें पाहिजे कीं जसें शरीराचें तसें बुद्धीचेंही पोषण होण्यास योग्य प्रकारचा व योग्य प्रमाणांत आहार हा अवश्य आहे. मत्स्यभोजन हें बुद्धीचें तेज वाढविणारें आहे असें कित्येक समजतात, आणि बंगाली लोक मासे खाणार असल्यामुळें कसे बुद्धिमान आहेत पहा असें कित्येक ह्मणतात. बंगाली लोकांप्रमाणें मत्स्याहारी अशा दुसऱ्याही पुष्कळ जाती आहेत, मग त्यांच्या बुद्धीचा प्रभाव कां दिसत नाहीं असा उलट प्रश्न त्यांना करतां येईल. मत्स्याहार बुद्धीची तिव्रता वाढविणारा आहे ही गोष्ट शास्त्रीयदृष्ट्या मुळीं चुकीची आहे. मांसाहार व निरामिष आहार यांच्यांतलाही वाद कधीं न मिटणारा आहे. ब्रिटिश-मेडिकलजर्नलमधील लेखकांचें असें मत आहे कीं नुसता वनस्पत्याहारही उपयोगी नाहीं आणि नुसता मांसाहारही उपयोगी नाहीं. मिश्र आहार हा मनुष्याला हितावह आहे. या मताविरुद्धही दुसरे पुष्कळ शास्त्रीय शोधक आहेत हें सांगावयास नकोच.

सध्याची महागाई

सध्या सगळ्या हिंदुस्थानांत महागाईविषयीं ओरड चालली आहे. पण ही महागाई नुसती हिंदुस्थानातच नसून सान्या जगभर आहे. युनैटेडस्टेटसमध्यें पदार्थांच्या किंमती दीडपटीनें वाढल्या आहेत. जर्मनींत महागाईचें प्रमाण शेंकडा ३०, इंग्लंडांत २० व हिंदुस्थानात १८ आहे. हिंदुस्थानात खुला व्यापार आहे तरी महागाई आहे आणि अमेरिकेंत संरक्षित व्यापार आहे तरी तेथें ही ती आहेच. तेव्हा हिचें कारण शोधून काढण्यासाठीं एक कान्फरन्स भरविण्याचा अमेरिकेचे प्रेसिडेंट मि० टाफ्ट यांचा विचार आहे पण त्यापूर्वी प्रो० फिशर नावाच्या एका विद्वानानें महागाईचें जें कारण शोधून काढलें आहे तें विचार करण्यासारखें आहे. ते ह्मणतात कीं सोन्याची पैदास जगांत ज्यास्त झाल्यामुळें त्याचा भाव इतर पदार्थांच्या भावांच्या मानानें उतरला व हें सध्याच्या महाईचें मुख्य कारण आहे. ही मीमांसा कांहीं नवीन नाहीं. अजून दोन वर्षे अशी जेव्हां जेव्हां महागाईच्या प्रश्नासंबंधानें विहीन आलों आहों तेव्हां तेव्हां हेंच कारण प्रतिपादिलें आहे प्रे० टाफ्ट हे भरविणार आहेत त्या कान्फरन्सपुढें प्रो० फिशर यांच्या या मीमांसेची शहानिशा होईलच. कान्फरन्स अखेर निर्णय काय करते तें पहावें.

एक विचार करण्यासारखा प्रश्न

समाजसुधारणा ही सर्वांनाच हवीशी वाटते, पण तिच्या प्रसारार्थ जे प्रयत्न करण्यांत त्याच्या युक्तायुक्ततेबद्दल काय तो वाद असतो. गेल्या आठवड्यांत मुंबईस भरलेल्या प्रांतिक सामाजिक परिषदेनें एक मध्यवर्ती मंडळ सुधारणा प्रसारासाठीं निर्माण केलें आहे. हें मंडळ कोणत्या दिशेनें आणि पद्धतीनें काम करणार आहे तें अद्याप बाहेर आलें नाहीं. पण प्रश्न असा आहे कीं समाज सुधारणा ही अशा एखाददुसऱ्या मंडळाच्या यत्नानें साध्य होणारी गोष्ट आहे काय? गेल्या पन्नास साठ वर्षांत स्त्री शिक्षणाच्या उपयुक्ततेसंबंधानें व अवश्यकतेसंबंधानें लोकाच्या मतांत जें जंगी परिवर्तन झालें आहे तें अमक्या मंडळीच्या प्रयत्नाचे फळ आहे असें दाखवून देतां येईल काय? आज सामाजिक सुधारणेविषयीं लोकात जी आस्था दिसत आहे तिच्याबद्दलचें श्रेय न्यायानें सामाजिक परिषदेला आपल्याकडे घेतां येतें असें त्या संस्थेचे चालक खात्रीनें ह्मणणार नाहींत. हा सगळा शिक्षणप्रसाराचा परिणाम आहे शिक्षण हा सर्व प्रकारच्या सामाजिक व्याधीवरला सार्सापरिला आहे. तो मनातली अज्ञानजन्य सगळी खळमळ-सगळे दुष्टग्रह, सगळ्या भ्रामक समजुती-काढून टाकून समाज देह शुद्ध करीत असते. हें शुद्धीकरण ह्मणजेच समाजाची सुधारणा होय. त्यासाठीं मध्यवर्ती मंडळ नको आणि कांहीं नको. शिक्षण प्रसार करण्याकडे तुह्मी सगळें लक्ष लावा, ह्मणजे समाजसुधारणाही त्याच्या मागोमाग आलीच पाहिजे. स्वतः पास केलेले ठराव स्वतःपाळण्याचें जेथें बंधन नाहीं अशा संस्था समाजसुधारणेविषयीं लोकांमध्यें आस्था काय उत्पन्न करणार? ज्याना स्वतःचें घर सुधारण्याचें सामर्थ्य नाहीं ते दुसऱ्याला गृहव्यवस्थेचें शिक्षण काय देणार?

पश्चिम वऱ्हाड

मराठा शिक्षणसमाज.

ह्या समाजाची दुसरी वार्षिक सभा आकोला येथें श्रीराम थीयटरांत ता. ७।४।१९१२ इ. रोजीं दुपारी तीन ते ९ पर्यंत भरली होती अध्यक्ष श्री. रा.रा. जानराव नंदाजी देशमुख मुंडगांवकर असोन १५० समजबंधू हजर होते गुदस्तसालीं ह्याच ठिकाणीं भरलेल्या पहिल्या सभेच्या वेळीं फक्त ४०।४५ समाज बंधू हजर होते. यंदाचे सालीं सभेचें काम मोठ्या उत्साहानें शांतपणानें व व्यवस्थित रीतीनें झालें ही मोठी आनंदाची गोष्ट होय.

प्रथम रा० नामदेवराव वकील ह्यांनीं साम्राट पंचम जार्ज आणि महाराणी मेरी ह्यांच्या दर्शनाचा आह्मा हिंदुस्थानचे प्रजाजनास झालेल्या अपूर्व लाभाबद्दल आनंद व्यक्त करून त्यांनीं कृपाळू होऊन शिक्षणाचें कार्याला दिलेलां ५० पन्नास लक्षाची देणगी व ती वाढविण्याचें अभिवचन ह्याबद्दल आपली कृतज्ञता दाखविली. नंतर ते ह्मणाले नागपूर येथील अग्रिकल्चरल कॉलेज टेक्निकल इंस्टिटूट व इतर ठिकाणीं सुरू झालेल्या धंदे शिक्षणाच्या शाळा व नागपूर येथें लवकरच सुरू होणारी धंदे शिक्षणाची शाळा व तींत सरकारांनीं कृपाळू होऊन विद्यार्थ्यांस देऊं केलेल्या सवलती ह्याचे योगानें आपल्या सभेच्या इष्ट कार्यास परिस्थिती फार अनुकूल झाली आहे. व शेती खात्याचे डायरेक्टर साहेब ह्यांनीं नागपूर मुक्कामीं आपल्या सभेच्या कामाबद्दल सहानुभूति पूर्ण संदेश पाठविला व आलन साहेब बहादूर त्यांनीं शेतकरी वर्गाची भरभराट कशी होईल व आपण आपली संसारयात्रा सुखावह होण्याकरितां काम केलें पाहिजे ह्याबद्दल आपणास जो उपदेश केला त्याचाही आपल्या मनावर सुसंस्कार झाल्याशिवाय राहणार नाहीं व आपले लोकप्रीय कमिशनर स्लाय साहेब बहादूर ह्यांनीं आधुनिक सुधारणांचा फायदा इतर लोकांपेक्षां मराठे लोकास जास्त लवकर घेतां येण्यासारखा आहे असें मागें ह्या शिक्षणपरिषदेबद्दल सहानुभूती दाखवितांना उद्गार काढले त्यांचा परिणाम आमचे समाजबंधूच्या मनावर चांगला झाल्याचीं चिन्हें स्पष्ट दिसत आहेत ह्यानंतर त्यांनीं गेल्यासालीं ह्या समाजानें काय कामगिरी केली ती जमाखर्च व विद्यार्थ्यांस दिलेल्या मदतीचा तक्ता देऊन सभेपुढें मांडिली. गुदस्तसालीं डिसेंबर अखेरपर्यंत झालेल्या कामगिरीचा रिपोर्ट उमरावती येथील आफिसात पाठविला आहे.

ता० २९-४-११ ते ता० ३१-३-१२ पर्यंत एकंदर ७९९८= वर्गणी वसूल झाली ती पैकीं ६०१॥ रुपये विद्यार्थ्यांस मदत व मनीआर्डर खर्च ह्याबद्दल खर्च पडले व रुपये १० छापगावळ गुदस्त सालाची व चिल्हर खर्च रु० १॥=॥ मिळून रुपये ११॥=॥ खर्च झाले ते वजा जातां समाजाची शिल्लक ता० ३१-३-१२ इ. रोजीं १४६॥।=॥ होती रा. नामदेवराव ह्यांनीं प्रत्येक मुलाना किती मदत दिली हे दाखविणारा तक्ता तयार करून तो सर्वांस दाखविला. नंतर श्री. रा. रा. शंकर नारायण डांगे हेडमास्तर हायस्कुल आकोला व. इं. म. शाळेचे हेडमास्तर साहेबांनां समाजाकडून मदत घेणाऱ्या मुलांचे अभ्यास वर्तन वगैरेवर चांगले लक्ष देऊन त्याचे संबंधानें वेळोवेळीं जी कळकळ दाखविली ह्याबद्दल त्यांचे आभार मानून मि. नामदेवराव ह्यांनीं आपलें भाषण संपविलें.

पुढेचालूं

ॐ

अकोला येथें आर्यसमाजाचें कंपाउंडांतील भव्य मंडपांत आर्यसमाज आकोला व आर्य प्रतिनिधिसभा नरसिंहपुरचा वार्षिकोत्सव ता० १९, २०, २१ व २२ एप्रील १९१२ रोजीं होणार आहे; त्यांवेळेस हिंदुस्थानांतील इतर प्रांतांतून विद्वान संन्यासी व पंडित लोकांना धर्मोपदेश देण्याकरितां बोलाविण्यांत आले आहे तरी सर्व सभ्य गृहस्थांना धर्मचर्चा ऐकून लाभ घेण्याकरितां नम्र विनंती आहे.

अकोला ता० १२-४-१२ } रावजी खेमजी वर्मा मंत्री आर्यसमाज आकोला

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— उन्हाळा अधिकाधिक प्रखर होत चालला असून वऱ्हाडचें असामान्य हवापाणी येथूनच पुढें अनुभवण्या सारखें आहे. रोगराई अगदीं नामशेष आहेत.

रा. रा. एच. सी. ग्रुअर आसि. कमि. यांस उमरावतीस रायपुराहून बदलण्यात आलें.

रा. रा. हाफीज महंमद विलायतुल्ला ए. अ. क. यांस नागपुराहून उमरावतीस बदलण्यांत आलें.

रा. रा. ए. डी. बार साहेब डिस्ट्रीक्ट आणि सेशन जज, पश्चिम वऱ्हाड याची बदली पूर्व वऱ्हाडाच्या भागावर जूनपासून होणार आहे. साहेब बहादुराच्या लोकप्रियतेमुळें व अत्यंत सौजन्यामुळें ही बदली रद्द होईल तर बरें असें सर्वांच्या तोंडून ऐकूं येतें.

महोत्सव— खामगांव येथील दिगंबरी जैन मंडळींनीं बांधलेल्या श्री चंद्रनाथ महाराजाच्या मंदिराची प्राणप्रतिष्ठा येत्या अक्षततृतीयेपासून होणार आहे. बारा दिवस महोत्सव चालणार असून श्री देवेंद्र किर्तीमहाराज कारंजेकर यांच्यां हातून हा समारंभ होणार आहे.

नोटीस

रा० घनसाराम व० मोतीराम कोळी रा० चाठाणे पेटा एदलाबाद ता० भुसावळ जि० पूर्व खानदेश

यास....—

मी खालीं सही करणार ईजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मी तुमची लग्नाची बायको असून तुह्मी चार ४ वर्षे झाले मजला वागवीत नाहीं. व घरींही नेत नाहीं व दुसरी गंधर्वाची तुह्मी बायको करून संसार करीत आहा व माझा संसार बुडविण्याची तुमची इच्छा आहे मी आज ४ चार वर्षे झाले लोकांचे कर्ज काढून मी आपला उदरनिर्वाह करीत आहे मजला दरसाल ६० रु० प्रमाणें २४० रुपये लोकाचे कर्ज झालें आहे ते कर्ज तुह्मी ही नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांचे आंत तुह्मी ते कर्ज देऊन टाकून मजला घेऊन जावें तसें न केल्यास मी गंधर्वाचा दुसरा घर ठाव करणार मग तुमचा माझेवर नवरेपणाचा हक्क मुळीच राहणार नाहीं व झालेले कर्जा बद्दल तुमचेवर कोर्टांत दावा करून पैसे वसूल केले जातील कळावें. ता० ८-४ १९१२ इ०

द० श्रीधर शिवराव

साक्ष

शिवराम माहादा आप्पा वाणी द० खु०

सही

यशवदा मर्द घनसाराम कोळी नि० नो० नं० १८९ बांगडी.

नोटीस

नोटीस बेशमी सोमय्या वा॥ शिवय्या संगवार तेलंगणस्त नामदेव शिंपी राहणार ताजनपेठ (मंगळवार) आकोला यांस —

खाली सही करणार याजकडून नोटिशीनें कळविण्यांत येते कीं, तुह्मी व आह्मी मिळून मंगळवाऱ्यांतील आबासखा मास्तरचे घराला लागून अबबुला वा॥ कानेखा चपरास्याचें घर ७०० रुपयास समाईक विकत घेतलें. व दोघाचें नावानें एकाच स्टापपर्च्ये अर्धे, अर्धे रजिस्टर केलें आहे असे असून आपण मला न विचारतां घर विकावयास काढलें, मी आपणास आपल्या हिश्याचें घरासंबंधी कोर्टखर्चा समेत लागलेलें पैसे देण्यास तयार आहे. कारण आपलें घराचें व माझे घराचें अर्डे एक असल्यानें दुसऱ्याला घर देणें सोईसकर होत नाहीं. अशी मी आपणास तारीख १३-८-१२ रोजीं पंचामार्फत समजूतही दिली परंतु आपण नाकारतां. व कोणासही देईन अशी धमकी देतां करितां नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं आह्मी तुमचें हिश्याचें घराचे पैसें देण्यास तयार आहों इतक्याउपर आपण परक्याला दिल्यास कोर्ट मार्फत तजविज करून ताबा घेऊन रजिस्टर रद्द केलें जाईल व नोटिशिचा खर्च व कोर्ट खर्च भरून घेतला जाईल-

कळावें तारीख १३-८-१२

सही

रामय्या वा॥ लिंगया रायपरतीवार
तेलंगणस्त नामदेव शिंपी राहणार
ताजनापेठ आकोला (मंगळवारा)
नि. खुद हातचा आंगठा
नो. नं ४३९

नोटीसचें उत्तर.

नोटीस बेशमी रामय्या वल्लद लिंगया रायपरतीवार तैलंगणस्त नामदेव शिंपी राहणार ताजनापेठ आकोला मंगळवारा यांस

खालीं सही करणार याजकडून कळविण्यांत येते कीं, आपण नोटीस दिली ती पावली मजकूर समजला. मी आपणास मागें घरासंबंधी विचारलें असतां आपण तीनशे साडेतिनशे रुपये पावेतों ह्मणतां परंतु लोक मला ४९० साडेचारशे रुपये देण्यास तयार आहेत शिवाय मी हयातखा मुसलमान याजजवळून १० रुपये इसार घेतला आहे. करितां नोटिशीनें कळवितो कीं, नोटीस पावल्हा पासून ८ दिवसांचे आंत ४९० रुपये आणून देऊन घर ताब्यांत घ्यावें. वरील मुदतींत आपण रुपये आणून न दिल्यास मी दुसऱ्यास घर विकत देईन मग तुमचा कांहींएक हक्क चालणार नाहीं. कळावें तारीख १९।८।१२

सही

सोमय्या वा॥ शिवय्या संगवार तैलंगणस्त नामदेव शिंपी राहणार
ताजनपेठ मंगळवारा आकोला
नि० ख० हातचा आंगठा
[नो. नं]० ४४२

नोटीस

नोटीस बेशमी रावजी व किसन वा॥ नऱ्हा धोबी आज्ञान पालन करणार आई भागू भर्द नऱ्ही धोबी राहणार टाकळी निमकर्दा ता० बाळापूर पो० आकोला.

ईसः—

खालीं सही करणार इजकडून कळविण्यांत येते कीं तुमची बिन तारखेची वतनदार प्रेसांत छापलेली नोटीस नं. ४२६ ही ता० १०८१२ रोजीं पावली त्याचें उत्तर असें कीं तुमचा बाप आणि माझा नवरा या उभयतांमध्यें वाटण्या होऊन ते वेगळे राहत होते त्याज प्रमाणें मीही राहत आहे. नवऱ्याचे वेळचे शेतांतील हिस्से आणि घरें माझ्या ताब्यांत आहेत. याचा मला मी जिवंत असें पर्यंत पूर्णपणें उपभोग घेण्याचा व जरूरी व योग्य कारणासाठीं जी कर्तव्यता ती करण्याचा हक्क आहे. या उपभोगास व कर्तव्यास कोणताच अडथळा येऊं शकत नाहीं. माझे मरणानंतर कायदेशीर रीतीनें वरील जिंदगी संबधीं होणें ते होईल तुह्मी नोटिशींत कळविल्या प्रमाणें मजकडुन गैरवाजवी कृत्य घडलें नाहीं. व तसें घडून आणण्याचा विचारही नाहीं. ह्यासाठीं विनाकारण नोटिशीचें उत्तर देणें भाग पडलें ह्याचा खर्च तुह्मांस सोसावा लागेल कळावें तारीख ११-८-१२ इ०

सही.

बायजी मर्द कडतु धोबी हिची
निशाणी हातची आंगठी
भिकू गंगाराम दस्तुर खु
नो० नं० ४४३

सरकारी नेमणूका.

रा. रा आर. एन. मूर्ती पोलीस डेपुटी सुपरिनटेंडंट, आकोला यांस जबलपुरास बदलून रा. रा. मुनिरुद्दीन हाजी शेखचांद यांस जबलपुराहून आकोल्यास बदलण्यांत आलें.

रा. रा. रघुनाथदास यांस नागपुराहून बुलढाणा येथें प्रासिक्युटींग इनस्पेक्टर नेमण्यांत आलें.

रा. रा. जी. बी. पुलेन प्रोबे आसि. डि. सुपरेनटेंडंट, खमगांव यांची बदली जबलपुरास झाली.

रा. रा. यशवंत विनायक देशपांडे, ऑफ, मुंबई ब्यांक, सोलापूर यांस उमरावतीच्या ब्यांकेच्या शाखेवर बदलण्यांत आलें.

रा. रा कृष्णराव गणेश सहस्त्रबुद्धे तहशीलदार, बाळापूर यांची बदली मंगरूळपीरास झाली असून मंगरूळपीरचे तहशीलदार रा. रा. दत्तात्रय अंबादास यांस चिखलीस नेमिले असून चिखलीहून रा. रा. गोंडे हरी लळींगकर यांस बाळापुरास नेमण्यांत आलें.

पुरवणी- श्रीरामतत्त्व प्रकाश छापखाना बेंगाळे याच्या पुस्तकाच्या जाहिराती या अंकासोबत वाटल्याजात आहेत त्याकडे अवश्य लक्ष देण्याची विनंती आहे.

नोटीस

...गोविंदा व रायसींग कुनबी ...हणार किन्ही प्रगणे कारंजा ता० मु...पूर जि० अकोला यांस-

खालीं सही करणार यानकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मजला आज तारखेस असे समजले कीं आपण माझे मुलाचे नवळून दगाबाजी करून दस्तऐवज करून घेतले तर तुमचा व माझा गांवाचा संबंध असल्या कारणानें कोणत्याच प्रकारचा तंटा न व्हावा ह्मणून मुद्दाम नोटीस देण्यांत आली आहे कीं सदर्हु दस्तऐवज नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत आणून द्यावे असे न केल्यास मी तुमचे वर कोर्ट मार्फत काम चालवून आपणापासून नोटिशीच्या खर्चासुद्धां पैसे भरून घेण्यांत येतील कळावें ता० ६-८-१२ इ.

सही

मानसींग उकंडजी रोकडे राहणार किन्ही हल्लीं मु० कारंजा याचे हातचा खुद्द आंगठा असे

नो० नं० ४३७

नोटीस

रा० रा० ...तिराम वा किसन कुणबी गोलाईत वा० खंडाळ ता० अकोट यांस-

तानी मर्द राघोजी वा० खंडाळ ता० अकोट इजकडून नोटीस देण्यात येते कीं मी व माझी सवत सकु मर्द राघोजी असे दोघींनीं तुह्मास तारीख १२ माहे जुलई सन १९१० इसवी रोजीं कुलमुखत्यारपत्र करून देऊन तें रजिष्टर कचेरींत खरे केलें व नोंदून दिलें आहे परंतु तुह्मी आतां माझे तर्फे काम मुळींच कोणत्याही कोर्टाचे अगर गांवांतील करूं नये केल्यास मजला कबूल नाहीं. तुह्मास नोटीस पावले पासून तुमचे मुखत्यारपत्र रद्द आहे कळावें ता० ६ आगष्ट सन १९१२ इ.

द० विठ्ठल लक्ष्मण पंडीत तेल्हारा

सही

तानी मर्द राघोजी नि० खु०

नो० नं० ४३८

जाहिर नोटीस

सर्वत्रास कळविण्यांत येते कीं रामचंद्र राजाराम ब्राह्मण रा० मलकापूर हल्लीं आकोला यांस आह्मी व शिवलाल बाळाप्पा या नावचे दुकानचे कुलमुखत्यारपत्र दिले होते ते त्याचे मुखत्यारपत्र त्यानीं काम बरोबर न केल्या कारणानें ता. १९-८-१२ पासून रद्द केले आहे वरून सर्वत्रास जाहीर केले जात कीं या पुढें त्याच्याशी कोणी कोणत्याही प्रकार आमचे संबंधांत व्यवहार करूं नये केल्यास अह्मास मान्य नाहीं कळावें ता.१९-८-१९१२

बाळाप्पा लक्ष्मणआपा व शिवलाल बाळाप्पा वाणी रा० आकोला द० खु०

नो० नं० ४३९

जाहिर खबर

तमाम लोकांस कळविण्यांत येते कीं ...चे चुलते मैयत ओंकारसा धोंडीसा ...चे एक ... नामें शंकर हा आहे. हा अज्ञान असून त्याचें संगोपन त्याची मातुश्री नामें भिमाबाई मर्द ओंकारसा ही करीत आहे. ओंकारसा व मी एकत्र होतो. व एकत्र असलेल्या इस्टेटींतून चिरंजीव शंकरच्या व माझी चुलती भिमाबाई इच्या उदर निर्वाहाकरितां ओंकारसाच्या वेळेसारखा दरमहा रुपये ९० ओंकारसा मेल्यापासून तारीख ९।७।१२ इ. ह्मणजे अधिक आषाढ वा ६ पावेतों मी विला देत गेलों परंतु अलिकडे कांहीं कार्यस्थ व उपद्व्यापी मंडळींच्या सल्यानें माझी चुलती भिमाबाई वागत आहे व तेव्हां पासून आह्मी पूर्वीप्रमाणें दरमहा रुपये पन्नास देण्यास तयार असतां ती पूर्वीप्रमाणें दरमहा रुपये पन्नास घेण्यास नाकारते. व लोकांपासून कर्ज काढण्याचें विचारांत आहे. तरी सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं या बाईला कर्ज काढण्याचें मुळींच कारण नाहीं व तिला कर्ज काढण्याचा अधिकारही नाहीं. जो इजला तिचें स्वतःचें नांवानें अगर अज्ञानाचें नांवानें कर्ज देईल त्याने रकमेची आदाई अज्ञानाचे इस्टेटींतून होणार नाहीं. हें पक्कें समजावें त्यानें स्वतःचें जोखमीवर भिमाबाईशी व्यवहार करावा कळावें ही नोटीस ता० १८-८-१२

सही

विश्वनाथ नागोसा सावजी खामगांव

नो० नं० ४४०

नोटीस

नोटीस बेशमी गंगाभ...
भिमाबाई मर्द ओंकारसा ...
जि० बुलढाणे
विश्वनाथ नागोसा ...
देण्यांत येते कीं, ...
ओंकारसा हे आमचे ...
एकत्र होतो. व हल्लीं ...
आहोंत तुह्मास शंकर ...
आहे त्याचे आपण ...
ओंकारसा यानला आह...
तून खानगी खर्चाक...
९० अक्षरी पन्नास ...
मरणानंतर तुह्मांस...
पावेतों ह्मणजे अधिक
पावेतों दरमहा ९० प...
आहे. व पुढेंही
तयार आहों. परंतु हल्लीं
आणि उपद्व्यापी लोकांचे
आहांत त्याचे सल्यानें
९० पन्नास घेण्याचे न...
कर्ज वगैरे काढण्याचे
तरी आपणांस या नोटीशी...
...ण्यांत येते कीं, आपणास
मुळीच कारण नाहीं.
कर्ज काढण्यास तुह्मांस क...
अधिकारही नाहीं. इतक्य...
काढल्यास ते तुमचे स्वत...
अज्ञानाचे इस्टेटींतून त्या...
होणार नाहीं. कळावें त...

विश्वनाथ नागोसा

नो० नं० ४४१

पुरवणी:---आकोला वऱ्हाडसमाचार सोम...

नोटीस

रा. रा. गोविंदा व रायसींग कुनबी वानखडे राहणार किन्ही प्रगणे कारंजा ता० मुर्तिजापूर जि० अकोला यांस-
खालीं सही करणार यानकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मजला आज तारखेस असे समजले कीं आपण माझे मुलाचे नवळून दगाबाजी करून ...ऐवज करून घेतले तर तुमचा ... असल्या कारणानें ... तंटा न व्हावा ... ण्यांत आली आ... नोटीस पावल्यापा... आणून द्यावे ... वर कोर्ट ... पासून ... घेण्यात ...

हा अज्ञान असू... मातुश्री नामें भिम... करीत आहे. ओंकारसा व मी होतो. व एकत्र असलेल्या इस्टेटींत... रंजीव शंकरच्या व माझी चुलती बाई इच्या उदर निर्वाहाकरितां ओ... च्या वेळेसारखा दरमहा रुपये ९०... कारसा मेल्यापासून तारीख ९।७... ह्मणजे अधिक आषाढ वा ६ पा... ...देत गेलों परंतु अलिक... उपद्व्यापी मंडळींच्या... भिमाबाई वागत ... आह्मी पूर्वीप्रमाणें ... तयार ... रुपये पन्नास ... पासून कर्ज काढण्यास ... लोकांस कळविण्यांत ... कर्ज काढण्याचें मु... तिला कर्ज काढण्या... ...हीं. जो इजला तिचें ... अगर अज्ञानाचें नांवानें ... रकमेची आदाई अज्ञाना... होणार नाहीं. हें पक्कें सम... स्वतःचें जोखमीवर भिमाबाईचे व्यवहार करावा कळावें ... ता० १८-८-१२
सही
विश्वनाथ नागोसा ...
नो० नं० ४४०

...ता० अकोट इजकडून नोटीस देण्यात येते कीं ... मर्द राघोजी ...से दोघींनीं तुह्मास तारीख १२ माहे ...लई सन १९१० इसवी रोजीं कुलमु... ...त्यारपत्र करून देऊन तें रजिष्टर ...रींत खरे केलें व नोंदून दिलें आहे परंतु तुह्मी आतां माझे तर्फे काम मुळींच कोणत्याही कोर्टाचे अगर गांवांतील करूं ...ये केल्यास मजला कबूल नाहीं. तुह्मास नोटीस ...वले पासून तुमचे मुखत्यारपत्र ...द आहे कळावें ता० ६ आगष्ट सन ...१९१२ इ.
...० विठ्ठल लक्ष... तेल्हारा
...नि० खु०

नोटीस बेशमी गंगाभ...
...ई मर्द ओंकारसा ...
जि० बुलढाणे
विश्वनाथ नागोसा
देण्यांत येते कीं, तुम...
ओंकारसा हे आमचे चु...
एकत्र होतो. व हल्लींही
आहोंत तुह्मास शंकर ना...
आहे. त्याचे आपण सं...
ओंकारसा यानला आह्मी...
तून खानगी खर्चाकरि...
९० अक्षरी पन्नास दे...
मरणानंतर तुह्मांसही
पावेतों ह्मणजे अधिक
पावेतों दरमहा ९० प...
आहे. व पुढेंही
तयार आहों. परंतु हल्लीं
आणि उपद्व्यापी लोकांचे
आहांत त्याचे सल्यानें ...
९० पन्नास घेण्याचे न...
कर्ज वगैरे काढण्याचे
तरी आपणांस या नोटीस...
...ण्यांत येते कीं, आपण...
मुळीच कारण नाहीं.
कर्ज काढण्यास तुह्मांस
अधिकारही नाहीं. इत...
काढल्यास ते तुमचे ...
अज्ञानाचे इस्टेटींतून ...
होणार नाहीं. क...
...नि०
... ४४२

वक्ते आहेत. कोणत्याही विषयाच्या तात्विक [illegible] पेक्षां व्यवहारिक बाजूनें विचार [illegible]ण्याकडे त्यांच्या मनाची नेहमी प्रवृत्ति असते. तेव्हां नाट्यकलेच्या सुधारणेविषयीं कांहीं व्यावहारिक सूचना ते आपल्या भाषणांत करतील अशी श्रोत्यांची अपेक्षा होती. ही अपेक्षा त्यांचें भाषण ऐकून कितपत सफळ झाली याचा आज थोडासा विचार करणें आहे. प्रेक्षकांची रुचि व नाटकांची नीतिदृष्ट्या निर्दोष रचना यांचा अन्योन्य सापेक्ष संबंध आहे. दोन्हींची स्थिति आज चांगली नाहीं हें अलीकडे झालेल्या कित्येक नव्या नाटकांच्या रचनेवरून उघड दिसत आहे. ही स्थिति सुधारण्यास रा० अण्णासाहेबांनीं सुचविलेला उपाय कितपत शक्य आहे येवढाच प्रश्न आहे. रा० अण्णासाहेब ह्मणतात कीं कोणतीं नाटकें करावींत व तीं कशा रीतीनें करावींत हें ठरविणारी एक मध्यवर्ती सत्ता अथवा विद्वानांचा संघ निर्माण करावा व तिच्या मार्फतीनें सर्व गोष्टींचें नियंत्रण व्हावें. ही सूचना या पूर्वींही कित्येकांनीं नाट्यसंमेलनापुढें मांडली होती पण रा० अण्णासाहेबांसारख्या व्यवहारज्ञाकडून ती यंदा पुढें आलेली पाहून आह्मांला आश्चर्य वाटतें. आमच्या लोकांचा मनाची प्रवृत्ति व राहण्याची [illegible] हीं राहोच, पण इंग्लंडासारख्या सुधारलेल्या देशांतल्या नाट्यकलेचा इतिहाससुद्धां या सूचनेच्या विरुद्ध साक्ष देत आहे. केवळ द्रव्यार्जनाच्या पाठीस लागलेले नाटककार व रंगभूमीवर नाटकांचा प्रयोग करणाऱ्या नाटकमंडळ्या यांनीं प्रेक्षकांच्या रुचीला बिघडवून लोकांच्या नीतिमत्तेचा ऱ्हास [illegible] आरड आपल्या इकडे जरी अलीकडची आहे तरी विलायतेंत फार जुनी ह्मणजे कित्येक शतकांची आहे आणि तेथें नाटकग्रंथांचें व नाटकप्रयोगाचें नियंत्रण करणारी सत्ता ही निर्माण झालेली आहे. पण या सत्तेपासून काडी इतकें हित न होतां कांहीं कांहीं प्रसंगीं हास्यास्पद परिणाम घडून आले आहेत असें विलायतचीं पत्रें ह्मणत आहेत. विलायतेंत नाटकांचें नियंत्रण करणारी ही सत्ता सरकारनिर्मित होती. लोकांच्या नीतिमत्तेला विघातक असें नाटक रंगभूमीवर येऊं नये ह्मणून या सत्तेनें मंजूर केलेलीं तेवढींच नाटकें नाटकमंडळ्यांनीं करावीं असा कायदा सरकारनें केला होता. या कायद्याचा भंग करणारावर खटला करण्याचा अधिकारही सरकारनें या सत्तेला (परिक्षकाला) दिला होता. पण परिणाम काय झाला? अशा नियंत्रणामुळें नाटककारांचा बुद्धिप्रभाव मंद झाला; परीक्षकांची मंजूरी आडमार्गानें मिळविण्याच्या कलेला उत्तेजन मिळालें; नाटककार असंतुष्ट झाले आणि इतकें होऊन पुनः वाईट नाटकांचे प्रयोग रंगभूमीवर व्हावयाचे ते होऊं लागलेच! सरकारनियुक्त व अधिकारविशिष्ट अशा सत्तेच्या हातीं नाट्यकलेचें नियंत्रण दिल्याचा हा परिणाम! मग रा० अण्णासाहेब ह्मणतात त्याप्रमाणें लोकनियुक्त व अधिकारहीन अशा सत्तेला कोण विचारील आणि तिचा नाट्यकलेवर कितीसा परिणाम घडेल तें दिसतेंच आहे. रा० जोशी यांची कल्पना कितीशी व्यावहारिक आहे हें आपल्या इकडच्याच उदाहरणानें आपण पाहूं या. रा० कोल्हटकर व रा० खाडिलकर हे दोघेही नामांकित नाटककार आहेत. दोघेही विद्वान आहेत. तथापि दोघांच्याही नाटकांत—विशेषतः रा० खाडिलकरांच्या नाटकांत असे कित्येक प्रसंग आहेत कीं त्यांच्या संबंधानें कित्येक लोक जोरानें आक्षेप घेतात व दुसरे कित्येक तितक्याच जोरानें त्यांचें समर्थन करतात! अशा ठिकाणीं तुमची मध्यवर्ती सत्ता काय निकाल देणार? व तिनें दिलेला निकाल नाटकमंडळीनें मानिला नाहीं तर पुढें काय करावयाचें? दुसरी गोष्ट अशा मध्यवर्ती परीक्षक मंडळींत काम करण्यास कोणते विद्वान् तयार होतील हाही मोठा प्रश्न आहे. कारण या संस्थेची स्थिति फार नाजूक होईल. एकीकडून सरकार, दुसरीकडे नाटकलेखक व तिसरीकडून नाटकमंडळ्या या सर्वांना समाधानकारक वाटेल अशा रीतीनें काम करून दाखविण्याची धमक कोणाच्या अंगांत आहे? रा० खाडिलकराचें कीचकवध नाटक सरकारानें निषिद्ध ठरविण्या पूर्वीं तें जर या मध्यवर्ती सत्तेपुढें आलें असतें तर त्या सत्तेनेंही तें निषिद्ध ठरविलें असतें कीं नाहीं हा प्रश्नच आहे. रा० गडकरी यांच्या प्रेमसंन्यासांतला भ्रूणहत्येचा किंवा 'कमला' नाटकांतला नटीचा देखावा नीतिमत्तेची तरफदारी करणारांनीं कितीही निषिद्ध ठरविला तरी नीतिमत्तेचें उत्कृष्ट उदाहरण ह्मणून रा० अण्णासाहेबांनीं प्रशंसिलेली 'महाराष्ट्र नाटकमंडळी' हट्टानें [illegible] देखावा अद्यापि प्रेक्षकांपुढें मांडतेच आहे कीं नाहीं? सारांश, सक्तीनें नीतिमत्ता सुधारणेचे प्रयत्न ज्या प्रमाणें इतर बाबतींत फसले आहेत तसेच नाट्यकलेच्याही बाबतींत ते फसावयाचे हें ठरलें आहे. लोकांमध्यें शिक्षणाच्या द्वारें उच्च ध्येयाचें अनुशीलन जेव्हां वाढेल, तेव्हांच या गोष्टी साधतील. नाटकमंडळ्यांनीं स्वयंप्रेरणेनें एखादी सत्ता निर्माण करून हें साधावें ह्मणजे अशक्य गोष्टीला हात घालून स्वतःला उपहासास्पद करून घेणें आहे. नाट्यकलेच्या सुधारणेच्या कामीं अशा तात्विकदृष्ट्या निर्दोष पण अव्यावहारिक सूचना अगदीं निरर्थक होत.

पुरुष नटी कीं स्त्री नटी?

रा. अण्णा साहेबांच्या भाषणांतला दुसरा महत्वाचा मुद्दा ह्मणजे नाटकांत स्त्रियांचीं कामें पुरुषनटांनीं करावीं कीं स्त्रीनटांनी करावी हा आहे. स्त्रियांचीं कामें स्त्रियांनीं करावीं असा त्यांचा अभिप्राय आहे व हळूं हळूं कुलीन स्त्रियासुद्धां नटीचीं कामें करण्यास मिळूं लागतील असा त्यांना भरंवसा वाटत आहे. ही अर्थात् भविष्यकालची गोष्ट आहे व तो भविष्यकाळ फार लांबचा आहे हें आपल्या समाजाच्या सद्यःस्थितीवरून दिसतेंच आहे. स्त्रिया नाटकांत येऊन कामें करूं लागल्या ह्मणजे त्यापासून येवढा तरी सुपरिणाम होईल कीं हल्लीं स्त्री वेषधारी पुरुष फाजील शृंगार चेष्टा करतात त्याला बराचसा आळा बसेल. बंगाल्यांत जेथें स्त्रीनटीच नाटकांतली स्त्रियांचीं कामें करीत आहेत तेथें हा सुपरिणाम घडलेला आज प्रत्यक्ष दिसत आहे. येवढ्यापुरती रा. अण्णा साहेबांची ही सूचना आह्मांस पसंत आहे. पण या [illegible] दुसऱ्या ही कित्येक बाजूंनीं करावयास पाहिजे आहे.

आयरिश होमरूल बिल.

इतकें दिवस गाजत आलेलें आयरिश होमरूल बिल अखेर कॉमन्स सभेपुढें येऊन धडकलें. मुख्य प्रधान मि. ॲस्किथ यांचें भाषण नेहमीं सूत्रपद्धतीचें असतें; तथापि या बिलासंबंधानें त्यांनीं तीन तास अस्खलित भाषण केलें. एकोणीस वर्षांपूर्वीं मि. ग्लॅडस्टन यांनीं या बिलासंबंधानें केलेल्या प्रयत्नाच्या अखेरीपासून आज तागाइत आयर्लंडचीं कसकशीं स्थित्यंतरें होत गेलीं व त्या मानानें पूर्वींच्या बिलांत फेरबदल कसे करावे लागले तें त्यांनीं समजावून सांगितलें. ब्रिटिश साम्राज्याच्या मर्यादा दिवसें दिवस विस्तृत होत चालल्या आहेत व साम्राज्याच्या हितसंबंधाचे नवे नवे भानगडीचे प्रश्न पार्लमेंटाला सोडवावे लागत आहेत. अशावेळीं केवळ स्थानिक महत्त्वाच्या प्रश्नाचा विचार करून निकाल देण्यासाठीं आयर्लंडला स्थानिक पार्लमेंट देणें किती अवश्य झालें आहे तें त्यांनीं स्पष्टपणें दाखविलें. तसें करण्यांत शहाणपणाही आहे. कारण कीं आयर्लंडचे लोक ब्रिटिश अमलाखालचें मर्यादित स्वराज्य इतकीं वर्षें मागत असतां तें त्यांनां न देणें ह्मणजे त्यांची सहानुभूति घालवून बसणें आहे. शिवाय स्थानिक गोष्टींत निकाल देणाराला स्थानिक गोष्टींचें पूर्ण ज्ञान लागतें. तें एकट्या पार्लमेंटाला एकंदर ब्रिटिश साम्राज्याबद्दल असणें शक्य नाहीं. सध्याच्या प्रधान मंडळानें पूर्वींच्या होमरूल बिलांत कांहीं फेरफार करून जें नवें बिल आणिलें आहे त्याचीं मुख्य मुख्य कलमें अशीं आहेत—ब्रिटिश सरकारचें स्वामित्व आयर्लंडनें कबूल केलें पाहिजे; अर्थात ब्रिटिश पार्लमेंटाची सत्ता वरिष्ठ राहील. धर्मस्वातंत्र्य अबाधित राहील; आयर्लंडमध्यें ब्रिटीश सरकारनें नेमिलेल्या मुख्य अधिकाऱ्याला वाटेल तें बिल नामंजूर करण्याचा किंवा तहकूब ठेवण्याचा अधिकार असेल. आयर्लंडचा राज्यकारभार सेनेट नांवाच्या एका संस्थेच्या हातीं राहील. या सेनेटमध्यें चाळीस सभासद असतील व ते सगळे सरकार नेमील. याशिवाय आयर्लंडच्या कामन्स सभेंत १६४ सभासद राहतील. त्यांतले ५९ सभासद निवडून देण्याचा अधिकार अलस्टर परगण्याला असेल. याशिवाय लंडनच्या ब्रिटिश पार्लमेंटांत एक लक्ष वस्तीला १. याप्रमाणें एकंदर ४२ आयरिश सभासद असतील. हीं सगळीं कलमें खुद्द आयरिश नॅशनॅलिस्ट पक्षाला कबूल आहेत. पण ब्रिटिश पार्लमेंटांतल्या युनियनिस्ट पक्षाचे पुढारी कांहीं तरी खुसपट काढून सध्याच्या प्रधानमंडळाला नावें ठेवीत आहेत. या पुढाऱ्यांचीं भाषणें वाचलीं ह्मणजे ब्रिटिश मुत्सद्यांच्या मनाच्या समतोलपणाविषयींचा जो लौकिक आह्मी आजपर्यंत ऐकत आलों तो 'दूरतः पर्वताः रम्याः' असा वाटतो. सध्याच्या प्रधानमंडळानें मतदारांशीं कपट, लबाडी, फसवणूक केली आहे, देशाशीं द्रोह केला आहे, आयरिश लोकांच्या डोळ्यांत धूळ फेकली आहे, आयरिश नॅशनॅलिस्ट नाकांत वेसण घालून नेतात तिकडे हे बैलोबा जातात, अशा प्रकारच्या [illegible] शब्दांनीं युनियनिस्ट पक्षाचे वक्ते व पत्रें प्रधानमंडळाची संभावना करीत आहेत! आमच्या इकडे सुरतेच्या कांग्रेसचे वेळीं जो अत्याचार कित्येक वक्त्यांनीं व लेखकांनीं केला तो यापुढें कांहींच नव्हता. 'शेषं कोपेन पूरयेत्' या महावाक्याचा जप युनियनिस्ट पक्षानें सध्याचे काळीं केलेला दिसतो. हा पक्ष जितका जितका अनावर होतो तितकी अधिक शांतता लिबरल पक्षाचे पुढारी धारण करीत आहे! यांतच त्या पक्षाच्या दृढतेचें बीज आहे असें आह्मांस वाटतें.

देवी टोचविण्याची सक्ती

बंगाल्यांत एका आयुर्वेदीय कविराजानें [वैद्यानें] आपल्या मुलाला देवी टोंचण्याचें नाकबूल केल्यावरून मागें त्याला दोनदां दंड झाला होता, या खेपेला तिसऱ्यांदा त्यानें तोच गुन्हा केल्यावरून त्याला दोन आठवडे पर्यंत सरकारचा सक्तीचा पाहुणचार घ्यावा लागला अशी बातमी आली आहे. ही बातमी खरी असल्यास मोठी चमत्कारिक ह्मटली पाहिजे. देवी टोचविण्याची पद्धति सगळ्या पाश्चात्य शास्त्रज्ञांना सुद्धां संमत नाहीं; आणि खुद्द विलायतेंत [illegible] दसपटीनें अधिक आहे तेथें सुद्धां देवी टोचण्याची सक्ती कायदा करीत नाहीं, मग अगदींच भिन्न अशा पौरस्त्य कल्पनाच्या वातावरणांत वाढलेल्या आणि अज्ञानात रुळलेल्या समाजाच्या एका माणसाला तो आपल्या विवेक शक्तीला जागृत राहून पाश्चात्य शास्त्रज्ञाच्या शोधाचा प्रयोग आपल्या मुलाबाळांवर करूं देत नाहीं येवढ्यासाठीं कायद्यानें कारागृहाची वाट दाखवावी हा प्रकार किती शोचनीय ह्मटला पाहिजे! अशा रीतीनें कायद्याचा बाऊ दाखवून देवी टोचण्याचा अनुभव प्रत्येक प्रांतांत पांचचारशें माणसां संबंधानें घेण्याचा प्रसंग आला तर लोकांत किती असंतोष माजेल याचा सरकारानें कांहीं विचार केला आहे काय? ता० ३ एप्रिल रोजीं या विषयासंबंधानें कॉमन्स सभेंत विचारलेल्या प्रश्नास मि० मॉंटेग यांनीं जें उत्तर दिलें त्यावरून देवी टोचण्याच्या बाबतींतली कायद्याची सक्ती कमी करण्याचा लार्ड क्रू यांचा विचार दिसत नाहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे.

रेलवे आणि देशी माल.

संयुक्त प्रांताची औद्योगिक परिषद मि० सिल्व्हर नांवाच्या एका युरोपियन व्यापाऱ्याचे अध्यक्षत्वाखालीं नुकतीच भरली होती. या अध्यक्षांनीं आपल्या भाषणात अनेक गोष्टी निर्भिडपणें सांगितल्या. त्यांतील मुख्य ह्मणजे हिंदुस्थानांतल्या रेल्वे कंपन्या देशी

कारखान्यांत तयार होणाऱ्या मालाचे ने-आण करण्याचे दर भारी ठेऊन देशी उद्योगधंद्याचे पाय मोडतात हा होय. त्यांनीं रेल्वे कंपन्यावरला हा आरोप पुराव्यासह शाबीत केला. ते ह्मणाले कीं दिल्लीहून कलकत्ता जितक्या अंतरावर आहे त्यांच्या निम्यानेंही कानपूर लांब नसतां दिल्लीहून कलकत्त्याला कच्चीं कातडीं दर मणास ५ आणे ३ पैच्या दरानें कंपन्या नेतात; पण तीच माल कानपुराला न्यावयाचा झाला तर ९ आणे ८ पै मागतात! कानपुरास कातडीं कमावण्याचे देशी कारखाने आहेत हें सर्वांना श्रुत आहे. हा आरोप रेल्वे कंपन्यावर आजपर्यंत अनेकवेळां करण्यांत आला असतां त्याला समाधानकारक उत्तर कोणाकडूनही देण्यात आलें नाहीं ही गोष्ट ध्यानांत ठेवण्याजोगी आहे. दुकानदाराला आपल्या मालाबद्दल हवी ती किंमत मागण्याचा अधिकार आहे, अमक्या मालाची इतकी व तमक्या मालाची ज्यास्ती कां असें कोणी ह्मणण्याचें कारण नाहीं, तसें रेल्वे कंपन्यांनीं आपल्या सोयीप्रमाणें ठेवलेल्या दरांत खोडी काढण्याचा यत्न करणें मूर्खपणाचें आहे असा कोटिक्रम स्टेटस्‌मनसारखे आंग्लोइंडियनपत्रकर्ते करीत आहेत. पण रेल्वे कंपन्यांना सरकारच्या तिजोरींतून अर्थात लोकांच्या पैशांतून व्याजाची हमी मिळत असते व कांहीं रेल्वे कंपन्या तर हिंदुस्थानसरकारच्या मालकीच्या झालेल्या आहेत तेव्हां मालकानें आपल्या गमास्त्याला 'तूं अमका व्यवहार आमच्या नुकसानीचा अगर उघड उघड अन्यायाचा कां केला?' असें विचारणें हाही या पत्रकर्त्यांच्या मतें मूर्खपणाच समजला जाईल काय?

कर्मठ कोण?

कर्मठ (ऑर्थोडॉक्स) आणि सुधारक (रिफॉर्मर) हे दोन शब्द अलीकडे बरींच वर्षें वर्तमानपत्रांच्या वाचकांचे परिचयाचे झाले आहेत. पण खरा कर्मठ कोण या प्रश्नाचें उत्तर गेल्या आठवड्यात एका पारशी शाळेच्या बक्षीस समारंभाचे वेळीं सर फेरोजशहा मेथा यांनीं दिलें तसें आजपर्यंत कोणी दिलें नव्हतें. ते ह्मणाले—'पुष्कळ लोक आजकाल स्वतास कर्मठ अथवा पुराणमताभिमानी ह्मणवितात, आणि लांब लांब जिभा काढून कर्मठपणाच्या गोष्टी करतात; पण त्यांच्या आचरणांत मात्र जुनेंपणा कोठें दिसत नाहीं. मी अशांतला कर्मठ नाहीं. त्याचप्रमाणें कित्येक लोक भोळ्या समजुती व संस्कार यांचा वित्ता वडिलांपासून आला तसा अंधपणानें मिरवितात. अशारीतीनें आपल्या विचारशक्तीचा गुदमारा करून आचारण करणें हा खरा कर्मठपणा नव्हे. तर आपल्या धर्माचीं अत्यंत अवश्यक व मूलभूत तत्वें कोणतीं आहेत त्यांचा शोध करून तीं आपल्या आचरणांत आणणें हा खरा कर्मठपणा होय. अशा कर्मठपणाबद्दल कोणाही माणसाला मोठा अभिमान वाटला पाहिजे.' खरें आहे.

आर्य धर्म परिषद्

आर्यसमाजाच्या येथील शाखेच्या आश्रयाखालीं ही परिषद् गेल्या शुक्रवार पासून समाजाच्या मंदिरांत भरत असतें. श्री. स्वामी नित्यानंदजी यांनीं सांगितल्या प्रमाणें हा 'ज्ञानयज्ञ' आहे आणि सार्वजनिक व्याख्यानें, भजन इत्यादिकांनीं ही पंडित मंडळी लोकामध्यें धर्मजागृतीचें कार्य उत्कृष्ट प्रकारें करीत आहे. सकाळीं ६ ते १० व सायंकाळीं ५ ते १० पर्यंत असे सरासरी ८ तास दररोज ईश्वरसंशोधनाकडे, आत्मप्रचितीकडे व धर्मबुद्धि जागृत करण्याकडे खर्च होत असतात. प्रो. बाळकृष्णजी, कविरत्न अखिलानंदजी इत्यादि बहुश्रुत विद्वान लोक आपापल्या परीनें आर्यधर्माची महती लोकांच्या मनावर बिम्बवीत आहेत. यंदाच्या परिषदेचा आजचा चतुर्थ दीन आहे तेव्हां सर्व धर्माच्या लोकांनीं येथील ज्ञानयज्ञाचा हाविर्भाग घेऊन स्वतांस पुनीत करण्याची संधि दवडूं नये. आर्यसमाजवाल्याचे आह्मी धन्यवाद गातो आणि त्यांनीं हा परिषदेचा योग आमच्या नगरींत आणिला याबद्दल आह्मी त्यांचे ऋणी आहों. आर्यसमाजाचे संस्थापक कै० श्री. स्वामी दयानंद सरस्वती यानीं आरंभिलेल्या सत्कृतीचीं पुण्यफळें लोकाचा उत्साह, वीरश्री व धर्मप्रवृत्ती यांच्या द्वारा निदर्शनास येत आहेत हें पाहून परम आल्हाद वाटतो.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— वादळ सटतें, विजा चमकतात व कचित विरळ स्थळीं अल्प पाऊसही पडला या फेरफारामुळें उष्मा अधीक होतो. रोगराई नाहीं.

लेफ० जे हार्वर्टसन सिव्हिल सर्जन, यवतमाळ हे कासाली वैद्यक संस्थेंत विद्याभ्यासा करितां जात असून त्यांच्या जागीं वाशिमचे असि० सर्जन रा० रा० गिरीजा शंकर यांस वाशिमाहून बढतीवर पाठविलें.

रा० रा० काशीनाथ श्रीराम जठार यांस बुलडाण्यास डिपुटी कमिशनर नेमण्यांत आलें. आणि रा० रा० आर हामिल्टन यांस लांड रेकार्डचे डायरेक्टरचे असिस्टंट नेमण्यांत आलें.

रा० रा० एस० वाटरसन असि० कमिशनर यांस खामगांवास सबडिव्हिजनल माजिस्ट्रेट नेमण्यांत आले.

रा० रा० बालकृष्ण शामराव फारासखानेवाला मुनसफ, बुलढाणा यांस मेहकर कोटावर बदलण्यांत आलें. आणि रा. गोपीनाथ दामोदर कोतवाल एल० एल० बी० यांस बुलढाण्यास मुनसफ नेमण्यांत आलें.

रा० रा० मनसब अली खान पोलीस इन्स्पेक्टर यांस उमरावतीस नेमून रा० रा० लालसिंग इन्स्पेक्टर यांस मंडाळा येथे बदललें.

बाबू रामलाल ओव्हरसिअर खामगांव यांस भंडाऱ्यास बदलून त्यांच्या जागीं रा० रा० एस० सुब्बा नायडू यांस खामगांवास नेमिलें,

पुढील सोमवारपासून नागपुरास डिपार्टमेंटल परीक्षा सुरू होतील.

मंगरूळपीर येथील तालुका बोर्डाचे व्हाईसचेअरमनचे जागीं रा० रा० बाबू जयाकिशोरलाल राहणार मसोला यांस नेमल्या कारणामुळें पुष्कळ जणांस त्यांच्या संबंधाने अभिमान वाटतो. यांचे आजे व चुलते हे पोलिस इन्स्पेक्टरच्या कामीं प्रसिद्धीस आलेले होते.

पत्रव्यवहार.

मु० वणी ता० १३।४।१९१२.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यास:- वि० वि० आपल्या येत्या अंकात खालील चार ओळीस जागा द्याल अशी आशा आहे.

हवामान— हल्लीं उष्मा जास्त भासत आहे त्यांत मधून मधून अभ्रें येऊन जास्त भर टाकीत आहेत. सार्वजनिक आरोग्य समाधान कारक आहे. येथील उन्हाळा आकोल्याच्या उन्हाळ्या सारखाच कडक आहे.

दौरा— गेला आठवडा येथील लोकांस फारच आनंदाचा गेला. या आठवड्यांत या जिल्ह्याचे लोकप्रिय डेपुटी कमिशनर जनाब, नबाब मोईनुद्दिन खान साहेब यांचा दौरा येथें आला. साहेब बहादुराचा येथें दहा दिवस मुक्काम होता. या मदतींत त्यानीं येथील सर्व शाळा व सरकारी आफिसें तपासलीं. हे दहा दिवस येथील लोकास उत्सवाच्या दिवसाप्रमाणें आनंदात गेले. ता० ६ रोजीं सायंकाळीं येथील नेटीव जनरल लायब्ररीतर्फे साहेब बहादुरांस पानसुपारी व फ्रुटपार्टी देण्यांत आली. दुसरे दिवशीं ता० ७।४।१२ रोजीं येथील प्रसिद्ध जमीनदार रावबहादूर विठ्ठल पुरुषोत्तम पुराणीक याचे येथें पानसुपारीचा थाटाचा समारंभ झाला. साहेब बहादूर फारच लोकप्रिय आहेत. यांच्या सारखे दयाळू, मनमिळाऊ व सर्व जातींचा सारखा अभिमान बाळगणारे न्यायी अधिकारी क्वचित् दृष्टीस पडतात. असे चांगले आफीसर [illegible] जिल्ह्यास मिळाले, हे आह्मां लोकांचे [illegible] समजलें पाहिजे. परमेश्वर त्यांस याच जिल्ह्याचे जागेवर कायम करो व त्यांची दिवसेंदिवस ज्यास्त बढती होत जावो. अशी प्रार्थना आहे. साहेबस्वारी आज येथून तालुक्यांत गेली आहे. परंतु उन्हाळा कडक झाल्यामुळें लवकरच ते परत फिरतील असें दिसतें.

सॅनेटरी कमेटी— या महिन्याच्या पाहिल्या तारखे पासून शहरचे आरोग्य व सफाई राखण्या करितां सॅनेटरी कमिटीची योजना झाली आहे. हे स्तुत्य कार्य आहे. परंतु लोकांवर कराचे जबर ओझे बसलें अशी सर्वत्र कुरकुर ऐकू येते. कळावे ही विनंती.

आपला

एक "ग्रामस्थ"

नोटीस

वि० सबजज्ज साहेब बहादूर अकोला यांचे कोर्ट:—

सक्सेशन सर्टिफिकेट नं० ७ सन १९१२

सक्सेशन सर्टिफिकेट मिळण्याचा अर्ज—

अर्जदार

द्वारकानाथ गणेश देशमुख आकोला.

सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येते कीं अर्जदार यानें सक्सेशन सर्टिफिकेट मिळण्याबद्दल दिलेला अर्ज आमचे कोर्टांत तारीख ६-५-१२ रोजीं नेमिला आहे. तरी त्या तारखेस ज्यांची कांहीं तक्रार असेल त्यानें सकाळीं १० वाजतां आमचें कोर्टांत हजर व्हावें. तसें न केल्यास पुढें कोणत्याच प्रकारची तक्रार ऐकली जाणार नाहीं कळावें ता० १८-४-१२ इसवी.

सही

JANKIPRASAD.

सबजज्ज आकोला.

नो० नं० २०६

नोटीस

नोटीस बेशमी हिरजी राणा भाटे रा० ताजनापेठ आकोला बोंदरीबाजार ता० जि० मजकूर. यांस—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यात येते कीं गेल्या दिपवाळीचे नंतर तुह्मीं व आह्मी समाईक मालकींचे सरकीचे दुकान येथील बोंद्री बाजारात सुरू केलें यांतील नफ्यात तुमचा १२ आणे व माझा ४ आण्याचा हिस्सा होता. आपण दोघांनीं अशारीतीनें व्यापार चालविल्यावर एक तिसरा मनुष्य नामे श्रावण वल्द जैराम तेली ह्यानें आपणा मध्यें भागिदार होण्याची इच्छा दाखविल्यावरून आपण त्यास ५ ॥ ४ पैचा हिस्सा देऊन आपले सर्वांचे हिस्से सारखे करून घेतले. पुढे आपले मनांत वहीम येऊन आपण मालाची आफरा तफर करण्यास सुरूवात केली व दुकानांतील ४ बोजे रुई खान बहादुरचे जिनांत नेऊन ठेवलीं. या बोजासंबंधीं मी आपणास विचारले असता आपण बोजे विकल्याचे मला सांगितले व हीच गोष्ट पंचासमक्ष विचारली असतां आपण बोजे विकले नसल्याचे कळविले यावरून आपल्या वर्तनाबद्दल आपला मला संशय येऊन मी आपणास हिशेब विचारू लागलो असतां आपण मला पंचासमक्ष शिवीगाळ करून वहिखातं सर्व हिसकावून घेतले. या वेळेस दुकानांत अंदाजा ४०० रुपये किंमतीचा माल होता तरी या नोटीसीनें आपणास कळविण्यांत येते कीं ही नोटीस पावल्या पासून ४ दिवसाचे आंत या दुकानचा जमाखर्च दाखवून नफ्याची जी रकम असेल तीची तिसऱ्या हिस्याप्रमाणें तडजोड करून टाकावी असे न केल्यास मजला कायदेशीर मार्ग घ्यावा लागेल आणि आपणास या नोटीसीसुद्धां सर्व खर्च भरून द्यावा लागेल. कळावे.

सही

सिताराम किसन तेली राहणार

आकोला द. खु

नो० नं० २०७

नोटीस

नोटीस बेशमी महादेव किसन अ० पा० करणार भिमाई भ्रतार किसन इंगळे रा० चांदूर बिस्वा ता० मलकापूर जि० बुलढाणा इस:–

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस ५।३।१२ चे नोटिशीचें उत्तर

१ आपण दुसऱ्याचे सल्लेनें, नीट विचार न करितां मला नोटीस दिली, तींत तुह्मीं लिहिले कीं, "तुमचें मुखत्यार पत्र रद्द केलें आहे" आमचे मुखत्यारपत्र ता० १२-१०९ चें असून तुह्मी तारिख १२-८-१.० चें मुखत्यारपत्र रद्द केलें आहे. हें मुखत्यारपत्र कोणतें आहे हें माझ्या स्मरणांत नाहीं.

२ आपण लिहिता कीं, तुह्मी आसाम्यांस फंदफितूर देतां, आणि आपणांस बुडविण्याचे विचारात असून, माझे विरुद्ध वागतां हें अगदीं खोटें लिहिलें आहे. त्यामुळें माझे व आपलें शिरींत असलेल्या असाम्यांस माझे विषयीं अविश्वास उत्पन्न झाला आहे. त्याबद्दल तुमचेवर अब्रूनुकसानीबद्दल काम कां चालवूं नये. याचें योग्य कारण दाखवावें.

३ परंतु आजपावेतों, जेवढे दावे कोर्टांत झाले, त्यां सर्वांत मी व आपण वादी (मालक) असून हिस्सेदारही आहोंत जे कांहीं निकाल झाले आहेत, ते तुमचे व माझे विचाराशिवाय मुळींच झाले नाहींत व जितका असाम्यांचा वसूल आला. तो माझे, हिस्यासुद्धां तुमचे जवळच आहे. व कांहीं पैसे तुमचे गुमास्ते येकोबा चंद्रभान यांचे जवळ आहे.

४ तुमचे हिश्याचें काम करण्याबद्दल मजला दरसाल ६०० रुपये प्रमाणें साल ठरविलें होतें तरी नौकरीचे मुरूं तारखेपासून आजपावेतों, पगाराबद्दल, काहींच पैसे मजला मिळालें नाहींत. पगाराबद्दल मी आपणांस बरेचवेळां मागणी केली असतां आपण सांगितलें कीं, सर्व असाम्यांचा निकाल झाल्यावर तुमचे मालकीचे नात्यानें, जो हिस्सा आहे तो काढून देऊन माझे हिश्यास असलेल्या रुपयांतून मी तुमचे पगाराची जी रक्कम होईल ती तुह्मांस काढून देईन.

५ कोर्टांत दावे सुरूं झाल्यापासून आपले सर्व प्रकारचे कागदपत्र तुमचे दुसरे मुखत्यार येकोबा चंद्रभान यांचे जवळ आहेत. आमचे जवळ कागदपत्र मुळींच नाहींत. ज्यावेळीं कागदपत्रांचे काम पडत असें, त्यावेळी तितके पुरे कागदपत्र त्यांचे जवळून मागून घेऊन जात असे व काम करीत असे.

६ दुसरे कांहीं असाम्यांचे दस्तऐवजावरून फिर्यादी करणे होत्या त्याबद्दल आपणास खर्चाकरितां हिश्याप्रमाणें रुपये मागितले. परंतु आपण सांगितलें कीं, "माझा हात फार अडचणींत आहे" माझे जवळ पैसे नाहींत, जर दस्तऐवज मुदतीचे बाहेर गेले. तरी तुमचे हिश्याचे रुपये मी भरून देईन. वरून मी तुमचे भरंवशावर राहिलो. दस्तऐवज मुदतीचे बाहेर गेलें, त्यामुळे माझे बरेंच नुकसान झालें. त्याचा हिशेब करून माझे नुकसानीची रक्कम मजला द्यावी व त्याबद्दल माझी पावती घ्यावी. तसे न केल्यास आपलेवर कोर्टांत दावा करून नोटिशीचे खर्चासुद्धा रुपये भरून घेतले जातील कळावे ता. ११-४-१२ इ.

सही

गणु सदाशिव ईंगळे दस्तुर

नो. नं. १९२

नोटीस

बेशमी गणपत वल्लद जानजी कुणबी राहणार आरसुड तालुके आकोट जिल्हा आकोला व जानजी वल्लद नरसु कुणबी रा० आरसुड तालुके आकोट जिल्हा आकोला. माझा नवरा गणपत वल्लद जानजी व सासरा जानजी वल्लद नरसु या दोघांस खालीं सही करणार अशी नोटीस देते कीं माझे लग्न झाल्यास सूमारे १८ वर्षे झाली तेव्हांपासून मी तुमचे घरीं रहात होते. परंतु अलीकडे ४।५ वर्षें तुह्मी मजला वागवित नाहीं ह्मणून मी आपले भावाचे घरीं मुलासुद्धां रहात आहे परंतु तुह्मी मजला आपले घरीं नेले नाहीं. व मला व माझे मुलाचा पोटगीखर्च दिला नाहीं. व माझा नवरा वेडा आहे असें तुह्मीं (जानजी वल्लद नरसु कुणबी) ह्मणतां तरीसुद्धां मी तुमचेकडेस राहण्यास तयार आहे परंतु तुह्मी मजला नेत नाहीं करितां ही नोटीस पोहोचल्यापासून १५ दिवसांचे आंत माझा व मुलाचा पोटगीखर्च दरसाल ७५ पांच वर्षाचा खर्च रुपये ३७५ आणून द्यावे व फारकतीही द्यावी या प्रमाणें न केल्यास हीं नोटीस फारकती समजली जाईल. व मग तुमचा नवरे पणाचा कांहीं एक हक्क राहणार नाहीं. या नोटीशीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल ही नोटीस दिली.

सही

मुक्ती मर्द गणपत कुणबी रा० तळेगांवडोल ता० आकोट जि० खुद्द हातची बांगडी.

नो० नं० १९३

नोटीस

नोटीस बेशमी गिरजी मर्द नरसु मजरे रा० केळीवेळी हल्लीं वस्ती बेळगांव इस. मी खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मौजे केळीवेळी येथील शेत स. न. २६ व स.न- ३२ याचे खाते तुझ्या नांवांनीं असून त्यातील एकद्वितिअंश हिस्सा माझा आहे व. एकद्वितिअंश तुझा आहे. शेत सारा मी निम्मे देत असून निम्याची म्हणजे खरेदी एकद्वितिअंश ची आहे. तर आतां मला मोजणी झाल्यांपासून असें समजले कीं माझा हिस्सा तुझ्या हिश्यापेक्षां कमी आहे व तो बरोबर करण्याकरितां मी तुला मागें एक दोन वेळां म्हटले असतां तूं मनावर न घेतां माझा हिस्सा बरोबर करून देत नाहीस. तर आतां या नोटीशीनें कळवितो कीं ही नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसाचें आंत मौजे केळीवेळी येथील पाटील पटवारी व पंच मिळून माझा हिस्सा मला बरोबर करून द्यावा न केल्यास रीतीप्रमाणें तजवीज केली जाईल कळावे ता. १०-४-१२

सही.

मारोती चींधाजी बाटे दस्तुर

नो० नं० १९४

नोटीस

नोटीस बेशमी ईब्राईम वा॥ कादरभाई बोहोरी रा. जळगांव तालुके मजकुर. यास. मी खाली सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुम्ही माझे पासून तारीख १५-३-१२ ईसवी रोजीं मौजे टाकळश्वर येथील शेत सर्वे नंबर २४ येकर १९ गुंठे १५ आकार रुपये ४४ याचे खाते माझे नांवानें असून मौजे काजगांव येथील शेत सर्वे नंबर ६५ आकार रुपये ३० येकर १२ गुंठे ३ खाते रामकृष्ण कोन्हारकर याचे नांवाने असून यातील तीन एक अंश हिस्सा आहे असे शेत माझे पासून गहाणखत करून घेतले आहे त्यागहाणखताचे रुपये मजला मुळींच मिळालें नाहीं तुह्मी मजला थापा देऊन रजिस्टर करून घेतले सदर्हू गहाणखतातील शेते माझे ताब्यांत नसून माझी बहिण धोंडाबाई इचे ताब्यांत आहे माझा ताबा मुळींच नाहीं. तुमचे विश्वासावर करून दिलें आहे. भरणा मुळींच दिला नाहीं करितां कळविलें आहे कळावें. ता० १२ ४-१२ इ०

सही

त्रिंबक नारायण शेलगांवकर रा० पिंपळगांव काळ्याचे द० खु०

नो० नं० १९५

नोटीस

नोटीस बेशमी नथु वा॥ बापु पाटील राहणार बरणगांव व इतर शेट सावकार यांस:–

मी खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मी तुह्मांस माझा नवरा मेल्यानंतर माझ्या जिनगीची अफरातफर होऊं नये ह्मणून मी तुह्मांस कुलमुखत्यारपत्र दिलें होतें व आपण जेव्हां पासून काम पाहात आहां तेव्हांपासून मला कांहींच माझ्या देवघेवीचा व इस्टेटीचा व जमिनीच्या मालाचा हिशेब दाखविला नाहीं. व तुह्मी माझ्या इस्टेटीचा अफरातफर केला आहे व तुह्मास हिशेब मागितला असता तुह्मी मला हिशेब मुळीच देत नाहीं व तुह्मी माझी मालकीची जमीन आपण मला न विचारतां गहाण दिली आहे. ते मला मुळीच माहीत नाहीं. तर आता या नोटीशीने कळवितो कीं तुह्मी माझी जमीन जी गहाण दिली आहे. ते बातल असे व ही नोटीस पावल्यापासून ८ दिवसाचे आंत माझी इस्टेट व जमिनच्या पैशाचा व देवघेवाचा हिशेब द्यावा हिशेब न दिल्यास रीतीप्रमाणे व्यवस्था केली जाईल व तुह्मास ही नोटीस पावल्यापासून तुमचे कुलमुखत्यारपत्र रद्द केलें आहे तर आता माझ्या पश्चात मला विचारल्याखेरीज शेट सावकार व असामी व माझ्या इस्टेटीचा व देवघेवीचा आपण कोणत्याच तऱ्हेनें व्यवहार करूं नये. केल्यास ते बातल असे कळावे ता. ११-४-१२ इ.

सही

अमृता मर्द रामु गव्हाळ रा. हिंगणे ता. मलकापूर इचे हातची नि. बांगडी असे

नो. नं. १९६

नोटीस

नोटीस बेशमी रजबअली वा॥ कादरभाई बोहेरी रा० जळगांव तालुका मजकूर यांस:–

मी खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुह्मी माझे पासून तारीख ४-१-१२ व तारीख ६-२-१२ इसवी रोजीं मौजे ठाकरश्वर येथील शेत सर्वे नंबर २४ येकर १९ गुंठे १५ आकार रुपये ४४ याचें खाते माझे नांवानें असून मौजे काजगांव येथील शेत सर्वे नंबर ६५ येकर १२ गुंठे ०३ आकार रुपये ३० याचे खाते रामकृष्ण कोन्हारकर याचे नांवाचें असून यातील त्रितीयांश हिस्सा आहे असे शेत माझे पासून गहाणखत करून घेतले. आहे. त्या गहाणखताचे रुपये मजला मुळींच मिळाले नाहीं. तुह्मी मजला थाप देऊन रजिस्टर करून घेतलें सदर्हू गहाणखतांतील शेते माझे ताब्यांत नसून माझी बहिण धोंडाबाई इचे ताब्यांत आहे माझा ताबा मुळींच नाहीं तुमचे विश्वासावर करून दिले आहे भरणा मुळींच दिला नाहीं करितां कळविलें आहे कळावें ता. १२-४-१२ इ.

सही

त्रींबक नारायण शेलगावकर रा० पिंपळगांव काळ्याचे द० खु०

नो. नं. १९७

नोटीस.

नोटीस बेशमी रामचंद्र वल्लद मोतीरामसा रंगारी राहणार वरणगांव ता० भुसावळ जि० खानदेश यांस:––

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तूं माझा गंधर्वाचा नवरा असून मजला गंधर्व लागून सरासरी बारा वर्षें झाली व तुमचे घरीं पांच वर्षें राहिली व आज सरासरी सात वर्षें झाली तुह्मी मजला टाकून दिले आहे. तेव्हांपासून मी आपले बापाचें घरीं आहे व तुमचे पोटची एक मुलगी नऊ ९ वर्षाची आहे माझा बाप गरीब असल्यामुळें मला तीन रुपये महिन्या प्रमाणें सावकाराचे २५० रुपये व मुलीचे लग्नाबद्दल १५० रुपये एकंदर ४०० रुपये कर्ज झाले आहे. तर ही नोटीस पावतांच आठ दिवसांचे आंत कर्ज देऊन मला घेऊन जावे मी येण्यास तयार आहे. अगर आपण नेत नसल्यास मला फारकती द्यावी आठ दिवसांत आपले कडून कांहींच निकाल न लागल्यास हीच नोटीस फारकती समजून मी दुसरा घरठाव करीन व मग माझेवर व माझे गंधर्वाचे नवऱ्यावर कोणतेही प्रकारचा हक्क चालणार नाहीं कळावें.

तारीख १२।४।१२ सही

झुमकाई मर्द रामचंद्र चोखे रंगारी राहणार नांदूरा खुर्द तालुका मलकापूर जि० आंगठा

नो० नं० १९८

नोटीस

नोटीस बेशमी रा. सुरजमल व राममुक[illegible] राहणार कुटासे ता. आकोट यांस:—
खालीं सह्या करणार रा. कुटासे ता. आकोट [illegible]जकडून नोटिशीच उत्तर देण्यांत येतें कीं, [illegible]ची नोटीस ता. ४।४।१२ रोजीं पावली [illegible]चें उत्तर खालीं लिहिल्या प्रमाणें.

१ तुह्मी दिलेली नोटीस वाचून पाहतां [illegible] नोटीस फार चुकीची आहे, कारण तुह्मी [illegible]णतां सवदा झाला, परंतु जो सवदा झाल[illegible] आहे. तो खरा प्रकार तुह्मी मुळींच [illegible]हिला नाहीं, त्यांत कपास खंडी २६ चा [स]वदा संवत १९६८ फाल्गुन शुद्ध ३ ला [प]ाऊन चैत्र शुद्ध ३ ता. २१।३।१२ पावेतों [म]ापून न्यावा असा करार होता, व तुह्मी दिलेले नोटिशींतही स्वदस्तुर कबुल करतां परंतु मी तुह्मास चैत्र शुद्ध ३ पावेतो [प]ुष्कळ वेळ माप मागितले असतां दिलें नाहीं.

२ दुसरा सवदा तुह्मी दामाजी मोरे कु[टा]सेकर कुणबी यांची कपाशी खंडी ९ [द]र खंडीस रु ७५ प्रमाणें घेतला तो सवदा परभारे आह्मास तुह्मी रु. ७७ प्रमाणे विकला. व माप परभारे दामाजीचे घरीं, घ्यावें. त्याप्रमाणें मी माप घेण्यास गेलों असतां दामाजीनीं माप दिलें नाहीं, व तुह्मास-झटले असतां तुह्मीही माप दिले नाहीं. व माझे पश्चांत तुह्मी माप घेऊन सदर्हू कापुस आकोट येथें नेऊन विकला. त्यांत माझे नुकसान दर खंडीस रुपये ६ प्रमाणें रु. ५४ नुकसान झाले, व मी तुह्मास कपाशीचें सवद्याबद्दल झटले असतां मजला कबुल केले कीं, त्या मोण्याचें सवद्याचे मुदतींत पिंपळोद येथील शेतांतील खंडी ९ कापुस बीयाचा देतो. त्याप्रमाणें तोही कापुस दिला नाहीं.

३ तुमचा झालेला २५ खंडी कपाशीचा सवदा मापून नेण्याकारितां मी तुमचे दुकानावर ५।६ वेळां आलों परंतु भाव थोडा जास्त वाढल्यामुळे कपाशीचें माप न देतां आज देऊं उद्या देऊं असें चाळविलें. व तुह्मी माप न दिल्यामुळें आमचे दर खंडीस रु. ४ प्रमाणें रुपये १०० चे नुकसान झाले व आह्मी या कपाशीचीं बीजाईची सरकी काढून विकणार होतो.

४ आपण गव्हाचे सवद्यासंबंधीं लिहिले त्याप्रमाणें आह्मी तुमचे गहू घेतले नसून राधावल्लभ रामचंद्र या दुकानचे गहू घेतले. त्यानें आह्मास मापून दिले किंवा न दिले. व त्या संबंधाने काय काय देवघेव झाली ते तुह्मास मुळींच माहीत नसावे, असें तुमचे लेखी नोटिशीवरून दिसते. जरी आमचेकडे गव्हाचे रुपये असते तर नोटिशींत आंकडा आला असता, यावरून दिसतें कीं, गव्हाचा मुळींच सवदा नाहीं.

५ तुह्मी दिलेली नोटीस एकंदर सर्व खोटी आहे, कारण तुह्मी उभयतां या सालां तच व्यापार करण्यास निघाले, असें अनुमास दिसते. आम्ही निदान १० वर्षे झाली असतील व्यापार करीत आहोंत तरी कोणाचेंहि बांधा न होता खुषीने मापे दिली व रुपयेहि दिल्या त्यांत कोणाची कधीं मापाची तक्रार आली नाहीं. अशा बद्दल सर्व दुकानदार व संभावित लोक सुद्धां सांगतील.

येणेंप्रमाणें कारणें ध्यानीं आणून तुह्मी दिलेली नोटीस खोटी आहे असें ठरवून आमचे झालेलें नुकसानी बद्दल रु. १५४ ही नोटीस पावल्या तारखे पासून आठ दिवसाचे आंत आणून देऊन आमची पावती घ्यावी. तसें न केल्यास तुमचे मालकाचें नांव बदनाम होईल. सवदा तुमचा नसून दुकानचा सवदा आहे. तुम्हास कोणी ओळखीत नाहीं, मालकांचे नावांवर हा सर्व सवदा केला आहे तरी मालकास दोष आणू नये. आम्हीच तुमचेवर दावा करीत होतों परंतु तुम्ही गांवांत तडजोड संबंधानी घाट घातला असे असतां आम्हास खोटी नोटीस दिली तर आता वरील मुदतीप्रमाणें व्यवस्था करून रुपये देऊन आमची पावती घ्यावी नाहींपेक्षां योग्य कोर्टांत दावा आणावा लागेल. व कोर्ट खर्च व या नोटिशीचा खर्च तुम्हास द्यावा लागेल. या नोटिशीची प्रसिद्धी होण्या करितां ४ संभावित लोकांना निराळे अंक दिले आहेत. ता. ११।४।१२ इ. द. केशव

सह्या

केशव मारुती देशमुख मुक्काम कुटासे

सिताराम जानजी देशमुख मु. कुटासे.

नो० नं० १९९

नोटीस.

बेशमी नवरा भोनाजी वल्द पुर्णाजी कुणबी व दीर नामदेव पूर्णाजी कुणबी राहणार सोमठाणें तालुके आकोला यांस:—-
खालीं सही करणार अशी नोटीस देतें की भोनाजी हा माझा नवरा आहे. व नामदेव हा माझा जेष्ठ दीर आहे. माझे लग्न झाल्यास सुमारें २० वर्षे झालीं नंतर मी तुमचे घरीं १० वर्षे राहिले व त्या नंतर आज पर्यंत १० वर्षें मी माझे मुलासुद्धां आपल्या भावाच्या घरीं राहात आहे. ह्या मुदतींत आपण मजला आपले घरीं नेले नाहीं व माझा पोटगी-खर्च तोही दिला नाहीं. तसेच फारकती मागितली असतां तीही दिली नाहीं व माझा नवरा भोनाजी वल्द पुर्णाजी हा पांसा आहे असे माझा दीर नामदेव वल्द पुर्णाजी हा ह्मणतो तरी तुह्मांस मजला व माझे मुलाला सांभाळणें नसल्यास आमचा १० वर्षांचा पोटगीखर्च दरसाल ७५ रुपये प्रमाणें रुपये ७५० ही नोटीस पोहचल्या पासून १५ दिवसांचे आंत आणून द्यावे व मजला सांभाळणें नसल्यास फारकतीही द्यावी ह्या प्रमाणें न केल्यास हीच नोटीस फारकती समजून मी दुसरा घरठाव करीन. मग तुमचा नवरेपणाचा हक्क राहणार नाहीं. व या नोटीशीचा खर्चही द्यावा लागेल ही नोटीस दिली तारीख १२।४।१२ इसवी.

सही

कौतीक मर्द भोनाजी कुणबी राहणार तळेगांवडोले तालुके अकोट निशानी खुद हातची बांगडी.

नो० नं० २००

नोटीस

नोटीस बेशमी—- मारुती रामकृष्ण रा० धनज बुजरुख ता० मुर्तीजापूर यांस:—
खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं माझे दुकानासंबंधी कोर्टीत हाजर राहून काम चालवीणें या बद्दल तुह्मास मी जनरल मुक्त्यारपत्र दिले होतें त्या संबंधानें तुमचे पाशी कोर्टाचे कागदपत्र तुह्मी नोकर राहिले दिवसां-पासून तुमचेच पाशी आहेत तुह्मी साल मजकूर ह्मणजे संवत १९६८ चे कार्तीक शुद्ध १ पासून नोकरी सोडून घरी बसला आहात करितां तुह्मास नोटीस देण्यांत येते कीं या नोटीशीनें तुह्मास दिलेले मुक्त्यारपत्र मी रद्द केलें आहे करितां तुमचेपाशी जे कागदपत्र आहेत ते व जी रक्कम तुह्मी कोर्ट खर्चाकरितां उचलली त्या रकमेचा हिशोब असे नोटीस पावल्यापासून १५ दिवसांचें आंत कागदपत्र आणून देऊन हिशोब समजून द्यावा आणि माझी पावती घ्यावी आणि तुह्मास असे कळविण्यांत येते कीं तुह्मी नोकरी सोडल्या पासून आमचे नांवावर कोणते कांहीं कृत्य केल्यास त्याचा मी जबाबदार नाहीं व तुमचेपाशी हुकूमनामे जे तयार आहेत ते मजला समजून न दिल्यामुळें त्याची मुदत गेल्यास ती जोखीम तुमचेवर आहे तसे प्रकारचे नुकसान झाल्यास तुमचे पासून भरून घेतलें जाईल या नोटिशीप्रमाणें तुह्मी निकाल न केल्यास मजला रीतीप्रमाणें तजवीज करणें भाग आहे हे तुह्मास कळावें. तारीख १०।४।१२ इ०

सही

हेमराज कचरदास मारवाडी धनज बु०
पो० धनजबुजरुख ता०
मुर्तीजापूर द० खु०

नो० नं० २०१

नोटीस

नोटीस बेशमी पुरुषोतम वामन सिंदेकर व आत्माराम शिताराम देशपांडे राहणार अकोट ता० मजकूर

यांस:-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं. तुह्मी आपली शेती मजला पूर्वी वहितीस दिली होती त्या बद्दल तुमचा सर्व निकाल झाल्यावर पुन्हा पुढें येणारे सन १३२२ फसली साला-करितां तुह्मी आपली शेती मजला वहाण्यास देण्याचे कबुल करून त्याचे खर्चाकरितां रुपये १८८८६८६ देऊं असें तुह्मी मजला मागून मजपासून रोखा ता० १३-४-१२ इ० रोजीं लिहून घेतला आणि सांगितले कीं आतां शेती देत नाहीं. व रुपयेही देत नाही. व रोखा परत मागितला ताही देत नाहीं. करितां नोटीशीनें कळवितो कीं ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत रुपये १८८८६ पै ६ मजला रोख द्यावे. नाहींतर माझा पुरजा परत द्यावा. असें आपणांत न केल्यास मी रीतीप्रमाणें काम चालवीन व खर्च भरून घेईन. व रोखा तुमचे जवळ राहिल्यास त्याबद्दल मजवर तुमची फिर्याद वगैरे चालणार नाहीं. रोखा रद्द आहे. कायतो निकाल करावा. कळावें ता० १५-४-१२ इ०

सही

मारुती व० झींगाजी निशानी हातची.

नो० नं० २०२

जाहिरात

मौजे धनज बुजरुख व इतर ठिकाणचे साहूसावकार यांस:—
खालीं सही करणार याजकडून कळविण्यांत येते कीं माझें दुकानचा नोकर मुखत्यार रा० मारुती रामकृष्ण राहणार धनज बुजरुख ता० मुर्तीजापूर यानें माझी नोकरी सोडल्यामुळें मी त्यास कामासंबंधी मुखत्यारपत्र दिलेले रद्द केलें आहे. करितां माझे नांवावर सदर्हू इसमाशीं कोणीही कोणतेही प्रकारची देवघेव करूं नये केल्यास त्याची जबाबदारी मजवर नाहीं हे जाहीर होणें सर्वांस कळावें. तारीख १०।४।१२ इ०

सही

हेमराज कचरदास मारवाडी
धनज द० खु०

नो० नं० २०३

नोटीस

नोटीस बेशमी—- सीताराम व० नारायण काळे कुळवी रा० तेल्हारे ता० अकोट

यांस:....

मी खालीं सही करणार ईजकडून कळविण्यांत येत कीं मी तुमची लग्नाची बायको असून आजमास २० वर्षें पावेतों एके ठिकाणीं राहून संसार केला थोडे दिवसांपासून संतती होत नसल्यामुळें मजला तुह्मी व तुमची आईसह मारहाण करून घराबाहेर काढून देऊन २-३ दिवस अन्न वगैरे खाण्या पिण्यास दिलें नाहीं. तसाच त्रास सहन करून दिवस काढले व दिवसानुदिवस फारच तकलीफ देऊ लागल्यामुळें माझा भाऊ गोविंदा यांस निरोप पाठवून माझा भाऊ घेण्यास आल्यावरून तुह्मी माझे भावा बरोबर मजला पाठवून दिले. त्याप्रमाणें मी गेलें व ५ वर्षांपासून मजला घेण्यास एक दिवस सुद्धां आला नाहीं. माझे भाऊ घरचें फार गरीब असून मी अन्नवस्त्राकरितां ५० सालाप्रमाणें पांच वर्षांचें २५० रु० सावकाराचे कर्ज काढून खाल्लें. व एक दोन वेळां माझे भावानें तुमचे घरीं मजला आणून घातले असून वागवीत नाहीं. घराबाहेर काढून दिले करितां नोटिशीनें कळविण्यांत येते कीं नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांचे आंत सावकाराचे कर्ज देऊन मजला घेऊन जावें. तसें न केल्यास फारकती द्यावी. फारकती न दिल्यास हीच नोटीस फारकती समजून दुसरा घरठाव करीन मग तुमचा नवरेपणाचा हक्क राहणार नाहीं सावकाराचे पैसे न दिल्यास कोर्टांत दावा काणून कोर्ट खर्च नोटिशीचा खर्च तुम्हापासून घेतला जाईल. कळावें. तारीख १३-४-१२ इ०

सही

तुळशी मर्द सीताराम इचे हातची निशाणी बांगडी.

नो० नं० २०४

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिव आश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें.

Registered No.

वऱ्हाडसमाचार

Berar Samachar

वर्ष] आकोला—सोमवार तारीख २९ माहे एप्रील सन १९१२ ई० [अंक १७

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवा द. हां. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशींचें दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः- गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील नंतर येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल

जाहिरात

मुंबई व्यंकिची सेव्हिंग व्यांक.

ह्या बँकेंत खाली दिलेल्या अटींवर ठेवी ठेविता येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर यांच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील आणि तो पैसा त्यापैकीं एकास अ वा जास्त इसमांस अगत्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यास काढतां येईल.

व्याज दर साल दर शेंकडा तीन रुपयाप्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ठ शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजार.वरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं. नियमाच्या प्रती बँकेंत अर्ज केला असतां मिळताल.

मुंबई व्यांक
आकोला ९।९।०९ } G. A. Phillips.
एजंट
नं १

मुंबइ बँकचें सोनें.

मुंबई बँकचा छाप असलेल्या उत्तम कमाच्या सोन्याच्या चिपा मुंबई बँकच्या आकोले व उमरावती येथील ऑफिसांत विकत मिळतील. गिऱ्हाइकानें जास्त माहिती करितां बँकेंत तपास करावा.

एका चिपचें वजन २९$\frac{3}{5}$ तोळे असतें. साधारण भाव वऱ्हाड समाचार वर्तमानपत्रांत बाजारभाव ह्या सदराखालीं सांपडेल.

मुंबई बँक
आकोला २१.९.१० } G. A. Phillips.
एजंट
नो० नं० २

चांदीचीं भांडीं.

सचोटीचें दुकान.

आमचे दुकानीं शुद्ध चिनई चांदीचीं सर्व प्रकारचीं सुबक व घाटदार भांडीं विक्रीस तयार असतात, माल काळजीपूर्वक वक्तशीर व्ही. पी. नें पाठवूं. मालाच खरेपणाबद्दल जोखिमदार राहूं. एकवार अनुभव घ्यावा.

पुरुषोत्तम रामचंद्र वैशंपायन.
३ आदितवारपेठ, नासिक
श्री राधावल्लभाजयांत

वर्षफल ।

हमारे पास सिर्फ १ पोस्टकार्ड पर किसी फल वा फुल का नाम लिख भेजो हम आप के एक वर्ष का सुख, दुःख लोभ, हानि जीवन मरण, रोग, सन्तान तरक्की, मौकूफी, व्यापार में किस वस्तु स लाभ होगा दिसावरी काम में कैसा लाभ होगा और जो महीना हानिकारक उस का उपाय महीनेवार वर्षफल व्ही० पी० द्वारा ७। रुपये में भज देंगे. हमारे यहां जन्म पत्रादि उत्तमोत्तम बनते है अनेक प्रशंसा पत्र मौजुद हैं, विशेष परिचय के अर्थ ८॥ आना का टिकट भेज कर सूचीपत्र मंगा लीजीये.

मिलने का पत्ताः—
गोस्वामी राधामोहन शर्म्मा
नं ४ चित्तीखाना आगरा.

नोटीस

सर्वत्र लोकांस या नोटिशीचे द्वारें जाहीर करण्यांत येत आहे कीं जनाब चीफ कमिशनर साहेब बहादूर मध्यप्रांत यांच्या जुडाशियल डिपार्टमेंट नोटिफिकेशन नंबर १६०२ तारीख १५ मेंबर १९११ यांत प्रसिद्ध झाल्याप्रमाणें दिवाणी कोर्टांनीं निकाल केलेल्या मिसलांची व्यवस्था रक्षण व नाश या संबंधानें नोटिफिकेशन नंबर ३५६२ ता० २६ मार्च सन १९०६ मध्यें जे नियम प्रसिद्ध केले गेले आहेत त्या नियमानुसार ता० २६ मार्च १९०६ चे पूर्वींचे सर्व नियम रद्द समजले जाऊन पूर्वींच्या जुन्या मिसलांची व्यवस्था केली जाईल करितां सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं ज्यांनीं ज्यांनीं जुन्या मिसलामध्यें महत्वाचे कागद दाखल केले असतील ते परत घेण्या करितां ता० १ मे सन १९१२ चे आंत आमचे कोर्टांत अर्ज दाखल करून आपले कागद परत घेऊन जावें असें न केल्यास सदरहू कागदांचा नवीन नियमाप्रमाणें नाश केला जाईल. कळावें.

अकोला
ता० १७ जानेवारी १९१२ इ.

A. D. Barr.
डिस्ट्रिक्ट व सेशनजज्ज
नो० नं० ४४ पश्चिम वऱ्हाड

खात्रीचीं औषधें विक्रीस तयार.

जोगळेकर आणि कंपनी लिमिटेड आकोला.

यांचें दुकानीं जोगळेकर आणि कंपनी यांनीं तयार केलेलीं खात्रीलायक व सशास्त्र औषधें विक्रीकरितां तयार आहेत तरी ग्राहकांनीं अनुभव घेऊन खात्री करून घ्यावी.

सूतशेखर	दर तोळा	५
चंद्रपुटी प्रवाळ	”	२॥
सूर्यपुटी प्रवाळ	”	२
अग्निपुटी प्रवाळ	”	१
नागाच्या गोळ्या	”	२
महायोगिराज गुग्गुळ	”	७
खोकल्याच्या गोळ्या	”	२
पोलादभस्म	”	३
लक्ष्मी विलास	”	१५
त्रिभुवन किर्ती	”	२
श्वास कुठार	”	७
सुवर्णमालनीवसंत	”	६॥
लघुमालनीवसंत	”	२
समिर पन्नग	”	५
रससिंदुर	”	३
चंद्रोदय		१५
हिंगाष्टक चुर्ण	बाटली	८=
डोळ्यांचें औषध	”	
मोठी	”	।=
लहान	”	-।
लिनिमेंट आयोडिन	”	॥
टि. आयोडिन	”	।=
महावातास्त्र तेल	”	
मोठी	”	॥≡
मध्यम	”	।-॥
लहान	”	८≡
उसांचा शिर्का	”	।≡
मध बाटली.		
मोठी	”	।=
लहान	”	८=॥
पिनसावर तेल	”	॥
ग्लिसराईन बाटली.		८≡
गजकर्ण अर्क	”	।=
गजकर्ण मलम	”	८≡॥
शंखद्राव.	तोळा	॥
कुंचल्यादि वटी	”	॥
हिंगणबेटाचे तेल	”	८=
नारायण चुर्ण	”	८=
इच्छाभेदी जुलाब उतन		८>
गृहणी कपाट	तोळा	२॥
मौक्तिक शुक्ति	”	२
शितोपला चुर्ण	”	•=
चोपचिन्यादी चुर्ण		
आम वातावर चुर्ण	”	८=

येणेंप्रमाणें औषधें विक्रीस तयार आहेत.
ता. १।१।१२
जोगळेकर आणि कंपनी लि.
नो० नं० २१ आकोला.

Notice

Under Rule 48 of the Rules made by the Honorable the Resident Hyderabad under the Berar Municipal Law and Commissioners letter No 3867 dated 25th June 1906.

Is hereby given that the Municipal Committee of Basim have resolved at their Special Meeting held on 29th March 1912 to revise the rules in Part II (Meat Markets of the Rules sanctioned in C. P. Gazette Notification No 835 dated 17th November 1906, as follows:—

(1) The words "with the sanction of the Deputy Commissioner" in Rule I to be deleted.

(2) The following new rules to be added after rule I:

2. No meat shall be sold or exposed for sale for human consumption in a place which is not set apart for the purpose by the Committee, and no person shall be entitled to sell without taking out a license from the Committee.
3. Any person applying for a license to sell meat sh[illegible] pay a fee of annas eight per annum for the original license, and annas tow for a duplicate thereof in case the original is lost.
4. No meat shall knowingly be sold or exposed for sale within the Municipal limits unless the animal has been slaughtered in the place fixed by the Committee for the slaughter of animals,

and the present rules. 2 to 8 in part II of the rules above referred to be renumbered as 5, 6, 7, 8. 9, 10 and 11 respectively.

Any person objecting to the revision of the rules as proposed may submit his objection in writing to the Committee within 30 days from publication of this Notice 11th April 1912.

W. G. Slaney
Chairman
Municipal Committee
Basim.

No N. 208

वळवाचे पाऊस.

कांहीं ठिकाणीं वळवाचे पाऊस पडतांच जमीनी नांगरण्याची वहिवाट असते. तेव्हां आतां लवकरच वळवाच्या पावसास सुरवात होईल. त्या करितां आमच्या **लोखंडी नांगराची** आतांच मागणी करा म्हणजे तुम्हास **नांगर** वेळेवर पोचून तुमचा फायदा होईल. विशेष माहितीसाठीं आमचा क्याटलाग नंबर " ब " मागवा.

किर्लोस्करबंधु.
पोष्ट किर्लोस्करवाडी (सं० औंध जिल्हा सातारा).

नो० नं० १९०

आकोला- वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २९ माहे एप्रिल

वऱ्हाडसमाचार.

वैशाख शुद्ध १३ शके १८३४ परिधावी

पात्रापात्रतेचा विचार.

आयर्लंडला होमरूल अथवा स्वराज्य देण्याच्या विरुद्ध असलेल्या पक्षाचा कोटिक्रम अगदींच पोचट आहे. आयर्लंडचे लोक स्वराज्य चालविण्यास लायक नाहींत हा त्यांचा पहिला मुद्दा आहे. यावर असें सांगण्यांत येतें कीं आयर्लंडला पूर्वी स्वतंत्र पार्लमेंट होतें, पण त्यावेळीं जो बरा वाईट कारभार त्या पार्लमेंटनें केला तो युनियन पार्लमेंटच्या अमलाखालीं आयर्लंड असतांना झालेल्या कारभाराहून कमी प्रतीचा होता असें ह्मणण्यास इतिहासांत कांहीं आधार नाहीं. कित्येक आक्षेपक असेंही ह्मणतात कीं आयर्लंड ब्रिटिश अंमलाचा शत्रु आहे. त्याला उद्या स्वराज्याचे मर्यादित अधिकार जर दिले तर तो पूर्णपणें स्वतंत्र होण्याची खटपट करील. याही आक्षेपांत कांहीं अर्थ नाहीं. कारण कीं आयरिश लोक इंग्रजांचें शत्रुत्व करतात असें घटकाभर मानिलें तरी त्यांना स्वतःचें हित कळत आहे. ज्यां त्यांनीं इंग्रजी अंमल झुगारून दिला तरी परचक्रापासून आपल्या देशाचें संरक्षण करण्याचें साधन जें आरमार तें त्यांचेजवळ नसल्यामुळें मिळविलेलें स्वातंत्र्य आपणांस फार दिवस लाभणार नाहीं, आपण इंग्रजी अंमलाखालीं आहों तेच सुरक्षित आहों येवढें त्यांना कळत आहे. अर्थात इंग्रजी छत्र झुगारून देऊन स्वतःचा नाश करून घेण्यास आयरिश लोक कधींच तयार व्हावयाचे नाहींत. दुसरी गोष्ट, आयरिश लोकांना होमरूल दिल्यानें त्यांच्या मनांतरी इंग्रजांविषयींची अढी न वाढतां उलट कमी होईल याला उत्कृष्ट प्रमाण ह्मणजे बोअर लोकांचें उदाहरण आहे. बोअर लोकांनीं दक्षिण आफ्रिकेंत लढाईचे वेळीं इंग्रजांना कमें जर्जर केलें होतें, पण तेच लोक स्वतंत्र पार्लमेंटची चालविण्याची जबाबदारी अंगावर येऊन पडतांच ब्रिटिश राज्याचे दोस्त-उत्तम राजनिष्ठ ब्रिटिश नागरिक कसे बनले आहेच तें सर्वांना श्रुत आहेत सारांश, आयरिश लोकांविषयीं नसत्या शंका घेऊन होमरूल बिलाला विरोध करणाराची दृष्टि फार संकुचित आहे. ती विस्तृत करून त्यांनीं या बिलाला पुष्टी दिल्यास ब्रिटिश राष्ट्राची मजबुती, व इभ्रत वाढेल, आणि त्याच्या उदारपणाविषयींच्या लौकिकांतही भर पडेल.

इंग्लंड, रशिया, आणि पर्शिया.

पर्शियाच्या बाबतींत इंग्लंड व रशिया दोन राष्ट्रांमध्यें त्यांच्या वकिलांमार्फत झा-लेला पत्रव्यवहार ... तें केला आहे. ... (क रशियानें पर्शिया ... हळूं हळूं आपलें ... तत व्याचा प्रयत्न ... रशियाची ...

प्रक ... पानें रूटरनें प्रसिद्ध ... खु ... असें दिसतें कीं ... वे ... इराण] देशांत जें ... चीं ... पुढें पुढें टाक-हाता त्याविषयीं इंग्लंडनें कान उघाडणी केली. मूळ ... भाषा बरबर वाचणारास त्यांचे खरे हेतु कधीं कळणार नाहीं, पण भाषेच्या अंतर्भागांत शिरून त्यांचे विचार हुडकून बाहेर काढावे लागतात. रशियानें लोमाविट्र हाऊा अन्यायानें केलेलें कृत्य इंग्लंडनें मुकाट्यानें पाहणें हें असंमतनीय आहे असें स्पष्टपणें जरी पत्रांत कोठें ह्मटलें नसलें तरी गोडगोड आणि मित्रत्वाच्या औपचारिक शब्दयोजनेच्या आंत वरील अर्थ गर्भित आहे. इराणांत इंग्लंडचें जें नुकसान झालें आहे त्यापेक्षां रशियाचें झालेलें नुकसान कांहीं अधिक नाहीं असें सांगून आणि त्या नुकसानीची भरपाई करून घेण्याच्या रशियाच्या मार्गांतहीं ब्रिटिश सरकारचे वकील सर एडवर्ड ग्रे यांनीं आपली नापसंती व्यक्त केली आहे. इटलीनें ट्रिपोलींत जो डाव मांडला आहे तोच डाव इराणांत रशियाला मांडूं देण्यास ब्रिटिश राष्ट्र तयार नाहीं असें या पत्रव्यवहारावरून उघड दिसतें.

देशी वाङ्मयाची अभिवृद्धि.

नुकतेंच बडोदे येथें झालेल्या गुजराथ साहित्यपरिषदेच्या अधिवेशनाचे वेळीं तेथील महाराज श्री. सर सयाजीराव गायकवाड यांनीं एक उत्कृष्ट भाषण केलें. हें भाषण त्यांच्या नेहमींच्या भाषणांप्रमाणें कळकळीच्या सद्विचारांनीं परिप्लुत होतें. आपण देशी वाङ्मयाच्या अभिवृद्धीसाठीं परकीय भाषें-तून गुजराथी व मराठी भाषेंत उत्तमोत्तम ग्रंथांचीं भाषांतरें करविण्याकरितां दोन लक्ष रुपये काढून ठेविले असून त्या रकमेच्या व्याजांतून असे भाषांतकाराचे ग्रंथ काढण्याचा आपला विचार आहे असें त्यांनीं कळविलें. श्री महाराज गायकवाड यांची देशी भाषेविषयींची कळकळ सुप्रसिद्ध आहे. बडोद्यास भरलेल्या महाराष्ट्र साहित्यसंमेलनाचे प्रसंगीं त्यांनीं असेंच कळकळीचें भाषण करून मुलांचें शिक्षण देशीभाषेच्या द्वारें होणें योग्य आहे असें मत प्रतिपादिलें होतें. तसेंच त्यांनीं राष्ट्रकथामाला, व ज्ञानमंजूषा नांवाच्या दोन पुस्तकमाला अतिशय द्रव्य खर्च करून तयार करविल्या होत्या हें ही महाराष्ट्र वाचक विसरले नसतीलच. महाराजांच्या इच्छेनुरूप आतां नवी एखादी पुस्तकमाला लवकरच तयार होऊन मराठी वाङ्मयाची दैना अंशतः तरी दूर करण्यास समर्थ होवो असें आह्मी इच्छितों.

महाराजास विनंति.

येथें मागच्या अनुभवावरून श्री. महाराजांस एक सावधगिरीची सूचना करण्याचें आह्मी धाडस करतों, तिचा योग्य विचार व्हावा अशी आमची प्रार्थना आहे. लोकांत ज्ञानाचा व उत्तमोत्तम विचारांचा प्रसार व्हावा ही महाराजांची इच्छा व ती सफळ होण्या-साठीं द्रव्य खर्च करण्याची बुद्धि या दोन गोष्टी महाराजांचे ठायीं प्रशंसनीय आहेत यांत शंका नाहीं. तथापि काय कारण असेल तें असो, ती त्यांची इच्छा 'राष्ट्रकथामाला' या पुस्तकांनीं सफळ झाली नाहीं असें ह्मणणें भाग आहे. सदर ग्रंथ लिहवितांना लेखकांची निवड अगोदर योग्य प्रकारें झाली नाहीं; आणि दुसरी गोष्ट महाराष्ट्रवाचकांच्या प्रकृतीच्या मानानें त्यांना पचतील असें वाङ्मयखाद्य त्यांच्यापुढें वाढावयास पाहिजे होतें तें झालें नाहीं. आमच्या लोकांत इतिहास वाचनाची अभिरुचि उत्पन्न करण्यास उत्तम उपाय ह्मणजे निरनिराळया देशांचे इतिहास थोडक्यांत चटकदार रीतीनें लिहावयास पाहिजे होते. पण तयार झालेलीं पुस्तकें अगडबंब! रूक्ष व इंग्रजीचें निवळ भाषांतर अशीं तयार झाल्यामुळें व त्यांची छपाई, बांधणी वगैरे बाह्यस्वरूप ही चित्ताकर्षक न झाल्यामुळें ही पुस्तकमाला फारच थोडयांचें वाचनांत आली असेल. हा त्यावेळचा अनुभव लक्षांत घेऊन महाराजसाहेब आतां आपलें धोरण बदलतील आणि महाराष्ट्रांतल्या नाणावलेल्या लेखकांकडून विषयविवेचनाच्या आणि भाषा-शैलीच्या अशा दोन्ही बाजूनीं चित्ताकर्षक असे ग्रंथ लिहवून ते निर्णयसागरासारख्या छापखान्यांत छापवितील तर महाराष्ट्रवाचकांकडून त्यांचा उत्सुकतेनें आदर होऊन महाराजांचा स्तुत्य हेतु तडीस जाईल.

ग्रामपंचायतीचा प्रचार

संयुक्त प्रदेशांत लवकरच ग्रामपंचायतींचा प्रचार पुनः सुरू करण्याचा तेथील सरकारचा विचार ठरला आहे असें कळतें. अनुभव पाहण्यासाठीं प्रथम एकदोन जिल्हा बोर्डांच्या मार्फत पंचायत कमिट्या स्थापन करावयाच्या आहेत, व आरोग्यासाठीं या कमिट्यांच्या स्वाधीन कांहीं रकम सरकार करणार आहे. विचार फार चांगला आहे आणि अनुभव यशस्वी व्हावा हीच सर्वांची इच्छा आहे. या कामीं यश येण्याला कमिटींतल्या सभासदांच्या अंगचा उत्साह, कळकळ, व पात्रता या तीन गोष्टींची जितकी अवश्यकता आहे तितकीच सरकारी अधिकाऱ्यांचे हातून या कमिट्यांविषयीं घडणारें वर्तन हीही तितकीच महत्वाची गोष्ट आहे हें विसरतां नये. सरकारी अधिकाऱ्यांनीं कमिटीचे कामांत हात न घालतां त्यांना स्वेच्छेनें काम करण्याची पूर्ण मुभा द्यावी व जेथें चुकेल तेथें फार तर आपल्या सल्ल्याचा फायदा द्यावा, पण एकंदरीनें सहानुभूतिपर वर्तन ठेवावें असें झाल्यास प्रयोग यशस्वी न होण्याची भीती बाळगावयास नको. मुख्य रहस्य सहानुभूति हेंच आहे. आह्मांला भरंवसा आहे कीं सर जेम्स मेस्टन साहेबांच्या अंगचा सहानुभूतीचा गुण त्यांच्या सहवासानें इतर अधिकाऱ्यांच्याही ठायीं संचार करील व ग्रामपंचायतीचा हा प्रयोग यशस्वी होईल.

सरकीचें तेल.

आमचा वऱ्हाडप्रांत कापशीचें आगर आहे. पण ज्या मानानें आमचे लोक शेतकीकडे लक्ष देत आले आहेत त्या मानानें औद्योगिक प्रगतीकडे लक्ष न दिल्यामुळें ते मागें पडले आहेत. अशा स्थितींत अलीकडे कांहीं सुशिक्षित लोक या गोष्टीकडे लक्ष देत आहेत हें पाहून त्यांचें अभिनंदन करावें असें आह्मांस वाटतें. आजपर्यंत कापसाच्या सरकीचा उपयोग आमच्या इकडे गुरांना खाण्यास घालण्याकडेसच होत असे. याच्या पलीकडे त्यांचा कांहीं उपयोग करतां येण्यासारखा आहे ही कल्पनाच आमचे लोकांस नव्हती. अलीकडे कित्येक वर्षांपासून पाश्चात्य लोक इकडून सरकी नेऊन तिचें तेल काढूं लागले किंवा सरकीपासून लोणी तयार करूं लागले व त्यापासून त्यांना चांगली किफायत होते असें आह्मीं ऐकलें, तेव्हां तेल काढण्याची गिरणी येथल्यायेथेंच कां स्थापन होऊं नये असें आह्मां लोकांस वाटून कांहीं सुशिक्षित गृहस्थांच्या खटपटीनें येथें सरकीचें तेल काढणारी गिरणी स्थापन झाली आहे. या तेलाचा उपयोग माणसांच्या अन्नव्यवहारांत उत्तम रीतीनें होऊं शकतो असें थोड्या दिवसांच्या अनुभवावरून कळून आलें तेव्हां या कारखान्याच्या मालकांनीं आतां आपला माल मुंबई पुण्याकडेही पाठविला आहे. सध्याच्या महर्घतेच्या काळांत गोरगरीबांना तूप खाण्याला मिळणें दुरापस्त झालें आहे. अशा वेळीं त्याच्या इतकाच पौष्टिक, निर्भेळ आरोग्यकारक आणि स्वस्त असा सरकीच्या तेलासारखा पदार्थ मिळणें हा मोठा भाग्याचीच गोष्ट ह्मटली पाहिजे. पण तूपाऐवजीं सरकीच्या तेलाचा उपयोग करण्यांत एक मोठी अडचण आहे. तिचा विचार कारखानदारांनीं करावा व एखाद्या शास्त्रज्ञ करवीं सदर अडचण दूर करावी येवढ्याच हेतूनें सदर अडचणीचा उल्लेख आह्मी येथें करीत आहों. कारखान्यांत तयार होणाऱ्या मालांत कांहीं तरी खोड काढावी ह्मणून नव्हे तर मालांत सुधारणा होऊन आमच्या अकोला शहराचें नांव या नव्या उद्योगासंबंधानें सर्वतोमुखीं व्हावें अशा हेतूनें ही सूचना आह्मी करीत आहों. कोंकणांत व मुंबईच्या जवळ नारळ पुष्कळ होतात. अर्थात खोबऱ्याचें ताजें तेल तिकडील गोरगरीब तुपा ऐवजीं खातात. खानदेशांत कांहीं ठिकाणीं निखळ तिळाचें ताजें तेल उत्तम मिळतें आणि तेथील लोक ते तुपासारखेंच मोठ्या आवडीनें खातात. तसें सरकीच्या तेलासंबंधानें होण्याला एक अडचण ही आहे कीं खोबऱ्याच्या किंवा तिळाच्या तेलाला शुद्ध करण्याचें कारण पडत नाहीं. तीं जात्याच शुद्ध असतात. पण सरकीच्या तेलाचें तसें नाहीं. तें शुद्ध केल्याखेरीज खाण्याचे कामीं वापरण्यापासून आंतड्यांना इजा होण्याचा व पचनक्रिया बिघडण्याचा संभव आहे. सरकीच्या तेलाचा पिंवळसर रंग जाऊन त्याला पांढरा ग्लिसेरीनसारखा किंवा पाण्यासारखा रंग येईल तेव्हां तें शुद्ध समजावें. पिंवळसर रंग हा गोसीपोल नांवाचें जें द्रव्य

त्यांत असतें त्याचा असतो. हें द्रव्य काढून टाकून सरकीचें तेल शुद्ध करण्याची अमेरिकन शास्त्रज्ञांची खटपट चालली आहे. हा पिंवळसर रंग गेला नाहीं तोंपर्यंत तें तेल अशुद्ध व ह्मणून शरीरास अपायकारक समजलें पाहिजे. या तेलाचा उपयोग पाहिजे तर साबण तयार करण्याचे कारखान्यांत करावा पण खाण्याचे कामीं सहसा करूं नये. आमची खात्री आहे कीं हा अशुद्धता काढून टाकण्याचे कामीं कारखानदार अधिक लक्ष पुरवितील व एखादा अमेरिकन शास्त्रज्ञ आणवून त्याच्यापासून शुद्धी करण्याची पद्धति शिकतील तर आमच्या येथें तयार होणारें सरकीचें तेल पुणें मुंबईकडे पाठविण्याचा प्रसंगच येणार नाहीं वऱ्हाडांतल्या वऱ्हाडात गोरगरिबांच्या घरोघर खाण्याकडे त्याचा उपयोग होईल. जर्मनी व इटली या देशांतून सुद्धां सरकीच्या तेलाचा लोण्याचे ऐवजीं उपयोग करतात. पण तें तेल अत्यंत शुद्ध असतें आमच्या कारखानदारांनीं मनावर घेतल्यास व थोडेंसें धाडस केल्यास हा नवा उद्योग यशस्वी होईल अशी आह्मास पूर्ण खात्री वाटते.

गतवर्षाची खानेसुमारी.

गेल्या वर्षीच्या आरंभीं हिंदुस्थानांत जी खानेसुमारी झाली तिच्यासंबंधानें त्या खात्यावरील मुख्य अंमलदार मि० गेट यांनीं विलायतेंत दिलेल्या व्याख्यानांत कांहीं मजेदार व बोधप्रद गोष्टी सांगितल्या, त्या लक्षांत ठेवण्यासारख्या आहेत. इंग्लंडांत १९०१ सालीं खानेसुमारी झाली होती आणि ती करण्याबद्दलचा खर्च माणशीं पांच पौंड ह्मणजे पाऊणशें रुपये आला होता. पण तीच हिंदुस्थानांत माणशीं अकरा शिलिंग ह्मणजे सरासरी ७॥ रु. आला हा येवढा फरक कां पडला ही गोष्ट विचार करण्यासारखी आहे आमचे देशी लोक सरकारी कामें करण्याला किती थोडक्या पगारावर कसे मिळतात. व पुष्कळ वेळां तर सरकारी अंमलदार त्यांचेकडून फुकट कामें कशीं करवून घेतात याचें उत्कृष्ट उदाहरण ह्मणजे खानेसुमारीचें काम होय पण इंग्लंडांत अशीं कामें कांम फुकटावारी करून घेण्याची चाल नाहीं. येथें काम करवून घेणें ह्मटलें ह्मणजे त्याच्याबरोबर मेहनतीचा योग्य मोबदला सरकारला पुढें करावा लागतो पोकळ पदव्या किंवा सरकारचे आभार यांच्या आमिषाचा विलायतच्या उद्योगमग्न लोकांवर विशेषसा परिणाम होत नाहीं दुसरी गोष्ट-इ. स. १८७२ पासून ८२ पर्यंतच्या दहा वर्षांत हिंदुस्थानची लोक संख्या शेकडा १। या प्रमाणानें वाढली. पुढच्या दशकांत हें प्रमाण एकदम शें० ९ वर गेलें. त्याच्या पुढच्या दशकांत पुनः तें १। वर आलें, आणि गेल्या खानेसुमारीचे वेळीं तें शें० ६॥ झालें. मध्यंतरीं प्लेग, दुष्काळ, अवर्षण वगैरे जी संकटपरंपरा आली तिच्यामुळे लोकसंख्येची वाढ निरनिराळ्या काळीं इतकी पालटत गेली असावी. तिसरी गोष्ट- हिंदु व मुसलमान दोन्ही जातींत पुरुषांपेक्षां बायकांची संख्या मोठी आहे. विशेषतः मुसलमानांत हा प्रकार ज्यास्त आहे. असें कां व्हावें याचा खुलासा शास्त्रज्ञांनीं करावयास पाहिजे प्लेगवगैरे साथीच्या रोगांनीं पुरुषांपेक्षां बायका ज्यास्त मरतात, पण दुष्काळांत पुरुषांमध्यें मृत्यूंची संख्या ज्यास्त असतें सारांश, हा मुद्दा विचार करण्यासारखा आहे.

योग्य सूचना.

वीस पंचवीस वर्षांपूर्वीं आपल्या देशांत स्त्रीशिक्षणाचा प्रत्यक्ष प्रसार फार कमी झालेला होता, तथापि त्या काळच्या सुधारकांत स्त्रियांना पुरुषांसारखेंच शिक्षण देण्याविषयींचा उत्साह-किंबहुना हट्ट-ज्यास्त दिसून येत होता. बायकांना पुरुषासारखा अभ्यासक्रम कशाला पाहिजे, त्यांना गृहकृत्यांत उपयोगीं पडेल व ज्याच्या योगानें त्यांच्यांत सद्गुण उत्पन्न होऊन त्या सुखानें संसार करतील असें शिक्षण त्यांना द्या असें त्यावेळीं सुधारकांना कोणी ह्मटलें तर त्याचा उ[illegible] होत असे सुदैवानें तो काळ जाऊ[illegible] यांना योग्य शिक्षणक्रम कोणता याबद्दल अधिक शांतपणें व उपयुक्ततेच्या दृष्टीनें सुधारकाग्रणी विचार करूं लागले आहेत हें पाहून आह्मास संतोष वाटतो. ना० मि० गोखले हे सुधारकांतले अग्रेसर आहेत. हे नुसते बोलकेच सुधारक नसून कर्ते सुधारकही आहेत. यांनीं नुकतेंच मुंबईस अलेक्झांड्रा गर्ल्स् स्कूलच्या बक्षिस समारंभाचे प्रसंगीं आपल्या भाषणांत सांगितलें कीं सरसकट सगळ्या मुलींना मुलांसारखेंच सगळे विषय शिकविण्याचें कारण नाहीं. ज्यांना युनिव्हर्सिटीच्या परिक्षा द्यावयाच्या असतील त्यांचेसाठीं सरकार व युनिव्हर्सिटी नेमून देईल तो अभ्यासक्रम ठेवणें भाग आहे. पण परीक्षा देणें हें ज्यांचें अंतिम साध्य नसेल अशा मुलींसाठीं संसारोपयोगी व नीतिपर असा एक स्वतंत्र अभ्यासक्रम ठरवून देणें अगत्याचें आहे. ना० मि० गोखले यांची ही सूचना अगदीं योग्य आहे. पण ती फलद्रूप होईल तेव्हां खरी!

भयंकर अपघात.

आठ नऊ दिवसांपूर्वीं आटलांटिक महासागरांत टिटानिक नांवाची जगांत दुसऱ्या नंबरची आगबोट बर्फाच्या तरंगत्या पर्वतावर आपटून फुटली आणि तिच्यांतल्या तेवीसशें उतारूंपैकीं सुमारें पंधराशें उतारू या अपघातास बळी पडले अशी खबर आली आहे. ही आगबोट अगदीं नवी असून तिची ही पहिलीच सफर होती. ही बांधण्यास पावणेदोन कोट रुपये खर्च आला होता बोटीवरील सामानाची किंमत निराळी. हिच्या अंगीं बारा लक्ष मण ओझें वाहून नेण्याची शक्ति होती. हिची लांबी ८८२॥ फूट व रुंदी ९२॥ फूट असून हिला पांच मजले होते. अत्यंत आधुनिक शास्त्रीय पद्धतीनें ती बांधली होती. थोडक्यांत सांगावयाचें ह्मणजे अतिशय टोलेजंग राजवाड्यापेक्षांही ही आगबोट अधिक सुंदर, सोयीची आणि निर्भय ह्मणून शास्त्रज्ञांनीं ठरविली होती. हिच्यांत जे उतारू होते त्यांत कोणी कोट्याधीश, कोणी मोठे अधिकारी, कोणी मोठे नामांकित मुत्सद्दी व ग्रंथकार, आणि कोणी अत्यंत विलासी असे होते. या उतारूंजवळचे सामान कमींत कमी पांचचार कोट रुपये किंमतीचें होतें. ही बोट लंडनहून निघून अमेरिकेंत न्यूयॉर्क येथें जात होती. बहुतेक प्रवास संपला होता. इतक्यांत न्यू फौंडलंड बेटापाशीं शंभर मैल लांबरुंद बर्फगशीवर ती आगबोट आदळून तिचा चुराडा झाला, तेव्हां एकच हाहाःकार झाला. या बोटीवर जीव वाचविण्याचें साधन ह्मणून लहान लहान बोटी ठेवल्या होत्या त्या पाण्यांत लोटून सुमारें सातशें स्त्रिया व मुलें यांचे व कांहीं थोड्या पुरुषांचे जीव वाचावयांत आले. पण सर्वांना पुरण्या इत[illegible] लहान बोटी नव्हत्या. त्यामुळें नाईलाज झाला. असा अनर्थ आज शेंपन्नास वर्षांत कधीं झाला नव्हता.

जन्मसिद्ध संपादक

मनुष्यप्राणांची हानि हीच अगोदर अत्यंत दुःखदायक, पण त्यांत कर्तृत्ववान पुरुषांच्या प्राणांची हानि अधिक दुःखदायक वाटते. टिथ्यानिक बोटीच्या अपघातांत जे नष्ट झाले त्यांत रिव्ह्यु ऑफ रिव्ह्यूज पत्राचे संपादक मि० स्टेड हे होते यांच्या मृत्यूची वार्ता ऐकून ज्याचें हृदय विदीर्ण होणार नाहीं. असा रसिक वाचक क्वचितच आढळेल. मि० स्टेड हे जन्मसिद्ध संपादक होते असें ह्मणण्यास हरकत नाहीं यांची लेखणी आवेशयुक्त होती. राशियाचे झार, तुर्कस्थानचे सुलतान, अमेरिकेचे प्रेसिडेंट, टॉलस्टॉयसारखे ग्रंथकार, किचनेरसारखे सेनापती व कार्नेजीसारखे कोट्याधीश व्यापारी त्यांना सारखाच मान देत असत. मि० स्टेड ही एक अपूर्व व्यक्ति होती त्यांच्या मतांत वरवर पाहणारांस पुष्कळ वेळां विरोध दिसे. जगात शांतता स्थापित करण्यासाठीं अहर्निश झटणारांत ते अग्रगण्य होते, तथापि इंग्लंडचें आरमार वाढवून तें जास्त ठेवण्याविषयीं आज कित्येक वर्षें त्यांचा अट्टहास सुरू होता! दक्षिण आफ्रिकेंत इंग्रज अन्यायाचें वर्तन करतात असा आक्रोश करण्यांत त्याचें पाऊल सर्वांच्या पुढें असे; तथापि दक्षिणआफ्रिकेचीं सूत्रें चालविणाऱ्या सेसिलऱ्होडस साहेबाशीं त्यांची गट्टी असे! बोअर युद्धाचे वेळीं ते बोअर लोकांच्या वतीनें इतके जोरानें भांडले कीं त्यांना राजद्रोही ह्मणून फाशीं कां देऊं नये असा इंग्रज लोक आपसांत वाद करीत, पण तेच तत्कालीन प्रधान सर हेनरी क्यांबेल बॅनरमन यांच्याशीं राजकीय खलबतें करण्यास ततरच! अशा चंचल वृत्तीच्या व चळवळ्या माणसाला कांग्रेसचा अध्यक्ष करण्याच्या भानगडींत पडूं नका, त्याच्या मताला विलायतेंत कवडी इतकी किंमत कोणी देत नाहींत असा गंभीरपणें कांग्रेसपक्षाला उपदेश करणारे टाइम्स ऑफ इंडियाकर्त्यांनीं त्याच स्टेड साहेबांविषयीं अत्यंत प्रशंसापर उद्गार काढावे, व त्याच्यासारखा वजनदार, विचारी, दीर्घोद्योगी, आणि स्वदेशाभिमानी पुरुष क्वचित्च निर्माण होतो असें ह्मणावें हा देखील चमत्कारच! थोरांचें सगळें चरित्र चमत्कारिक असतें. पण येथें मि० स्टेड यांचेंच केवळ नव्हे तर त्यांच्या टीकाकाराचें सुद्धा त्यांच्याविषयींचें वर्तन अत्यंत चमत्कारिक आहे! मि० स्टेड हे नेहमीं न्यायाच्या व भूतदयेच्या पक्षानें लढत. या लढाईंत कित्येक वेळां त्यांना जबर स्वार्थत्याग करावा लागला, एका प्रसंगीं कारागृहवासही पतकरावा लागला होता. तो सगळा त्यांनीं मुकाट्यानें सोसला, पण त्याच्या दृष्टीनें जो न्यायाचा आणि सत्पक्ष होता तो सोडला नाहीं. त्यांच्या भाषेंत आवेश, चटकदारपणा, आणि खरी कळकळ पूर्णपणें भरली असे. हेंच त्यांच्या यशाचें रहस्य होतें. अलीकडे ते हिंदुस्थानच्या राजकीय चळवळींत मन घालूं लागले होते; आणखी कांहीं वर्षें ते वाचते तर हिंदुस्थानाविषयीं इंग्रजांच्या मनांत सहानुभूति प्रेरित करण्याचें त्याचें काम चांगलें रंगांत आलें असतें. मि० स्टेड यांनीं गरीब मुलांसाठीं उत्कृष्ट ग्रंथांच्या स्वस्त आवृत्त्या काढण्याचें परोपकाराचें कृत्यही पुष्कळ मोठ्या प्रमाणावर केलें त्याबद्दल गरीब आईबाप व मुलें त्यांचे सदोदित ऋणी राहतील.

तिबेटातली गडबड

—०✱०—

तिबेटांत सध्या भयंकर रक्तपात सुरू आहे. तेथील मुख्य मुख्य मठाधिपति ऊर्फ लामा यांनीं तिबेटी लोकांना चीनसरकारच्या विरुद्ध बंड करण्यास चिथावलें असा त्यांचेवर आरोप आहे. खरा प्रकार काय आहे तो राम जाणे! पण येवढी गोष्ट खरी कीं तिबेटी शिपायांनीं ल्हासा शहराला वेढा घालून सगळ्या चिनी लोकांना कापून काढलें. त्यांच्या निर्घृण तरवारीला निरपराधी बायका व मुलें यांची सुद्धां दया आली नाहीं. शिगाजी व ग्यांटसे येथील चिनी रहिवाश्यांना तेथून हाकून लावण्यांत आलें. सरकार आपल्या घरची व्यवस्था लावण्यांत तूर्त गुंतलें आहे त्यामुळें तिबेटी लोकांच्या या चेष्टांकडे तें दुर्लक्ष करीत आहे. पण लवकरच त्या सरकारला तिबेटचा समाचार घेणें भाग पडेल. मग तिबेटी लोक कोणत्या राष्ट्राचे आड लपतात तें पाहणें आहे. पंचतंत्रांतल्या गोष्टींत ज्या प्रमाणें द्रव्याच्या उबेनें उंदराला आपल्या ऋक्ष्याच्या बाहेर उड्या घेण्याचें सामर्थ्य प्राप्त झालें होतें, तसें पुढें मागें हिंदुस्थानसरकार आपली पाठराखण करील या भावी आशेनें जर तिबेटी लोक या अत्याचारास प्रवृत्त झाले असतील तर त्यांचा हा भ्रम लवकरच दूर होईल. कारण, हिंदुस्थानसरकार असल्या अन्यायाच्या व क्रूरवर्तना[illegible] पक्षाला कधीं साह्य करणार नाहीं.

रामचंद्र चुन्नीलाल मारवाडी रा. सवंदळ ता० आकोट पो० हिवरखेड

नो० नं० २१९

अधिकमास कोणता ?

'कुंडली विज्ञाना'च्या ता० १९ एप्रिलच्या अंकांत अधिक मासासंबंधानें आमच्या लोकांच्या अज्ञानाचा मासला ह्मणून एक लहानसें प्रकरण स्वतंत्र पुस्तकाच्या रूपानें प्रसिद्ध केलें आहे. हें प्रकरण सुप्रसिद्ध ज्योतिषी व लेखक प्र० विसाजी रघुनाथ लेले ऊर्फ 'स्फुटवक्ता अभियोगी' [लष्कर] हे होत. यांनीं हें प्रकरण सन १८७२ सालीं प्रथम लिहिलें, व त्यांत लोकांच्या अज्ञानाचें आधिक्करण केलें होतें त्यास आज बरोबर तीस वर्षें झालीं, तरी सदर लेख जणूं काय आजच्या स्थितीला उद्देशून लिहिला आहे असें वाटतें. आमचे लोकांना गेल्या तीस वर्षांत ज्योतिषासबंधानें व शास्त्रार्थासंबंधानें कितीशी प्रगति झाली आहे त्यचें हें उत्कृष्ट उदाहरण आहे. असो. मुळ मुद्दा असा आहे कीं आपल्या देशांत चांद्रमानमास पद्धतीनें वर्षगणना असल्यामुळें ऋतुचक्राचें वर्षांत पूर्ण श्रवण न होता जो शेष राहतो त्याचा समावेश करून ऋतुचक्राचें श्रवण व संवत्सरकाल यांची सांगड घालण्याकरितां दोनतीन वर्षांमध्यें एक अधिक मास घालण्याची मोठी शहाणपणाची योजना आपल्या पूर्वजांनीं करून ठेविली, पण हा जो महिना वाढविला त्याला नांव कोणत्या महिन्याचें द्यावयाचें हा प्रश्न आहे. यंदाच सालीं अधिक मास आला आहे तो वस्तुतः ज्येष्ठतेक असून पंचांगांत पाहावे तर त्यास आषाढ अधिक ह्मटलेलें आढळतें! ही निवळ चूक आहे व तिची दुरुस्ती व्हावी ह्मणून रा० लेले यांनीं त्यावेळीं व हल्लींच आक्रोश केला पण तो अरण्य रुदितवत् ठरला. रा. लेले यांचें ह्मणणें शास्त्रार्थानें व युक्तीस धरून आहे. ते असें ह्मणतात कीं ज्या चांद्रमासांत रवीचें राशीसंक्रमण होत नाहीं असा जो संक्रांतिरहित महिना तो मलमास किंवा अधिक हें नामाभिधान योग्य आहे. पण त्या अधिकमासाला पूर्व महिन्याला न जोडतां उत्तर महिन्याशीं जोडलें पाहिजे व त्या उत्तर महिन्याचेंच नांव त्याला द्यावयास पाहिजे. कारण एका संक्रांतीनंतर जो चांद्रमास सर्वांश भुक्त झाला तो संक्रांतिरहित अधिक मासाला पूर्वीच्या मासाचें नांव कसें देतां येईल? प्रांत होण्यापूर्वीच अधिकत्व देणें हें अनुचित. या त्यांच्या मताच्या पुष्टीकरणार्थ रा. लेले यांनीं शास्त्रग्रंथांतलीं वचनेंही दिलीं आहेत. त्याचा विचार तीन वर्षांपूर्वीं जसा झाला नाहीं, आणि 'पेंढमे चला आई'चा रीतच पुढें आजपर्यंत चालविली, तरी सध्यां ज्ञानांजनशलाकेनें लोकांचे डोळे उघडूं लागले असल्यामुळें या प्रश्नाचा विचार विद्वज्जनांनीं करावा ह्मणून 'कुंडलीविज्ञान' कर्त्यांनीं सदर प्रश्न पुनः एकदा लोकांपुढें मांडला आहे. त्याचा विचार व्हावा.

गव्हर्नमेंट ऑफ इंडिया बिल.

बिलाचें दुसरें वाचन २२ पार्लमेंट सभेंत रोजीं झालें खास सभेंत झालेल्या भाषणांत येतें कीं बंगालची फाळणी रद्द झाल्यापासून ८ दिवसांत बंगाल इलाखा देऊन आमची राजधानी दिल्लीस बनविणें, दिल्लीही राजधानी करणें, कित्येक प्रांतांना कौन्सिलें देणें वगैरे फेरफार सरकारानें आजपर्यंत केलेले असून ते अंमलांत आणलेले आहेत, आणि वरातीमागून घोडें या ह्मणीप्रमाणें त्या कृत्यांना पार्लमेंटची मंजुरी अधिकारारूढ पक्ष मागत आहे. अशा प्रकारची टीका विरुद्ध पक्षाकडून होत आहे. पण हिंदुस्थानच्या राज्यकारभाराचा विषय हा विलायतेंतल्या राजकीय पक्षांमधील चर्चेचा व चळवळीचा विषय होऊं नये असा दोन्ही पक्षांचा इच्छा असल्यामुळें सरकारच्या या कृत्यावर जराचा विरोध करण्याची अमची इच्छा नाहीं असें मि० बॉनरलॉ यांनीं सांगितलें. या वादविवादाचे वेळीं बोलतांना मि० मॉन्टेग यांनीं हिंदुस्थानांतल्या दोन प्रकारच्या चळवळींचा उल्लेख केला, आणि त्यांनीं एक अशा नष्ट झाली आहे असें सांगितलें. एक चळवळ ह्मणजे बंगालच्या फाळणीपासून लोकांना होणाऱ्या दुःखाची दाद लावण्यासाठीं निर्माण झालेली अर्थात् कायदेशीर चळवळ ही होय, आणि दुसरी या पहिल्या चळवळीच्या आड लपून ब्रिटिश सरकारच्या विरुद्ध असंतोष उत्पन्न करणारी. लॉर्ड मोर्ले साहेबांनीं वेळींच सावधगिरीचे इलाज करून या दुसऱ्या चळवळीचा नायनाट करून टाकला आहे. तथापि सर जे. डी. रीस यांच्यासारख्या पार्लमेंटच्या मेंबरांना या दोन चळवळींमध्यें भेद दिसत नाहीं. आणि सरकारनें कायदेशीर चळवळ करणारांच्या अर्जांचा योग्य विचार करून बंगालची फाळणी रद्द केली ही गोष्ट रीस वगैरे सारख्यांनीं मोठ्या एवढी चूक केल्यासारखें वाटत आहे. हिंदुस्थानांतले अधिकारी कसेंही वागोत, त्यांच्या कृत्याविरुद्ध कोणी काहीं कुरकुर करूं नये, कायद्यानें मान वगैरे डोके ठेवलें पाहिजे असा ज्यांचा सिद्धांत ते रीस साहेबांसारखे लोक आहेत. मि० पार्कर यांनीं या मताचा वेळेस निषेध करून कायदेशीर चळवळीचा आदर करावा असा विचार प्रकट करणारां लोकांचे दुर्दैवानें ढाळलेलें आश्रू पुसले पाहिजेत.

मद्रासांतला कौन्सिल

हें गव्हर्नमेंट ऑफ इंडिया बिल पास झाल्यावर मद्रासांतील कौन्सिल इलाख्याचें मत दिलें जाईल. ग्वाहर आहे असें अंडरसेक्रेटरी मि० माँटेग यांनीं पार्लमेंटांत सांगितलें. मद्रासांच्या कौन्सिलच्या रचनेसंबंधाचें सामान्य योजना तयार होऊन ती इंडियासेक्रेटरी साहेबांच्या मंजुरीकडे पाठविली आहे. पूर्वीं कायदे करण्याकरितां कौन्सिल होते असें बाहेर दिसत होतें. मद्रासांच्या कौन्सिलाला पूर्ण अधिकार दिला नाही, तें अगदीं थोडा आहे. वर्‍हाड, वायव्य प्रांत, सिंध, आणि पंजाबाप्रमाणेच कौन्सिल देण्याबाबत विचार होत असून, आमच्या मागण्यांचा विचार करून असें वरील रिपोर्ट दिल्याचें सांगितलें आहे, अशा प्रकारच्या ठिकाणीं आमच्या मागणीची कदर करून लवकरच इलाख्याच्या विचारांना कौन्सिल मिळेल अशी आशा बाळगणें योग्य आहे. तरी कधीं काय आमच्या वर्‍हाडला कौन्सिल मिळेल तें पाहणार आहोत तें परमेश्वर जाणे!

चीनची राज्यक्रांति

चीनची राज्यक्रांति हें थोड्याशा असंतुष्ट लोकांचें कृत्य आहे, सामान्यतः लोकांचा राज्यक्रांतीशीं संबंध नाहीं, किंबहुना ती त्यांना नको असतांही मारून मुटकून त्यांच्या गळ्यांत येऊन पडली आहे असें युरोपियन लेखक नेहमीं लिहीत असतात. पण या बाबतींत मि० अदाची किन्नोसुके नांवाच्या एका चिनी लेखकानें हिंदुस्थानरिव्ह्यु मासिकांत जो लेख लिहिला आहे तो अधिक प्रमाणभूत आहे. मि० किन्नोसुके यांच्या मतें चिनांत राज्यक्रांति घडून येण्याला अनेक कारणें झालीं. त्यांतलें मुख्य कारण ह्मणजे त्या देशाचा सांपत्तिक दुःस्थिति हें होय. चीन देश सुपीक आहे व लोक उद्योगी आहेत. पण देशांतल्या देशांत खाण्यास मिळण्याची मारामार पडते. हेच लोक चीनच्या बाहेर गेले ह्मणजे हवे तसे पैसे मिळवितात, कारखाने चालवितात व श्रीमंत होतात. पण खुद्द चीन देशांत तेथील अधिकाऱ्यांचा जुलूम व पैसे खाण्याची संवय या दोन गोष्टींमुळें लोकांना पोटभर खाण्याला सुद्धां मिळत नाहीं हे अधिकारी चांगले उद्दाम असल्यामुळें ते फारच शेफारले होते. त्यांची खोड मोडणें हा राज्यक्रांतीचा पहिला उद्देश. दुसरा उद्देश मांचू राजघराणें पदच्युत करणें हा होता. हे राजे अकलशून्य, विलासी, व व्यसनी होते. यांच्यापासून लोकांस काडीइतका फायदा नव्हता. असे आयते घेऊन काय करावयाचें आहे? असा विचार करून चीनच्या नव्या नव्या स्वदेशाभिमानी मंडळींनीं त्या राजघराण्याला कायम आपेक्षा करण्याचा घाट जुळवून आणला. नव्या प्रजासत्ताक राज्याचे प्रेसिडेंट मि० युआन-शिकाई यांच्यासंबंधानें मि० किन्नोसुके यांचें मत चांगलें दिसत नाहीं. युआन-शिकाई यांचें प्रथम मांचूराजाचा विश्वास संपादन करून नव्या सुधारकांशीं दगा केला. तसा आता नव्या प्रजासत्ताक राज्याशीं न करील ह्मणतें झालें तरी पदरलेखकांनीं झालें असें काहींही होवो, पण अशा मांचू घराणाच्या राजांना गादीला पुन्हां लागण्याचें चिन्ह तूर्त दिसत नाहीं हें खरं आहे.

वर्‍हाडवृत्त.

हवामान—या आठवड्यांत पांच चार दिवस ढग पुष्कळ जमा होऊन जोराचा वारा सुटून कोठें कोठें पाऊस पडला असा या रीतीनें झालेला वातावरणांतील फरक जाऊन पुनः उष्णकाळाचें स्वरूप उग्र होऊं लागलें आहे. रोगराई नाहीं.

रा. रा. रामचंद्र दत्तो नाटकर बी. ए. एलएल. बी. सबजड्ज नंबर वर्ग १ ला सोलापूर हे या उन्हाळ्याच्या सुट्टींत मित्रमंडळींच्या भेटीनिमित्त व लग्नकार्यानिमित्त वर्‍हाडांत आले असून दोनचार दिवसांत परत पुण्यास जातील.

रा. रा. टी एच मरीनो पोलीस सुपरिटेंडेंट, उमरावती हे इंदूर संस्थानांत इन्स्पेक्टर-जनरल झाल्यामुळें त्यांच्या जागीं रा. रा. बी. डब्ल्यु. गेअर आणि, इन्स्पेक्टर जनरल हे उमरावती येथें पोलिस सुपरिटेंडेंट होतील.

येथील लोकप्रिय, उदारचरित व बंधुभावाच्या सौजन्यानें परिपूर्ण असे आमचे डिस्ट्रिक्ट जज रा० रा० ए० डी० बार साहेब यांची बदली पूर्व वर्‍हाडांत झाल्याकारणामुळें त्यांच्या संबंधानें आदरबुद्धि व प्रेम व्यक्त करण्यासाठीं येथील वकील मंडळा तर्फे येत्या मंगळवारीं पानसुपारी व फराळाची मोठी मेजवानी होणार आहे.

जाहिरात

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं, आकोला येथें ताजनपेठेंत जानकाबाई जवजे राजाराम इवे मालकीचे एक दुकान एक कोठा अशी मिळकत आहे. सदरहु जानकाबाई हिला विद्यमान डिस्ट्रिक्ट जज्ज आकोले यांनीं कि. मु. नं. १०८ सन १९११ मध्यें नादार ठरविलें आहे व खालीं सही करणार यांस तिचे मिळकतीचे रिसीव्हर नेमिलें आहे. तरी विद्यमान डिस्ट्रिक्ट जज्ज आकोले यांचे हुकुमान्वयें खालीं सही करणार हे वरील मिळकतीचे ता० ६ माहे मे सन १९१२ इ० रोजीं दुपारी ४ वाजतां ताजनपेठेंतील सदरहु जानकीबाईचे दुकानांत जाहीर लिलावानें विक्री करतील; तरी ज्यांस घेण्याची इच्छा असेल त्यांनीं वरील वेळीं लिलावाचे जागीं हजर असावें. काहीं माहिती पाहिजे असल्यास आणि विक्रीची घरें प्रत्यक्ष पाहावयाचीं असल्यास खालील सही करणार यांस त्यांचे घरीं भेटल्यास सर्व प्रकारची माहिती मिळेल.

आकोले } अनंत सखाराम आठले वकील नादार जानकीबाई जवजे राजाराम इवे इस्टेटचा रिसीव्हर

ता. २९-४-१२

नो० नं० २२३

जाहिरात

सर्वत्र लोकांस जाहीर करण्यांत येते की गंगाई मर्द गोपाळा सोनार मुक्काम देऊळगांवराजा जिल्हा बुलढाणा हिच्याशी माझा नवरपणाचा हक्क सुटला नाहीं सबब जर कोणी हिच्याशी गंधर्व लावील त्याजवर फौजदारींत फिर्याद होईल कळावें तारीख १९-४-१२ इ.

दस्तुर शेख इस्माइल अर्जनवीस वाशीम

सही

गोपळा वा तात्या याची नि०

नो. नं. २२४

इनाम रुपये पन्नास.

खालीं सही करणार यानकडून कळवि ण्यांत येतें कीं माझा भाचा नाम सदाशिव राव वय सुमारें ११, रंग गोरा, नाक सरळ, बांधा साधारण, डावा डोळा किंचित लहान हा सुमारें एक महिना झाला घरातून पळून गेला आहे याचा जो पत्ता लावून देईल त्यास पन्नास रुपये इनाम दिला जाईल. त्यास माझे घरीं घेऊन आल्यास रेल्वे वगैरेचा खर्चही मिळेल. ता० १६ माहे एप्रिल सन १९१२.

सही

लक्ष्मीबाई भ्रतार केशवराव देशमुख राहणार मलकापूर जि० बुलढाणें.

नो० नं० २२६

नोटीस

नोटीस बेशमी बापुन्या वल्द जानजी कोळी रा० टुनकीजाहगीर ता० जळगांव यांस:––

खालीं सही करणार याजकडून तारीख ११।३।१२ चे नोटीशीचें उत्तर मौजे सायखेड येथील शेते सर्वे नंबर १९१ एकर ९८ गुंठे शेत सर्वे नंबर १४८ एकर १.८०२९ तुह्मांकडून दरसाल स्वामीत्वाबद्दल रुपये १३१ येण्याचे व शेतांतील कुंधाकाडी साफ करण्याचें दरसाल रुपये ५० चे खत टाकण्याचे करारानें मी पट्ट्यानीं दिली. पट्ट्यांत तुह्मी अशी शर्त लिहून दिली कीं, मी दरसाली शेतांत खत टाकीन व कुंधा साफ करीन न केल्यास शेत तुमचें कबज्यांत देऊन त्याजबद्दलची नुकसानी भरून देईल. त्याप्रमाणें मागील भोगलेले सालांत तुह्मी जमीनीची मरामत चांगल्या तऱ्हेनें न केल्यामुळें लिहून दिलेल्या शर्तीप्रमाणें चार संभावीत लोकांसमक्ष फक्त कुंध्याचे नुकसानीं बद्दल रुपये ४० ठरवून यांपैकीं वसूल रुपये १९ दिले. सन १३२१ सालचें स्वामित्वाबद्दल १३१ रुपये एकूण रुपये १५० दिडशें देऊन सन १३२२ सालीं वाहण्याचें नाकारले. असे असून तुह्मी नोटीशीनें कळविता कीं, मौजे मजकूर येथील शेत सर्वे नंबर १४८ खरेदी दिलें. व त्याजबद्दल रुपये ८०० दिले हे तुमचे ह्मणणें निव्वळ खोटें आहे; खरेदीबद्दल तुमचा व माझा कधींच व्यवहार झाला नाहीं तुह्मीं नोटीशींत लिहिलें आहे कीं ज्यावेळीं इमाराबद्दल ८०० रुपये नेले याचवेळीं खरेदीखताप्रमाणें ताबा करावा. असें सांगितलें ह्मणून लिहिले. पुन्हां लगेच २०।२२ ओळी सोडून रुपये ८०० नेलें त्या दिवशीं शेताचा ताबा मला तुह्मी पुर्णपणें दिला असे लिहिले. या दोन्हीं गोष्टीवरून खरा प्रकार कांहींच नसल्यामुळें असें काहीं तरी लिहिण्यांत आले हें स्पष्ट दिसते. काहीं लबाड लोकांच्या सांगण्यावर तुमच्या सारख्यानें विश्वास ठेऊन खोटा मजकूर लिहून नोटीस दिली. हे बरोबर केलें नाहीं. लबाडीची नोटीस दिल्याबद्दल सांगणारा गुन्ह्यास पात्र न होतां तुह्मीच मात्र व्हाल. मी रावजी वगैरे शिकलेलो व्यवहार सचोटीचा आहे. तुह्मी फक्त कुंध्याबद्दल आपसांत निकाल केला. त्यांपैकीं रुपये २१ व दरसालचें खत टाकण्याबद्दल रुपये ५० देण्याचे कबूल केल्याप्रा‍णें ४ वर्षाचें रुपये २०० शे एकूण रुपये २२१ आज देतों उद्या देतों. असे बरेचसें करार केलें. तुह्मी नोटीशींत लिहितां कीं मी शेतांत १०० गाडी खत टाकल्यावरून चार संभावीत लोक समागमे शेतांत नेऊन पाहिले असतां मुळींच खत शेतांत टाकलें नाहीं. ही सब लबाडीची नोटीस तुह्मी माझे रुपये २२१ बुडविण्याचे उद्येशानें दिली असावी. तरी या नोटीशीनें माझे २२१ रुपये बुडूं शकणार नाहीं हें खास समजावे. करितां तुह्मांस कळविण्यांत येतें कीं तुह्मी ही नोटीस पावल्यापासून ८ दिवसांचें आंत रुपये २२१ देऊन आमची पावती घ्यावी तसे करण्यास चुकला तर तुह्मांपासून २२१ व नोटीशीस लागलेला खर्च व पुढें लागणारा खर्च फिर्याद करून भरून घेतला जाईल. मग तुमची कोणतीच तक्रार ऐकली जाणार नाहीं कळावें. ता० १९।४।११

सही

सदाशीव सखाराम पाटील द० खु०

नो० नं० २०९

नोटीस

रा. लक्ष्मी जवजे आन्याबा व भिकाई जवजे दादुजी तावडे रा० शिरपूर ता० वाशिम जि० आकोला यांस–

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुह्मी उभयतां माझी चुलती आणि भावजई विधवा असून तुमचे पोटीं संतती नसल्यानें तुमचे पश्चात तो वारसा मजकडेस येणार आहे. परंतु वडिलोपार्जित स्थावर इस्टेट शिरपूर येथील शेत स० नं० ३४४-३४६ व जाग्यापैकीं कांहीं जागा तुमचे ताब्यांत असून शेतांचें उत्पन्न तुमचे निर्वाहास पुरेसे आहे. असे असतां सदरहु जाग्यापैकीं कांहीं जागा विकण्याचा तुमचा विचार असल्याचे समजले व धर्मशास्त्राप्रमाणें वडिलोपार्जित मिळकत तुह्मास गाहाण किंवा खरेदी किंवा दुसरे प्रकारची विल्हेवाट काहींच करतां येत नाहीं सबब या नोटिशीचे द्वारें कळविले आहे. तरी सदरहु जिनगीपैकीं कोणतीही मिळकत गाहाण अगर विकूं नये. अगर दुसरे प्रकारचा व्यवहार करूं नये तसे केल्यास तुह्मी केलेला व्यवहार कायद्याप्रमाणें रद्द होऊन विकून किंवा गाहाण घेणारे पैशाचे जबाबदार सदरहु मिळकत राहणार नाहीं. कळावें ता० १६-४-१९१२

सही

नारायण वा मसाजी तावडे रा० शिरपूर ता० वाशिम जि० रेघ

नो० नं० २१०

नोटीस

रा. संपतराव वा मसाजी व रावोजी वा महेपतराव तावडे रा० शिरपूर ता० वाशिम यांस–

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं माझी चुलती लक्ष्मीबाई जवजे आन्याबा व भावजई भिकाई जवजे दादु तावडे रा० शिरपूर या उभयतां पासून वडिलोपार्जित जाग्यापैकीं कांहीं जागा तुह्मी उभयतां खरेदी घेण्याचे विचारांत आहात असें ऐकण्यांत आल्यावरून तुह्मास अगाऊ कळविण्यांत येते कीं त्या उभयतां विधवा असून त्यांना संतती नसल्यानें धर्मशास्त्राप्रमाणें वडिलोपार्जित जिनगीची कोणतेच प्रकारें विल्हेवाट करितां येत नाहीं इतक्यावर जर तुह्मी त्याचेकडून घ्याल तर कायद्याप्रमाणें व्यवहार रद्द होऊन तुमचे पैशाचे जबाबदार सदरहु मिळकत राहणार नाहीं. कळावें ता० १६-४-१९१२

सही

नारायण वा मसाजी तावडे रा० शिरपूर जि० रेघ

नो० नं० २११

नोटीस

बेशमी पांडु वल्द वनसींग जात कुणबी राहणार चांदूर मयत, वारस मुलगा नामे किसन वल्द पांडु जात कुणबी राहणार चांदूर तालुका आकोला यांस—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुह्मी आह्मास तारीख ६ माहे मे सन १९१० इसवी रोजीं जो करारनामा करून दिला होता त्या करारनाम्या प्रमाणें आपण मुळींच वर्तन केले नाहीं. व आपण आह्मापासून २ वर्षाचे मुदतीकरितां खरेदीखत करून घेतलें होतें. त्या खरेदीखताचें रुपये आपण रजिस्टर कचेरींत अंमलदाराचें समोर भरणा केला होता. तो भरणा मी दिवाणी कोर्टांत सावकाराचे पैशाकारितां घेतला होता. त्या वेळेस भरणा झाला नाहीं. ह्मणून आपण त्याच दिवशीं वापस घेतला. आह्मी कांहीं दिवसांनीं आपणास रुपये मागितले. परंतु आपण दिले नाहींत. व आपल्या करारनाम्याची मुदत तर संपली करितां आपणास दिलेलें खरेदीखत परत द्यावें. न दिल्यास आह्मी तुमचेवर रीतसिर काम चालवूं कळावें. तारीख २४।४।१२

सही

कासीराम चंद्रभान जात सुतार राहणार चांदूर निशाणी रेघ.

दस्तुर गणपत तुकाराम रा० आकोला.

नो० नं० २१२

नोटीस.

बेशमी शेखचांद वल्द शेखफरीद राहणार मुंडगांव यांस––

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमच्या येथें ता० ८।४।१९१२ रोजीं तुमच्या मुलीचें लग्न झालें त्यावेळीं तुह्मी दारूकाम गुडाजवळ उडविलें. दारूकाम उडविण्याचें अगोदर तुह्मास न उडविण्यास गांवकरी लोकांनीं सल्ला दिली होती पण तुह्मी कोणाचे न ऐकून दारूकाम तेथें उडविलें व त्यामुळें माझा व इतर बरेच लोकांचा कडबा जळाला. ज्याअर्थी मी तुमच्याकडे नुकसानी मागण्या करितां आले असतां मला आज देईन उद्या देईन अशा बऱ्याच थापा दिल्या. पण तुमच्या या थापावर माझा मुळींच भरंवसा नाहीं. सबब या नोटीशीनें कळविण्यांत येतें कीं ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत माझा जळालेला कडबा २७६ पेंडी एकतर मोबदला द्यावा अगर त्याची किंमत दरशेकडा २० प्रमाणें व या नोटीशीचा खर्च असें सर्व पैसे आणून द्यावेत. वरप्रमाणें मुदतींत आपणाकडून वागणें झाले नाहीं. तर मला योग्य कोर्टांत दाद मागावी लागेल मग आपणाकडून या नोटीशीच्या खर्चासुद्धां सर्व रक्कम भरून घेतली जाईल उगीच उभयतांस त्रास पडूं नये ह्मणून सूचना केली आहे कळावें. ता० २४।४।१९१२

सही

शिती वल्द सुपाजी तेली राहणार मुडगांव निशाणी आंगठा.

नो० नं० २१३

नोटीस

रा. अच्युत वा संपत पाटील रा० घोडेगांव यांस–

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुह्मी सन १३२१ ते १३२५ फसलीपावेतों पांच वर्षांसाठीं आमचे शेत मौजे घोडेगांव ता० आकोट येथील शेत स० न० ६३चे पट्ट्यानें केले आहे. व त्याजबद्दल ता० ३।५।११ इ० रोजीं कबुलायत लिहून नोंदून दिलें आहे. परंतु कबुलायतीतील शर्तीप्रमाणें सदर्हु शेताचे स्वामित्वाचे रुपये ७० करारावर दिले नाहींत व त्यानंतर बरेंच वेळां मागितले, तरी पण अद्याप रु० दिले नाहींत. सबब ह्या नोटिशीनें कळवितो कीं कराराचे तारखेस स्वामित्वाचे रुपये न दिल्यामुळें ती कबुलायत रद्द समजून तुह्मी शेताची वाही वगैरे किस्तगारी कांहीं करूं नये. व शेतांतही जाऊं नये. सदर्हु शेत तुह्मास वहितीस देण्यास आह्मी इच्छित नाहीं. आमचे परवानगी खेरीज शेतांत पेरणीवगैरे केल्यास तुमचेपासून रुपये २०० दोनशे नुकसानीबद्दल घेतले जातील. कळावें ता० १६।४।१९१२ इ.

सही

माहानंदराम दुर्गादत्त साहु दुकान तेल्हारा तर्फे मुा बळवंत जैकृष्ण आसरकार द० खु०

नो० नं० २१४

जाहीरात

सर्व लोकांस जाहिर करण्यांत येते कीं मौजे सवंदळे हिंगणी कारले या ठिकाणीं शेडमल रामगोपाल या नांवची दुकानें आहेत सदर्हु दुकानें खालीं सही करणार याच्या समाईक मालकीची आहेत एकट्या रामगोपालच्या किंवा त्याचे मुलाच्या मालकीची नाहींत रामगोपाल मरेपर्यंत तो व आह्मी एकत्र हिंदु कुटुंबांतील मेंबर होतो रामगोपाल मैयत झाल्यानंतर त्याचा मुलगा दुरणमल व आह्मी अजुनपर्यंत सर्व एकत्र आहो व आजपर्यंत सर्व जिनगी एकत्र आहे व ती आमचे कबज्यांत आहे हल्लीं आह्मी ऐकितो कीं, बराच जिनगीची अफरातफर करण्याकरितां व त्या जिनगीसंबंधानें तंटे उपस्थीत करण्याकरितां रामगोपालची बायको खटपट करीत आहे. व तीनें आपले भावास ह्मणजे शिवदयाळ डोंगरजीदास यांस हल्लीं मुखत्यारपत्र करून दिलें आहे. सदर्हु बाईस सदर प्रकारचें मुखत्यारपत्र करून देण्यास कांहींएक कायद्यानें अधिकार नाहीं सबब सदर्हू मुखत्यार वरील जिनगी संबंधानें कोणत्याही प्रकारची कारवाई करील तर ती रद्द आहे असे समजावे सदर्हू इसमाच्या कृत्यामुळें आहे कोणत्याही प्रकारें बांधले जाणार नाहीं कळावें ता. २२-४-१२

सही

खेमचंद चुन्नीलाल मारवाडी रा० सवंदळ ता० आकोट पो० हिवरखेड

नो० नं० २१५

नोटीस

नोटीस बेशमी तुकाराम रिवकरण मारवाडी रा० पार्डी आसरा ता० वासीम यांस —

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मी तुह्मास तारीख १४-११-१९११ रोजीं पोष्ट मार्फत दिलेल्या नोटीसीवरून तुह्मी तारीख ६-४ १२ इसवीचे सुमारास माझे गांवी येऊन बटाइच्या मालासंबंधीं हिशोब केला तेव्हां मी तुह्मास पावती मागितली तेव्हां तुह्मी ह्मणाले कीं बटाईच्या शेताला लागणारा खर्च तूं झालेल्या मालांत कापून घेतला आहे अशाबद्दल तूं आपली एक पावती मजला दे तेव्हां मी हें कबुल केल्यावरून तुह्मी पावत्या ह्मणून दोन कागद लिहिले नंतर तुह्मी ह्मणालें कीं हे दोन्ही कागद विठोबा ठाकूर यांजपाशीं ठेव व ज्यावेळीं नक्की नक्की हिशोब करूं त्यावेळीं हें दोन्ही कागद त्यांजपासून वापस घेऊन तुझा कागद मी घेईन व माझा तुजला देईन असें ह्मणून दोन्ही कागद सदर्हू इसमाजवळ तुह्मी ठेविले नंतर आतां माझे ऐकण्यांत असें आले आहे कीं तुह्मी पूर्वीच सदर्हू इसमास वळवून व सल्ला मसलत करून मजला फसविण्याकरितां सदर्हू तारखेस माझे नांवची पावती ह्मणून पावतीच्या निमित्तानें दिडसें १९० रुपयांची प्रामेसरी नोट लिहून घेतली आहे ती प्रामेसरनोट त्या नंतर माझे पश्चात सदरहु इसमा जवळून तुह्मी घेऊन गेला आहात असें माझे ऐकण्यांत आले आहे. मजला लिहिणें वांचणें येत नसल्यामुळें व मी तुह्मास पूर्वी नोटीस केल्यामुळें तुह्मी विश्वासघात करून पावतीच्या नांवानें प्रामेसरी नोट लिहून घेतली आहे तरी आतां तुह्मास या नोटीशीनें कळविले जाते कीं ही नोटीस पावल्यापासून ४ चार दिवसांचे आंत सदरहु प्रामेसरीनोट मजला परत आणून देऊन माझी पावती घ्यावी व बटाईच्या मालासंबंधीं आजपावेतो माझा झालेला खर्च मजला द्यावा नक्की नक्की हिशोब करून निकाल करावा कळावें ता. १८ ४-१२.

दस्तुर रामजी अर्जुनजीस वासीम कोर्ट

सही

रेवजी वा. रामजी कुणबी रा० बाबुळगांव ता० वासीम नि० रेघ

नो० नं० २१६

जाहिर नोटिस.

सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येते कीं शिरपूर येथील सेत स०नं. ३४४-३४६ व जागा वडिलोपार्जित असून सदरहू जागेपैकीं कांहीं जागा व शेतें आमची चुलती लक्ष्मी बाई जवजे आन्याबा व भावजई भिकाई जवजे दामुजी तावेडे रा० शिरपूर यांचे वहिवाटिस आहे त्या उभयतां विधवा असून त्यांना संतती नाहीं व त्यांचेकडे असलेले सेतिचे उत्पन्न त्याचे खर्चास पुरेसे आहे असें असतां सदरहू जाग्यापैकीं कांहीं जागा विकू पाहात आहेत सबब सर्वत्र लोकांस या नोटिसिचे द्वारें कळवितो कीं सदरहु मिळकत वडिलोपार्जित असून त्यांना गहाण ठेवण्याचा किंवा विकण्याचा कोणत्याच प्रकारें अधिकार नाहीं. तरी त्यांचे कडून गाहाण अगर खरेदी वगैरे घेऊं नये इतकयावर जर कोणी घेईल तर तो व्यवहार कायद्या प्रमाणें रद्द होऊन सदरहू मिळकत त्याचे पैशाचे जबाबदार राहणार नाहीं कळावें तारीख १६-४-१२

सही

नारायण वा॥ मसाजी तावडे रा० शिरपूर नि. रेघ असे

नो० नं० २१७

जाहिरात

सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं आमची मातोश्री जानकाबाई मर्द गोविंदा पाटील राहणार खडकी बु॥ ता० आकोला ही वयानें ५५ वर्षांची असे रंग काळा चेहरा गोल असे, रंग निशाणीचा ता० १४-४-१९१२ आकोल्याचे बाजारास आली, तेव्हांपासून तिचा तपास लागत नाहीं. आप्त व सोयरेधायर यांचे घरीं तपास केला तरी सांपडली नाहीं. या जाहिरातीनें विनंती करण्यांत येते कीं ज्या कोणास पत्ता लागेल त्यानीं कळविल्यास त्यास इनाम पाच रुपये देईन. कळावें ता० २४-४ १२

सही

बळीराम वा गोविंदा पाटील खडकीबु॥ द० खु०

नो० न० २१८,

नोटीस

गंगाई मर्द गोपाळा सोनार मुक्काम देऊळगांवराजा ईस गोपाळा वा तात्या सोनार राहणार काटकोंडाळ ता० वाशीम यांजकडून कळविण्यांत येते कीं

१ तूं तारीख ११-३-१२ इ. च्या आकोला वऱ्हाडसमाचार पत्रांत दिलेल्या नोटीसीचे उत्तर देण्यात येते कीं वीस वर्षांपासून मी तुजला मुळींच सोडले नाहीं मी काटकोंडळ येथें राहातो हें तुजला माहित आहे व तुजला नांदविण्याकरितां नेण्यास्तव ४-५ वेळां आलो असून महिन्यानीं एईन दोन महिन्यानीं येईन असा थापा दिल्या.

२ लग्नाचेवेळां माझी बहीण नांदेल तेव्हां तूं नांदावे असा ठराव नसून ती हल्लीं मरण पावल्यामुळें तर यासंबंधी प्रश्नच राहिला नाहीं.

३ मी मुळींच रांड ठेऊन भ्रष्ट झालो नाहीं तूं हा खोटा मजकूर प्रसिद्ध करून माझा आब्रूची हानी केल्याबद्दल मी फिर्याद करणार

४ तुझ्या मनांत नांदण्याचे नाहीं वरून तूं खोटी नोटीस दिली आहे असें वाटेते.

५ आतां तुजला कळविले जात कीं ही नोटीस प्रसिद्ध झाल्यापासून १५ दिवसांचे आंत तूं काटकोंडाळ येथे माझे घरीं नांदण्यास यावें मी राजी आहे. कळावें ता० १९-४-१२ इ.

सही

गोपाळा वा॥ तात्या याचो नि०

नो. नं. २१९

नोटीस

नोटीस बेशमी मानाई मर्द होनाजी कुणबी, व अमृना वल्लद होनाजी राहणार येवद तालुके दर्यापूर यांना खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं आपली मातोश्री नामे गजराई इचे नांवे खालीं लिहिलेली जमीन तीचे मालकीची होती ती येवद येथील शेतें.

शेत सर्वे नं०	एकर	गुंठे	आकार रुपये
११ पैकीं	६	१०	
१६२	१३	२	
१६४	३३	२	
१६६	११	१३	
१४२	२६	३३	
१७७	१४	३६	

या प्रमाणें शेती होती ती मयत झाल्यावरून शेताचें खातें आपली मोठी बहीण मानाई इचें नावें झालें व ती मयत झाल्यानें वारस या नात्यानें ती मिळकत आपलेकडे आली पुढें तुमची आमची वाटणी होऊन शेत सर्वे नंबर १४२।१७७ हीं दोन शेतें माझे वाटणीस आली त्यावरून सदर्हू शेतें माझे ताब्यांत असून मीच उपभोग घेत आली सदर्हू मिळकतीवर ह्मणजे शेत सर्वे नंबर १७७।१४२ यावरर तुमचा कांहीं हक्क नसतां तुमी माझी शेती आपले मिळकतीस: गोपाळजी कनूलाल मारवाडी यांजपाशीं गहाण ठेवल्याबद्दल ऐकीवात आहे करितां या नोटीशीनें कळविण्यांत येतें कीं माझे शेत सर्वे नंबर १४२।१७७ हीं नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचें आंत खुले करून द्यावे तसे न केल्यास मी तुमचेवर रीतीप्रमाणें दिवाणींत दावा करून खर्च भरून घेईन ही नोटीस दिली तारीख १३।४।१९१२ इसवी.

सही

गंगाबाई जवजे मनाजी कुणबी इची निशानी बांगडी असे.

नो० नं० २२०

नोटीस

गंगागीर गोसावी रा० हात तालुके बळापूर यांस —

मी खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येते कीं तुमची मुलगी नामे मनी ही मला दिली होती. तीची सोयरीक होण्यास अजमास २ ३।४ वर्षे झाली असून त्यावेळीं पंच नामे खंडू उमाळे तुकाराम धाटे दत्तुगीर धोंडु मुगुटराव वगैरे लोकां समक्ष तोडे तोळे ३५ गुंडवाळया २० तोळे दंडवाळया १६ तोळे हस पाटल्या मिळून तोळे १२ अमृतसर तोळे १० सोन्याचे गुंज मासे २ वाळा ६ मासे १० व कपड्याबद्दल रुपये १० असे वाहिले असून शिवाय अन्नवर्चाबद्दल ४० रुपये असे खर्च झाले असून लग्नाची तीथी नेमण्यास ह्मटले असतां ५०० रुपये दे मी ह्मटले कीं रुपये मी कांहीं देत नाहीं. असे ह्मटले असतां सोयरीक तोडली वरील डागीनें मागीतले असतां आज देऊं उद्या देऊं आजपावेतो दिले नाहीं. ८ दिवसांत लग्नाची तिथी नेमावी तसे न केल्यास वरील दागीने व वरील खर्च झालेले रुपये आणून देऊन पावती घेऊन जावे तसे न केल्यास रीतीप्रमाणे कोर्टांत दावा आणून कोर्ट व नोटीशीच्या खर्चासह तुह्मापासून घेतले जाईल कळावें ता. २४ ४.१२ इ.

सही

बसंतगीर गुरु शांदगीर राहणार तामगांव द. खु.

नो. नं. २२१

नोटीस

नोटीस बेशमी किसनगीर भगवानगीर गोसावी राहणार नावली प्रगणे शिरपूर तालुके वासीम जिल्हा आकोला यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडुन नोटीस देण्यांत येते की मी तुह्मास ता० १७-४-१९०९ ईसवी रोजीं मृत्युपत्र माझे मरणानंतर तुह्मी स्थावर जंगमईस्टेटीचा वारस या नात्यानें उपभोग घ्यावा ह्मणून लिहून दिलें होतें परंतु त्या प्रमाणें तुह्मी आज राहीले नाहीं आणि तुह्मी आपले वर्तन बरोबर ठेविलें नाहीं. माझे जिवंत पर्यंत तुह्मी कांहीं ईस्टेटीची आफरा तफर करून दुरुपयोग केला—सबब मी तारिख १७ मार्च सन १९१२ ईसवी रोजीं भंडारा केला त्या प्रसंगास. संस्थानभर येथील श्री रतननाथ माहाराज वहीवाटदार मेहतलाल भार्थी जाहागीरदार व गणपतगीर गुरु लक्ष्मणगीर आणि लक्ष्मणपुरी, गुलाबपुरी आंजनी येथील महंत व रामगीर गुरु बाळगीर रा० डोनगांव आणि ओंकार भार्थी रा० तपवन असे गोसावी महंत आणि गांवकरी पंच निळकंठ जेवंतराव नाईक भालेराव ईनामदार व खंडेराव व्यंकटराव पाटील वगैरे पंच रा० सिरपूर ता० वासीम. यांचे समोर तुह्मास बोलाऊन घेऊन तुह्मी सिरपूर येथील आमचे मठांत राहून आपले वर्तन उत्तम ठेऊन माझे मरणानंतर माझे महंतीचा व स्थावर जंगम इस्टेटीची व्यवस्था कायम ठेवण्याविषयीं, मी वर लिहिलेले पंचासमोर करारनामा करून मागत असतां दिला नाहीं. व पंचानेंहीं करारनामा करून देण्यास सांगितले असता सदरहु पंचा समक्ष तुह्मी माझेशी व पंचाशी बेअदबीचें भाषण करून पंचातून निघून गेले त्यावरून तुमचेवर माझा विश्वास राहिला नाहीं ह्मणून व्यवस्था लावण्याकारतां माझे हिश्यापैकीं योग्य हिस्सा नेमण्याबद्दल. पंचास मृत्युपत्र तारिख १७ मार्च सन १९१२ रोजीं लिहून देऊन ते सिरपूर कचेरींत नोंदून दिलें आहे. त्यावरून मागें तुह्मास करून दिलेले मृत्युपत्र मी माझे जिवंत पणींच रद्द केले आहे हे तुह्मास या नोटीसीनें कळविले आहे कळावें तारीख ७-४-१९१२ ईसवी

दस्तुर त्र्यंबक बाळाजी पांडे सिरपूर

सही स्वदस्तुरची.

मोहीत भगवानगीर देवगीर मठ कसबे सिरपूर.

नो. नं. २२२

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिव आत्मारामांत छापून प्रसिद्ध केलें.